

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
YHTEISKUNTATIETEIDEN, LIIKETALouden JA HALLINNON ALA

YHTEISKUNTAVASTUU - YRITYKSEN TALOUDELLINEN VASTUU

TALOUDELLISEN VASTUUN RAPORTOINTI PUUSTELLI
GROUP OY:SSÄ

TEKIJÄ/T: Roosa Kullberg

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Liiketalouden koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Roosa Kullberg	
Työn nimi Yhteiskuntavastuu - yrityksen taloudellinen vastuu: taloudellisen vastuun raportointi Puustelli Group Oy:ssä	
Päiväys	02.03.2017
Sivumäärä/Liitteet	77/2
Ohjaaja(t) Ulla Loikkanen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Puustelli Group Oy	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kansainvälistyvässä ilmapiirissä yhteiskuntavastuulla tulee olemaan yhä suurempi merkitys. Sosiaalinen vastuu ja ympäristövastuu ovat olleet läsnä yritystoiminnassa jo vuosikymmenten ajan, varsinaisesta taloudellisesta vastuusta ollaan alettu puhumaan vasta tämän vuosituhatvuoden puolella. Kannattavuus ja kilpailukyky ovat aina olleet yrityksille tärkeitä, mutta tänä päivänä jokaisessa päätöksessä on otettava huomioon myös ihmiset ja luonto. Ulkoisen ja sisäisen paineen myötä monet yritykset sitoutuvat yhä enemmän yhteiskuntavastuulliseen toimintaan, joten kehityssuunta on oikea. Kuitenkin, se vaatii panostusta – rahallista ja henkistä.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä keskityttiin yhteiskuntavastuuseen ja siitä raportointiin yleisellä tasolla, jonka pohjalta perehdyttiin tarkemmin taloudelliseen vastuuseen ja minkälaisia asioita siitä raportoidaan. Työn ensimmäisenä tavoitteena oli vastata kysymykseen: Minkälainen on taloudellisesti vastuullinen yritys? Tämän kysymyksen, ja siihen liittyvän teorian pohjalta rakennettiin toimeksiantajalle, Puustelli Group Oy:lle, taloudellisen vastuun osio yhteiskuntavastuuraporttiin hyödyntäen toimeksiantajan aikaisemmin julkaisemaa raporttia. Työn toisena tavoitteena oli verrata toimeksiantajan taloudellisen vastuun raportointia muiden valittujen yritysten vastaavien osioiden kanssa.</p> <p>Opinnäytetyö oli luonteeltaan toiminnallinen opinnäytetyö, jota täydennettiin kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella. Vertailun yritykset kerättiin hyödyntäen Global Reportin Initiative Database -sivustoa sekä tarkasti harjoittelujen yritysten verkkosivuja. Lopulliseksi kooksi muodostui viisi yritystä. Vertailu suoritettiin sisällönanalyysinä, jossa etsittiin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia raporttien laadun ja sisällön välillä.</p> <p>Vertailun tuloksia ei voitu pitää täysin luotettavina tai yleistävinä otteen suppeuden vuoksi. Sen lopullisena tarkoituksena oli saada lisäulottuvuus taloudellisen vastuun raportoinnin tarkasteluun, joten varsinaisia raportoitavia tuloksia ei muodostunut. Työssä kuitenkin selvisi, että taloudellisen vastuun raportointi riippuu paljon toimialasta sekä siitä, mistä yritys itse ja sen johto ovat kiinnostuneita, ja mitkä ulottuvuudet nähdään olennaisiksi.</p>	
Avainsanat yhteiskuntavastuu, taloudellinen vastuu, global reporting initiative, gri, G4 raportointiohjeisto	

Field of Study Social Sciences, Business and Administration			
Degree Programme Degree Programme in Business and Administration			
Author(s) Roosa Kullberg			
Title of Thesis Corporate social responsibility - economic responsibility in a company: Puustelli Group Oy's economic responsibility reporting			
Date	02.03.2017	Pages/Appendices	77/2
Supervisor(s) Ulla Loikkanen			
Client Organisation /Partners Puustelli Group Oy			
<p>Abstract</p> <p>Corporate Social Responsibility (csr) will have an ever-growing relevance in the globalising corporate environment. Social and environmental responsibility have been present in corporate operations for decades, but economic responsibility is a relatively new aspect as it has been properly recognised only after the change of the millennium. Profitability and competitiveness have always been priorities to companies, but people and nature should be considered in every decision at present. Along with external and internal pressure, many companies pledge increasingly to socially responsible activities, and thus the trend is right. However, it requires investments – financial and intellectual.</p> <p>The aim of this thesis project was to study corporate social responsibility and its reporting on a general level, which created a background for a closer examination of economic responsibility and the matters that are reported. The first objective was to provide an answer to the question: What is an economically responsible company like? This question, related theory and the client organisation's previous report, served as a foundation for the construction of the economic responsibility section of the 2015 csr-report for the client organisation, Puustelli Group Oy. The second objective was to compare the client organisation's reported economic responsibility with corresponding reported sections of other companies.</p> <p>This thesis project was executed as an action-based research that was complemented with qualitative research. The research material for the study was collected by using Global Reporting Initiative's Database along with thoroughly considered company web pages. The finalised material consisted of five companies. Comparison was carried out as content analysis, where similarities and differences between the reports' qualities and contents were explored.</p> <p>Based on the findings of the comparison and the theoretical base, the results should not be taken as reliable or generalisable because of the restricted size of the research material sample. The final aim of the comparison proved to be introducing and additional for the examination of the reporting of economic responsibility, hence rendering no actual reported results. However, the comparison indicates that economic responsibility reporting depends greatly on the industry, what interests the company itself and management have, and which aspects are considered essential.</p>			
Keywords corporate social responsibility, csr, economic responsibility, global reporting initiative, gri, G4 guidelines			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
1.1	Tavoitteet ja keskeiset rajaukset	8
1.2	Luotettavuus ja eettisyys	9
1.3	Opinnäytetyön kulku	10
2	MITÄ ON YHTEISKUNTAVASTUU?	11
2.1	Yhteiskuntavastuun määritelmiä ja ideologioita	12
2.2	Ympäristövastuu	13
2.3	Sosiaalinen vastuu	14
2.4	Sidosryhmäajattelu	15
2.5	Yhteiskuntavastuun historia	19
2.6	Yhteiskuntavastuuta koskevat säädökset ja standardit.....	21
2.6.1	YK:n sopimukset ja julistukset.....	23
2.6.2	OECD ja vastuullinen yritystoiminta	24
2.6.3	EU:n kannanotot.....	24
2.6.4	Vapaaehtoisuuteen perustuvat ohjeistot ja standardit.....	25
2.7	Yhteiskuntavastuun kritiikki	27
2.8	Yhteiskuntavastuun nykytila ja tulevaisuus	28
3	TALOUDELLINEN VASTUU	31
3.1	Yhteiskuntavastuu suojana epäeettiselle liiketoiminnalle	33
3.2	Ahneus - epäeettinen voiton maksimointi ja hallintotapa	35
3.3	Corporate Psychopaths - psykopaattiyrietykset	36
3.4	Aggressiivinen verosuunnittelu ja veronkierto	38
3.5	Vastuullisia tapoja taloudelliseen kannattavuuteen	39
4	YHTEISKUNTAVASTUUN RAPORTOINTI JA GRI G4 -OHJEISTO	41
4.1	Global Reporting Initiative -ohjeiston kehitys	43
4.2	GRI-muotoisen raportin sisältö.....	44
4.3	Yhteiskuntavastuun raportoinnin käyttöönotto	46
4.4	Raportoinnin hyödyt.....	48
5	TALOUDELLINEN VASTUU PUUSTELLI GROUP OY:SSÄ	50
5.1	Taloudellisen vastuun tunnusluvut	51
5.2	Toimeksiantajan taloudellinen suorituskyky	52

6	VERTAILU	56
6.1	Käytetyt menetelmät.....	56
6.2	Vertailun tulokset.....	57
6.3	Vertailun yhteenveto	63
7	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	64
7.1	Opinnäytetyöprosessi ja oma oppiminen.....	66
	LÄHTEET	68
	LIITE 1: G4-YHTEISKUNTAVASTUURAPORTIN SISÄLTÖ.....	74
	LIITE 2: PUUSTELLI GROUP OY:N TALOUDELLINEN VASTUU	76

1 JOHDANTO

Yrityksen yhteiskuntavastuuta on toimia taloudellisesti vakaalla pohjalla, ympäristö ja sosiaalinen näkökulma huomioon ottaen. Lyhyesti sanottuna, yhteiskuntavastuu on kestävän kehityksen toteuttamista organisaatiossa (Koivuporras 2008, 30).

Ympäristö ja työntekijöiden työolosuhteet ovat olleet esillä jo vuosikymmeniä, ellei jopa vuosisatoja. Yhteiskuntavastuu on kehittynyt kiivasta vauhtia 1900-luvun puolivälistä tähän päivään. Sosiaalisen vastuun merkitys ja myöhemmin ympäristövastuun merkitys ovat olleet viimeisten vuosikymmenten aikana esillä niin mediassa kuin kirjallisuudessakin. Mutta entä taloudellinen vastuu?

Kautta aikojen yritysten perimmäisenä tarkoituksena on ollut taloudellinen menestyminen. Voiton maksimointi, kannattavuus, tuotto sijoitukselle – nämä asiat merkitsevät. Yritykset toimivat ympäristössä, jossa lait säätelevät niiden toimintaa, jopa Osakeyhtiölain (2006) 1 luvun 5§:ssä yrityksen toiminnan tarkoituksena on *“... tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin.”* Tämä ajattelu on siis vain luonnollista yritysten näkökulmasta. Kaikki on sallittua, kunhan toimii lakien sallimissa rajoissa.

Yrityksen taloudellinen vastuu ymmärretään sen suppeassa merkityksessä vastuuna omistajille. Toiminnan tulee olla tuottavaa, kannattavaa ja kilpailukykyistä lakien sallimissa rajoissa. Toisaalta, yhteiskuntavastuun nähdään alkavan siitä, johon laki päättyy, joten ei voida ajatella taloudellisen vastuun rajoittuvan vain omistajiin. Yhteiskuntavastuuajattelussa yrityksen vastuun piiriin kuuluvat ulkoiset ja sisäiset sidosryhmät, kuten ympäröivä luonto, ihmiset, yhteiskunta ja yhteisöt. Empiiristen tutkimusten mukaan vastuullisuuden ja kannattavan liiketoiminnan välillä ei ole huomattu olevan suoraa syy-seuraussuhdetta, mutta se on varmaa, että *vastuuttomalla* toiminnalla on selkeitä seurauksia (Talvio ja Välimaa 2004, 146). Kuitenkin, tämä riippuu huomattavasti kuluttajista ja heidän moraalin tajusta ja omantunnon tuskistaan. Taloudellisesti vastuuttomasti toimiva yritys saa usein vain lyhytaikaista hyötyä toimistaan, mutta seuraukset voivat olla pitempiaikaisia ja paljon kalliimpia kuin se hyöty, jota yritys loppujen lopuksi saa.

Yhteiskuntavastuuajattelussa *sosiaalinen vastuu* on yksinkertaisesti ihmisoikeuksien kunnioittamista ja *ympäristövastuu* on ympäristön kokonaisvaltaista huomioon ottamista liiketoiminnassa. Toisaalta, ilman taloudellisesti vakaata pohjaa ja *taloudellisen vastuun* näkökulmaa ei olisi mahdollista palkata henkilöstöä tai kehittää yritystoimintaa ympäristöystävällisempään suuntaan. Ihmisoikeudet saivat huomiota toisen maailmansodan jälkeen, ympäristöasioista kiinnostuttiin jo 1970-luvulla, mutta taloudelliseen vastuuseen on alettu kiinnittää enemmän huomiota vasta vuosituhannen vaihteen jälkeen.

Englannin kielessä termejä yhteiskuntavastuulle on monia: *corporate social responsibility, corporate responsibility, corporate engagement, corporate involvement, corporate citizenship, corporate community involvement, corporate sustainability* ja *sustainable development* (Talvio ja Välimaa 2004, 39). Tämä osaksi kertoo aiheen historiasta ja osaksi siitä, että yhteiskuntavastuu aiheena on erittäin

laaja ja monisyinen. Näistä termeistä *corporate social responsibility (csr)* ja tänä päivänä enemmän vakiintunut *corporate responsibility (cr)* termit ovat niitä, joita käytetään suomenkielisen *yhteiskuntavastuu* -termiä vastaavina. Lisäksi, Suomessakin on siirrytty käyttämään termiä *yrittäjävastuu*, joka kuvastaa yritysten vastuun tarkoitusta paremmin ja on ehkä helpompi sisäistää.

Yhteiskuntavastuusta on tehty opinnäytetöitä lähinnä ympäristövastuuseen ja sosiaaliseen vastuuseen liittyen. Lisäksi, yhteiskuntavastuuta on kokonaisvaltaisesti tarkasteltu opinnäytetöissä. Taloudellista vastuuta on sivuttu eri aihealueiden, kuten verotuksen, kautta, mutta hirveästi siitä ei ole kirjoitettu taloudellisena vastuuna. GRI-raportoinnista ja yhteiskuntavastuuraportoinnista on olemassa muutamia opinnäytetöitä. Yhteiskuntavastuuta sivuavista ympäristöraporteista ja henkilöstöraporteista on myös kirjoitettu opinnäytetöissä. Aihe on ajankohtainen, alati kehittyvä ja mielenkiintoinen, joten yhteiskuntavastuun ja erityisesti taloudellisen vastuun tarkasteluun on syytä perehtyä tarkemmin.

Viime vuonna otsikoihin noussut Nordean Panama skandaali liittyy yhteiskuntavastuun näkökulmasta tiukasti taloudelliseen vastuuteen (harmaa talous, veroparatiisit, veronkierto). Veronkierto Nordean kaltaisen rahoituslaitoksen osalta herätti suurta keskustelua rikkaiden ja suurten yhtiöiden verosuunnittelusta, joka itsessään on kuitenkin sallittua. (Hallman 2016.) Lisäksi, esimerkiksi vapaan markkinatalouden kannattajat, kuten Björn Wahlroos, joka on Nordean hallituksen puheenjohtaja, ja Milton Friedmanin (1970) ”yritykset ovat vain rahaa tuottavia organisaatioita, joissa moraalille ja vastuulle ei ole sijaa” -ideologiaa kannattavat taloustieteilijät ovat kriittisesti vastustaneet yhteiskuntavastuun omaksumista yritystoimintaan.

Väärinkäytösten kitkemiseksi ja suurten pörssiyritysten vastuullisuuden takaamiseksi on hyväksytty EU-direktiivi 2014/95/EU, jonka mukaan jäsenvaltioiden suurten pörssiyritysten on vuosittain, normaalien raporttien lisäksi, raportoitava sosiaalisesta vastuusta ja ympäristövastuusta. Taloudellisen vastuun raportointi ei kokonaisuudessaan kuulu tähän direktiiviin, mutta esimerkiksi direktiiviä koskevien yritysten on raportoitava korruption vastustamiseen ja lahjontaan liittyvistä seikoista. Direktiivi tuli asettaa voimaan jäsenvaltioissa jo vuoden 2016 joulukuun alussa ja ensimmäiset pakolliset yhteiskuntavastuuseen liittyvät raportit tulevat olemaan toimintavuodelta 2017. (Directive 2014/95/EU.)

Edellä mainitun EU-direktiivin lisäksi vuonna 2016 on julkaistu *The Anti Tax Avoidance Directive*, joka sisältää viisi laillisesti sitovaa verojen kiertoon liittyvää toimea, jotka EU:n jäsenvaltioiden tulisi ottaa käytäntöön aggressiivisen verosuunnittelun kitkemiseksi ja maiden välisten epäkohtien välttämiseksi. Näin pystyttäisiin minimoimaan veronkierrot ja veroparatiisit. Direktiivi olisi otettava käyttöön kaikissa jäsenmaissa vuoden 2019 alusta. (European Commission 2017a.)

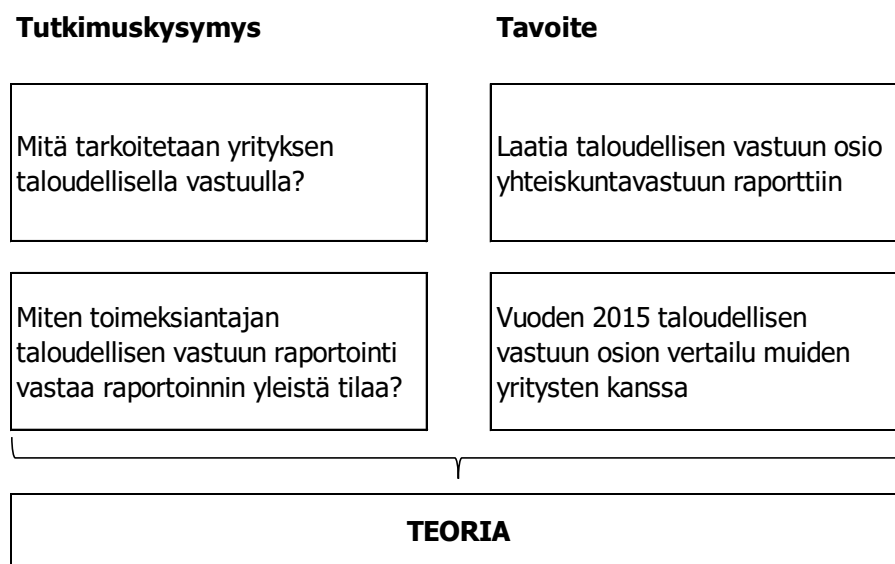
Vastuullisuuden kasvavan merkityksen kautta sekä uusien lakien ja säädösten tullessa voimaan, yritysten on pakko kiinnittää kasvavissa määrin huomiota yhteiskuntavastuuseen ja siitä raportointiin, oli se sitten yrityksen verkkosivuilla tai varsinaisen raportin muodossa. Opinnäytetyön toimeksiantajaksi muodostui Puustelli Group Oy, joka on pääasiassa keittiökalusteita valmistava yritys. Puustellin

tehdas sijaitsee Harjavallassa, jossa on myös yrityksen hallinto. Aihe ja toimeksianto tulivat Puustellista kysymällä kesätöiden päätteeksi.

Puustellissa vastuullisuus on isossa roolissa, joten oli sopivaa kysyä opinnäytetyön aihetta tästä alueesta. Erityinen paino on ympäristövastuussa ja tästä hyvänä esimerkkinä on hiljattain lanseerattu ympäristöystävällinen keittiömallisto, Puustelli Miinus. Erityistä veloitetta ei yrityksellä ole tehdä tai julkaista yhteiskuntavastuuraporttia, mutta koska se haluaa antaa vastuullisen kuvan sidosryhmilleen ja muille osapuolille, yritys raportoi vastuullisuudestaan julkisesti verkkosivuillaan.

1.1 Tavoitteet ja keskeiset rajaukset

Opinnäytetyön tarkoituksena on laatia Puustelli Group Oy:lle taloudellisen vastuun osio vuoden 2015 yhteiskuntavastuuraporttiin noudattaen vuonna 2013 julkaistua GRI G4 -raportointiohjeistoa. Kuviossa 1 on selvennetty opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ja tavoitteita:

KUVIO 1 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä selvitetään yhteiskuntavastuun ja sen raportoinnin teorian pohjalta, mitä yrityksen taloudellisella vastuulla oikein tarkoitetaan. Siinä pyritään selvittämään taloudelliseen vastuuseen liittyviä osa-alueita ja tarkastellaan kriittisesti ja monipuolisesti taloudellisen vastuun merkitystä yritystoiminnassa. Tavoitteena on rakentaa taloudellisen vastuun osio toimeksiantajan yhteiskuntavastuuraporttiin hyödyntäen toimeksiantajan aikaisemmin julkaisemaa raporttia.

Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkastellaan toimeksiantajayrityksen taloudellisen vastuun raportoinnin tilaa suhteessa muihin raportteihin. Pohjana toimii GRI G4 -raportointiohjeisto sekä yhteiskuntavastuuraportoinnin teoria. Tavoitteena on laatia vertailu, jossa etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia toimeksiantajan ja valittujen yritysten taloudellisen vastuun raportoinnin välillä.

Yhteiskuntavastuulle on olemassa monenlaisia termejä, teorioita ja määritelmiä (ks. Garriga ja Melé 2004). Selvyyden vuoksi tässä työssä keskitytään sidosryhmäajatteluun, joka on keskeinen tapa tarkastella yhteiskuntavastuuta ja sen vaikutusta. Edellisen lisäksi opinnäytetyön yhteiskuntavastuun määrittelyssä tukeudutaan perinteiseen ja vakiintuneeseen tapaan jakaa yhteiskuntavastuu taloudelliseen vastuuseen, sosiaaliseen vastuuseen ja ympäristövastuuseen. Joitakin muita teorioita ja jakoperusteita esitellään lyhyesti, mutta päähavainnot ja lähteiden pääasiallinen valinta ja tarkastelu perustuvat näihin rajauksiin. Yhteiskuntavastuullisia näkökulmia tarkastellaan lähinnä Suomen ja Euroopan kannalta.

Opinnäytetyö on luonteeltaan toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla käytännön toiminnan ohjeistamista tai opastamista, toiminnan järjeistämistä tai järjestämistä. Tässä opinnäytetyössä niin sanottuna projektina, eli toiminnallisena osana, on taloudellisen vastuun osion laatiminen toimeksiantajalle. (Airaksinen 2009, 6–11.) Taloudellisen vastuun osion laatimisessa hyödynnettiin toimeksiantajan aikaisemmin julkaisemaa raporttia.

Vertailu suoritetaan laadullisena tutkimuksena, jossa taloudellisen vastuun osioita tarkastellaan sisällönanalyysinä. Sen tarkoituksena on tarkastella aineistoa eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysiä voidaan myös tarvittaessa jatkaa niin, että aineistosta tuotetaan määrällisiä tuloksia, joiden avulla eroavaisuudet ja yhtäläisyydet voi olla helpompi havaita, mutta tässä opinnäytetyössä sitä ei tulla toteuttamaan. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.)

1.2 Luotettavuus ja eettisyys

Aiheena yhteiskuntavastuu asettaa sitä tutkivan henkilön asemaan, jossa etiikalla ja moraalilla on suuri merkitys. Haasteena tämänkaltaisen opinnäytetyön osalta on se, että osataanko asiaa käsitellä sellaisesta näkökulmasta, joka ottaa huomioon kaikki osapuolet, eikä ole puolueellinen omien arvojen ja näkemysten pohjalta. Tuomi ja Sarajärvi kuitenkin painottavat, että ”tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat täysin yhdessä”. Opinnäytetyötä tehdessä tulee noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä, joista esimerkkinä rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus sekä kunnioitus muiden työtä kohtaan, joka sisältää muun muassa lähteiden oikeaoppisen ilmoittamisen. Vastuu kaikesta tästä on tutkimuksen, eli opinnäytetyön, tekijällä itsellään. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 132–133.)

Luotettavuuteen vaikuttavia asioita on monia tämän työn osalta. Sen tarkastelussa tulee ottaa kantaa muun muassa seuraaviin kohtiin, joita Tuomi ja Sarajärvi (2009, 140–141) ovat listanneet:

- *Tutkimuksen kohde ja tarkoitus:* mitä tutkitaan ja miksi
- *Oma sitoumus:* miksi tutkimus on tärkeä, omat olettamukset sekä ajatusten muutokset
- *Aineiston keruu:* miten, mistä ja mahdolliset rajaukset
- *Aineiston analyysi:* miten analysoitiin ja miten tuloksiin ja johtopäätöksiin päädyttiin
- *Tutkimuksen raportointi:* miten sitä on koottu ja analysoitu

Tässä opinnäytetyössä suurena haasteena luotettavuuden takaamiseksi on se, millä tavalla omat oletukset ja arvot saattavat vaikuttaa johtopäätöksiin ja aineiston valintaan. Lisäksi, lähteiden rajaaminen pelkästään suomen ja englannin kielisiin julkaisuihin tuo omanlaisensa luotettavuusriskin. Tämän välttämiseksi tulisi lähteiden valinnassa olla mahdollisimman kriittinen ja varmistua niiden monipuolisuudesta. Aineiston analysoinnissa ja tarkastelussa puolueettomuudella on myös suuri merkitys.

1.3 Opinnäytetyön kulku

Opinnäytetyön johdantokappaleen tarkoituksena oli antaa lukijalle ensi silmäys yhteiskuntavastuuseen, sen merkitykseen yritysmaailmassa ja aiheen ajankohtaisuuteen. Työ koostuu yhteiskuntavastuun, taloudellisen vastuun ja GRI G4 -raportointiohjeiston teoriasta sekä toimeksiantajan taloudellisen vastuun tarkastelusta ja vertailusta sekä pohdinnasta ja johtopäätöksistä.

Työn toisessa kappaleessa syvennytään yhteiskuntavastuuseen ja vastuulliseen liiketoimintaan, siihen, miten aihe on kehittynyt ajan kuluessa ja yhteiskuntavastuun saamaan kritiikkiin sekä yhteiskuntavastuun tulevaisuuden näkymiin. Kappaleessa perehdytään sidosryhmäajatteluun, joka toimii pohjana työlle. Koska työn aiheena on taloudellinen vastuu, on teorian tarkastelussa otettu huomioon myös lainsäädäntö ja erilaiset säädökset, sopimukset ja aloitteet. Kappaleessa esitellään lyhyesti, mitä on yrityksen ympäristövastuu ja sosiaalinen vastuu.

Kolmannessa kappaleessa syvennytään taloudelliseen vastuuseen ja käsitellään taloudellista vastuuta erilaisten ongelmien ja vastuuttomuuden kautta sekä esitetään tulevaisuuden ratkaisuja kannattavaan ja vastuulliseen toimintaan. Siinä käydään läpi yhteiskuntavastuun käyttämistä vastuuttoman liiketoiminnan suojana, aggressiivista verosuunnittelua ja verojen kiertoa, voiton maksimoimista ja yritysjohdon palkkioita sekä tutustutaan termiin ”Corporate Psychopaths” eli psykopaattiyrietykset. Lopuksi kappaleessa käydään läpi muutamia tapoja taloudellisesti vastuulliseen toimintaan.

Neljäs kappale toimii teoriapohjana opinnäytetyön toiminnalliselle osalle. Kappaleessa avataan GRI G4 -raportointistandardeja ja yhteiskuntavastuunraportointia standardeja hyväksi käyttäen. Opinnäytetyön viides kappale sisältää toimeksiantajayrityksen esittelyn ja taloudellisen vastuun tunnusluvut. Kuudennessa kappaleessa suoritetaan vertailu viiden valitun yrityksen ja toimeksiantajan välillä.

Työn viimeisessä, seitsemännessä kappaleessa, kootaan opinnäytetyön keskeiset johtopäätökset ja pohditaan lopputuloksia sekä omaa oppimista.

2 MITÄ ON YHTEISKUNTAVASTUU?

Yritysten vastuullisuuden ja läpinäkyvyyden merkitys yritystoiminnassa on kasvanut tasaisesti vuosituhannen vaihteen jälkeen. Nykypäivänä sosiaalinen media antaa jokaiselle yhteiskunnan jäsenelle mahdollisuuden raportoida virheistä ja vääryyksistä, joita he päivittäin näkevät tai kokevat. Lähtökohtaisesti epäkohtiin tartutaan helpommin kuin hyvin tehtyyn työhön. Tämä luo tarpeen yrityksille julkaista erilaisia raportteja, tiedotteita tai informaatiota siitä, kuinka juuri he toimivat vastuullisesti. (Yritysten on pakko alkaa vastuullisiksi... 2016.) Tänä päivänä kysymys ei juurikaan ole pitäisikö yhteiskuntavastuuseen sitoutua, vaan enemmänkin millä tavalla (Boatright 2012, 276).

Vastuu tarkoittaa velvollisuutta vastata jostakin asiasta, henkilöstä, toiminnasta tai teosta (Koivuporras 2008, 27). Yritystoiminnassa vastuu kattaa työntekijät, asiakkaat, toimittajat, yhteisöt ja yhteiskunnan. Yritysten painottamat vastuut näkyvät usein arvoissa ja visiossa. (Boatright 2012, 276.) Yksinkertaisena käsityksenä *yhteiskunta* perustuu sopimukseen, johon sen jäsenet sitoutuvat. Tämä määritelmä kuitenkin rajaa käsitteen ulkopuolelle luonnon, joka on osana laajempaa yhteiskunnan määritelmää, johon myös yhteiskuntavastuuajattelu perustuu; *”Yhteiskuntavastuuajattelussa yhteiskunnalla tarkoitetaan sekä paikallisia, alueellisia että globaaleja toimijoita, mutta myös luonnonympäristöä.”* (Koivuporras 2008, 28.)

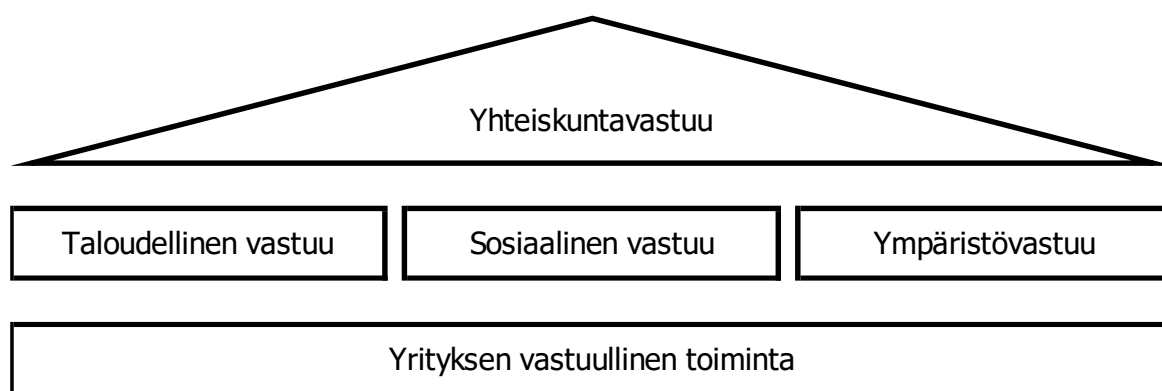
Yhteiskuntavastuuta tarkasteltaessa on otettava huomioon myös vastuun määrittely yrityksessä. Millainen on vastuullinen yritys? Yrityksen vastuun määrittelyssä on otettava huomioon oman ydinliiketoiminnan lisäksi myös niin sanottu arvoketjuajattelu, jonka mukaan yrityksen tulee huolehtia myös oman vaikutuspiirinsä yhteiskuntavastuulliset näkökulmat omistussuhteesta riippumatta. Jos yritys on ulkoistanut liiketoimintoja, tulisi sen myös huolehtia näiden toimien vastuullisuudesta tai ainakin valita yritys, joka toimii samojen arvojen mukaisesti. (Niskala, Pajunen ja Tarna-Mani 2009, 23.)

Vastuuta pidetään usein itsestään selvänä asiana. Yritysten tulisi kunnioittaa ihmisoikeuksia ja ympäristöä ja samalla ottaa huomioon sidosryhmien tarpeet. Taloudellisen menestyksen täytyy olla lakien ja säännösten mukaista ja tuotteiden turvallisia. Vaikka laki sääteleekin osaa näistä, tarvitaan vielä yhteisiä pelisääntöjä ”porsaanreikien” välttämiseksi. Monet yritykset perustelevat toimiaan sillä, että he toimivat lakien puitteissa, vaikka ne vahingoittaisivatkin ympäristöä, eläimiä tai ihmisoikeuksia. (Talvio ja Välimaa 2004, 23–25.) Yrityksille taloudellinen menestys ja voitonjako osakkaille on tärkeää ja usein laki myös määrittelee sen (ks. Osakeyhtiölaki 2006, 1 luku §5). Mutta entä jos parempi taloudellinen menestys voitaisiinkin taata vastuullisella toiminnalla? Ilman voittoa yritys ei kehity tai jatka liiketoimintaa kannattavasti, mutta tarvitseeko yrityksen menestyä käyttämällä hyväkseen ihmisoikeuksia tai luonnonvaroja. Odotukset yritysten vastuullisuudesta vaihtelevat kulttuurien, sidosryhmien, toimialan ja maiden mukaisesti, mutta juuri näihin odotuksiin yhteiskuntavastuu pyrkii ottamaan kantaa ja antamaan suuntaa eri säädäntöjen ja laajasti hyväksytyjen normien kautta. (Talvio ja Välimaa 2004, 27–29.)

2.1 Yhteiskuntavastuun määritelmiä ja ideologioita

Yhteiskuntavastuusta puhuttaessa keskiössä ovat yrityksen tapa toimia eettisesti ja se, miten tämä tapa toimia vaikuttaa yrityksen ympäröivään yhteiskuntaan, ympäristöön ja sidosryhmiin. Perinteisesti yhteiskuntavastuu jaetaan kolmeen osa-alueeseen; taloudelliseen vastuuseen, ympäristö vastuuseen ja sosiaaliseen vastuuseen (kuvio 2). Sisällöllisesti eroavaisuuksia kuitenkin löytyy yrityksen sisäisistä ja ulkoisista tekijöistä, siitä minkälaista painoarvoa yritykset toiminnan eri osa-alueille antavat esimerkiksi toimialan pohjalta. Pääsääntöisesti tuotantoyritykset painottavat ympäristövastuullisia asioita, kaupallisen alan yrityksen keskittyvät sosiaaliseen vastuuseen ja rahoitusallalla kiinnitetään erityistä huomiota taloudelliseen vastuuseen. (Niskala ym. 2009, 19–23.)

- *Taloudellisesti vastuullinen* yritys huomioi taloudelliset vaikutukset sen sidosryhmiin ja huolehtii siitä, että yrityksen liiketaloudellinen pohja ja kehitys ovat kestäviä. Osaksi tätä vastuuta kuuluu lakien noudattaminen.
- *Ympäristövastuu* on nimensä mukaisesti vastuuta ympäristöstä. Ympäristövastuu on ollut viime aikoina esillä esimerkiksi ilmastonmuutoksen myötä.
- *Sosiaalinen vastuu* koostuu muun muassa henkilöstön hyvinvoinnista, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja tuote- ja kuluttajansuojavastuusta. Laki säätelee tätä yhteiskuntavastuun osa-aluetta esimerkiksi palkanmaksun ja ihmisoikeuksien kautta. (Niskala ym. 2009, 19–20.)

KUVIO 2 Organisaatioiden yhteiskuntavastuu (Niskala ym. 2009, 20.)

Talvio ja Välimaa esittävät yrityksen vastuullisen toiminnan tapana, jolla yritykset toimivat osana suurempaa kokonaisuutta. Tähän kokonaisuuteen yritysten lisäksi kuuluvat niin luonto kuin julkinen valta, ihmiset ja heidän yhteisönsä. Yhteiskuntavastuuta on johtaa yrityksiä erilaisten odotusten mukaisesti. (Talvio ja Välimaa 2004, 19.) Yhteiskuntavastuun perimmäisenä tarkoituksena on luoda toimintaympäristö ja tapa toimia, jossa kaikki edellä mainitun kokonaisuuden alueet otetaan huomioon.

Yhteiskuntavastuu voidaan määritellä myös legitimaatioteorian näkökulmasta. Siinä ajatellaan, että yrityksillä on sopimuksia yhteiskunnan kanssa ja näiden sopimusten täyttäminen legitimoii (laillistaa) yritykset ja heidän liiketoimintansa. Yritykset voivat saavuttaa legitimaation toiminnoilleen kommunikoimalla sidosryhmien ja yhteiskunnan kanssa. Yksi perinteinen esimerkki tästä on kirjanpito ja ta-

loudellinen raportointi. Yhteiskuntavastuun näkökulmasta legitimaationa toimii yhteiskuntavastuuraportointi, jolla haetaan yhteiskunnan ja sidosryhmien yleistä hyväksyntää. Toisin sanoen, voidaan ajatella, että raportoinnilla tietyistä asioista yritykset voivat manipuloida yleisön mielipiteitä ja ajatuksia yrityksestä, täten legitimoiden yrityksen toiminnan. (Cormier ja Gordon 2001, 589–590.)

Takala (2000) on jakanut yhteiskuntavastuun taustalla vaikuttavat ideologiat omistajalähtöisiin, sidosryhmälähtöisiin ja laajan sosiaalisen vastuun ideologioihin (kuvio 3). *Omistajalähtöisessä* ajattelutavassa yrityksen päätarkoituksena on voiton maksimointi ja lisäarvon tuottaminen omistajille. *Sidosryhmälähtöisen* ideologian mukaan sidosryhmien tarpeet ja arvot on otettava huomioon yrityksen päätöksenteossa ja liiketoiminnassa, eli yrityksellä on muitakin velvoitteita kuin voiton tuottaminen. *Laajan sosiaalisen vastuun* ideologia on toinen ääripää omistajalähtöiseen ideologiaan verrattuna. Siinä yrityksen toiminnan tarkoituksena on toimia moraaliksi ensimmäisenä, ja taloudellinen menestys on vain väline yhteiskunnallisen vastuun tavoittelussa. (Koivuporras 2008, 50–51.)

Omistajalähtöinen ideologia	Sidosryhmälähtöinen ideologia	Laajan sosiaalisen vastuun ideologia
Voiton maksimointi		Yhteiskunnan hyvinvoinnin maksimointi

KUVIO 3 Ideologiat vastuullisuusakselilla (Koivuporras 2008, 51; Takala 2000.)

Yhteiskuntavastuu kohdistaa yrityksiin erilaisia odotuksia, sisäisiä ja ulkoisia, joihin yrityksen on vastattava. Henkilöstö odottaa tasaista ja pitkäaikaista palkanmaksua, omistajat tuottoa sijoituksilleen, asiakkaat laadukkaita ja turvallisia tuotteita, yhteisö hyvää veronmaksajaa, alihankkijat hyviä ja pitkäaikaisia suhteita, ja niin edelleen. Tämä luo paineen toimia eettisesti ja vastuullisesti, mutta toisaalta on mahdotonta vastata kaikkien odotuksiin tasapuolisesti, mikä ajaa yrityksen miettimään mihin panostaa ja mistä ottaa pois. Toisin sanoen, ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa harjoittaa yhteiskuntavastuullista toimintaa. Globalisaatio tuo tähän ajatteluun kasvavissa määrin haasteita, sillä näkökulmat ja mielipiteet eri yhteiskunnallisesti tärkeistä asioista eivät kunnioita maiden rajoja. (Talvio ja Välimaa 2004, 32–33.)

2.2 Ympäristövastuu

Yhteiskuntavastuun teemoista vastuu ympäristöstä on kaikkein tunnetuin ja eniten tutkittu. Kun mediassa puhutaan yritysten vastuusta tai kestävästä kehityksestä, ymmärretään se usein vastuuksi toimia sillä tavalla, joka kuormittaa ympäristöä ja luonnonvaroja mahdollisimman vähän. Ympäristö ja sen kunnioittaminen eivät ole uutta yritysmaailmassa ja erityisesti suomalaisen yrityskulttuuriin se on kuulunut jo pidemmän aikaa. Yhteiskuntavastuuajattelussa ympäristövastuu kuitenkin linkittyy taloudelliseen ja sosiaaliseen vastuuseen. (Kalpala 2004, 15.)

Ympäristöongelmat ovat jatkuvasti esillä ja niiden ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi tehdään koko ajan töitä. Valtioita ja yrityksiä painostetaan ja sitoutetaan enemmän ympäristöä huomioivaan toimintaan, tästä esimerkkinä vuoden 2016 Pariisin ilmastopöytäkirja. Sopimus on oikeudellisesti sitova

ja kattaa lähes kaikki maailman maat. Sen tarkoituksena on torjua ilmastonmuutosta muun muassa vähentämällä päästöjä huomattavasti. (Ympäristöministeriö 2016-11-16.)

Yrityksen ympäristövastuu on vastuuta ekologisesta ympäristöstä (Niskala ym. 2009, 19). On olemassa monia syitä, joiden vuoksi yritysten tulisi ja joiden vuoksi ne jo ovat omaksuneet ympäristövastuun osaksi liiketoimintaansa. Eri arvojen lisäksi ympäristön huomioon ottaminen auttaa yritystä takaamaan pitkäaikaisen menestyksen. Kestävä kehitys, tuotteiden pitkä elinkaari, päästöjen minimointi ja muut ympäristön huomioon ottavat toimet luovat luottamusta eri sidosryhmien ja yrityksen välillä. Huomattavaa kuitenkin on, että painotetut ympäristövastuulliset asiat vaihtelevat yhteiskunnallisen kontekstin mukaan. Esimerkiksi Yhdysvalloissa GMO-tuotteita ei nähdä niin huonossa valossa kuin Euroopassa. (Mellahi, Morrell ja Wood 2012, 102–104.)

Ympäristövastuullisen toiminnan kasvu on lisännyt erilaisten tarkastusten, järjestelmien ja raporttien määrää huomattavasti. Suuria eroavaisuuksia kuitenkin löytyy; kun toiset panostavat huomattavasti ympäristövastuulliseen toimintaan, niin toiset toimivat ainoastaan vähimmäisvaatimusten mukaan välttääkseen ongelmat. (Mellahi ym. 2012, 105.)

Suomessa ympäristövastuun sisällyttämisestä yritystoimintaan neuvoo esimerkiksi Kirjanpitolautakunta, joka on julkaissut yleisohjeen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä (KILA 2006b). Myös yleisohjeessa toimintakertomuksen laatimisesta on maininta ympäristövastuuseen, joka sisältää muun muassa esimerkkejä ympäristötekijöitä koskevista tunnusluvuista (KILA 2006a).

Ympäristön kunnioittaminen yritystoiminnassa voi alkaa pienistäkin teoista, kuten kierrättämisestä, luonnonvarojen tehokkaasta käytöstä ja ympäristön kannalta vastuullisesta hankintatoiminnasta. Niin sanotut vihreät tuotteet nähdään kasvavissa määrin kiinnostavina, sillä asiakkaat ovat enemmän perillä asioista ja valinnanvaran ollessa laaja, he valitsevat usein puhtaamman ja vastuullisemman tuotteen. Ympäristön huomioon ottaminen ei ole aina helppoa tai halpaa, mutta pitkäjänteisellä asenteella voidaan saavuttaa jo paljon.

2.3 Sosiaalinen vastuu

Ihmisoikeudet ovat olleet ympäristön lisäksi paljon esillä. Erityisesti sodat herättävät kysymyksiä. Yritysten näkökulmasta ihmisoikeudelliset asiat usein linkittyvät halpa- ja lapsityövoiman käyttöön ja tasa-arvoiseen palkkaukseen ja ennakkoluulottomaan työllistämiseen. Sosiaaliseen vastuuseen nähdään myös kuuluvaksi muun muassa kuluttajansuoja-asiat, korruptio, lähiyhteisöt ja työterveys ja -turvallisuus. (GRI 2015a, 9.)

Esimerkkejä ihmisoikeusrikkomuksista löytyy monia, mutta keskeisiä tapahtumia yhteiskuntavastuun ja kansainvälisten ihmisoikeusasioiden näkökulmasta ovat toisen maailmansodan aikaiset keskitys- ja pakkotyöleirit, joiden jälkeen myös Yhdistyneet Kansakunnat perustettiin vuonna 1945. Sotavankeja käytettiin orjatyövoimana oman hyödyn edistämiseksi ja esimerkiksi pakkotyöleirien läheisyydessä

asustavat kansalaiset käyttivät näitä palveluita ja tuotteita kyseenalaistamatta niiden alkuperää. Orjien ja pakkotyön käyttö oli enemmän tai vähemmän arkipäivää, mutta toisen maailmansodan jälkeen se kiellettiin tai tuomittiin laajasti. Ikävä kyllä, sitä on vieläkin nähtävissä eri muodoissa. (Talvio ja Välimaa 2004, 29.)

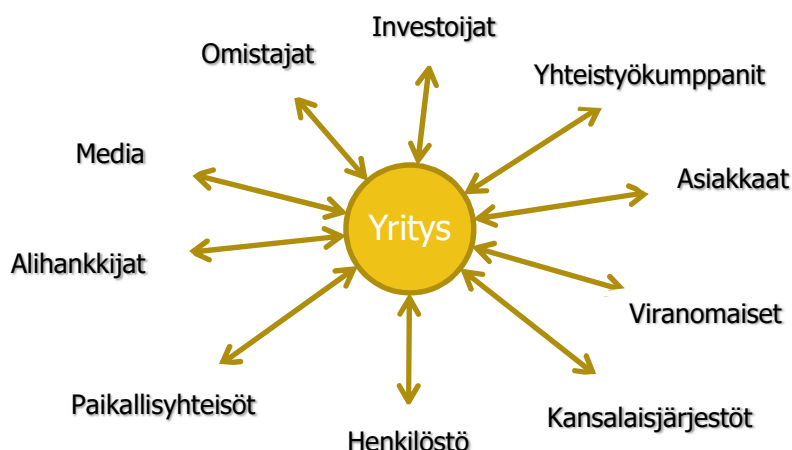
Terminä corporate *social* responsibility, eli yhteiskuntavastuu, alkoi sosiaalisesta vastuusta. Sitä säätelevät lait ja kansainväliset säädökset tiukasti ja sosiaaliseen vastuuseen liittyviin rikkomuksiin reagoidaan herkästi. Yritykset pitävät sosiaalista vastuuta hyvin tärkeänä ja ympäristövastuuseen verrattuna sitä on helpompi toteuttaa. Esimerkiksi FIBSin (2016, 6–7) vuoden 2016 yritystutkimuksen mukaan suomalaiset yritykset panostivat erityisesti työturvallisuuden ja -hyvinvoinnin kehittämiseen ja työelämäkäytännöt ja oikeudenmukaiset toimintatavat nähdään yhteiskuntavastuuteemoista tärkeimpinä. Kirjanpitolausokunnan yleisohje toimintakertomuksen laatimisesta (2006a) antaa myös sosiaalisen vastuun raportointiin erilaisia esimerkkejä tunnuslukujen muodossa.

Globalisaatio tuo kasvavissa määrin haasteita yhteiskuntavastuun jokaiseen osa-alueeseen, mutta sosiaalisessa vastuussa kansainvälistyvä ympäristö on eritoten otettava huomioon. Luonteensa vuoksi sosiaalinen vastuu kattaa monta osa-aluetta, joista usein puhutaan ihmisten perusoikeuksina. Erityisesti kansalaisjärjestöt, kuten Amnesty, ottavat aktiivisesti kantaa erilaisiin ihmisoikeusrikkomuksiin ja korruptioon.

Yritysten sosiaalisen vastuun näkökulmasta kuluttajansuoja-asiat ovat hyvin keskeisiä, sillä tuotteet ja palvelut ovat niitä, joista yritys saa tuottoa. Tuotteiden tulisi olla turvallisia ja sellaisia, joihin niitä markkinoidaan. Tärkeää on myös ottaa huomioon kuluttajien yksityisyydensuoja. (GRI 2015b, 221–235.) Monet näistä asioista ovat itsestään selviä, mutta rajat ovat häilyviä ja monessa tapauksessa maasta riippuvaisia. Suomessa sääntely on kovaa, joten yritysten on pakko olla jollakin tapaa sosiaalisesti vastuullisia, mutta kaikkialla maailmassa asiat eivät ole yhtä hyvin.

2.4 Sidosryhmäajattelu

Yrityksen sidosryhmät koostuvat ulkoisista ja sisäisistä ryhmistä tai henkilöistä, joihin yrityksen toimilla on vaikutusta, tai jotka voivat vaikuttaa yrityksen toimintaan. Sidosryhmät usein lajitellaan pienempiin ryhmiin eri suhteiden hahmottamisen helpottamiseksi; esimerkiksi ensisijaisiin ja toissijaisiin sidosryhmiin tai välittömiin ja välillisiin sidosryhmiin. Määritelmiä sidosryhmille on monia ja ne ovat laajoja tai suppeita, joten tulkinnalle on varaa. On kuitenkin muistettava, että kaikki sidosryhmät eivät ole yrityksen kannalta tasa-arvoisia, sillä niiden painoarvo yrityksen toiminnan kannalta ei ole samanarvoista. Globalisaation ja eettisen toiminnan kasvavan merkityksen kautta, myös ei niin perinteiset sidosryhmät otetaan huomioon yrityksen yhteiskuntavastuuta määriteltäessä, tästä esimerkkinä erilaiset kansalaisjärjestöt (Amnesty, Greenpeace). Yhdessä sidosryhmät yrityksen kanssa muodostavat yrityksen toimintaympäristön (kuvio 4). (Niskala ym. 2009, 61–62; Talvio ja Välimaa 2004, 49–51.)

KUVIO 4 Pelkistetty yrityksen sidosryhmälähtöinen toimintamalli (Talvio ja Välimaa 2004, 50.)

Sidosryhmäajattelussa (Stakeholder Theory, Stakeholder Management) yritysten yhteiskuntavastuuta tarkastellaan vastuuna sidosryhmiä kohtaan ja toisin päin (Mellahi ym. 2012, 67). Tämä ajattelumalli pystytään helposti yhdistämään yhteiskuntavastuuseen, sillä yrityksen yhteiskunnalliset vaikutukset ovat vaikutuksia eri sidosryhmiin. Se antaa yritykselle ja johtoportaalte yhteisen tavan toimia niin, että kunnioitetaan ihmisiä ja ryhmiä, jotka kuuluvat yrityksen toimintaympäristöön (kuvio 4). Yritys voi selvitä vain silloin, kun se pystyy tyydyttämään sille keskeisten sidosryhmien tarpeet. Tämä tarkoittaa sitä, että yrityksen tulee olla selvillä myös sidosryhmien arvoista ja intresseistä ja ottaa ne huomioon omassa päätöksenteossaan. Mitä voimakkaampi sidosryhmä on, sitä huolellisemmin yrityksen on huomioitava sen arvot ja tavoitteet hyväksynnän saavuttamiseksi. (Carroll 2015; Niskala ym. 2009, 63.)

Sidosryhmäajattelua voidaan soveltaa yritykseen muun muassa tilivelvollisuuden tai toiminnan edellytysten turvaamisen kautta. *Tilivelvollisuudessa* yrityksellä on vastuuta ja velvollisuuksia niitä sidosryhmiä kohtaan, joihin yritys toiminnallaan vaikuttaa. *Toiminnan edellytysten turvaamisessa* yritys voi ajatella, että sidosryhmien arvojen ja tavoitteiden ymmärtäminen on oman edun mukaista ja välttämätöntä menestykselle. Toisin sanoen, yritys joko toimii moraalisesti oikein tai ajaa omaa etuaan. Näin ei todellisuudessa kuitenkaan ole, sillä usein yritys voi ajaa omaa etuaan ja menestyä ja samalla toimia moraalisesti oikein. (Niskala ym. 2009, 64.) Yrityksen on kuitenkin peilattava sidosryhmien arvoja ja tarpeita omasta näkökulmasta. Pelkkä sidosryhmien tarpeiden tyydyttäminen johtaa siihen, että yritys ei enää välttämättä aja omaa agendaansa ja on vain ”tyhjä kuori”. Tasapaino sidosryhmien ja yrityksen toiminnan tarkastelussa takaa parhaan mahdollisen tavan tarkastella yhteiskuntavastuuta. (Talvio ja Välimaa 2004, 51–52.)

Yritysten tapa lähestyä sidosryhmien tarpeita voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan: sidosryhmäjohtamiseen, julkiseen kiinnostukseen ja arvonmuutokseen. *Sidosryhmäjohtamisessa* yrityksen mielenkiinto on yhteiskunnan tapahtumissa ja siinä, mitä sidosryhmät yrityksestä ajattelevat ja miten he voivat näihin mielipiteisiin vaikuttaa. *Julkisen kiinnostuksen* näkökulman mukaan sidosryhmien mielipiteet on selvitettävä, jotta yhteiskuntavastuupaineisiin voidaan vastata. *Arvonmuutosta* painottavan lähestymistavan mukaan yritys arvioi omaa rooliaan, vaikutuksiaan ja toimintatapojaan yhteiskunnassa. (Niskala ym. 2009, 66.)

Yritykset ovat alkaneet ymmärtää kuinka tärkeitä sidosryhmät ovat yritykselle strategisten tavoitteiden saavuttamisen ja yritystoiminnan kokonaisvaltaisen kannattavuuden lisäksi. Vaikka omistajien tuoton maksimointi on ja tulee olemaan yritystoiminnan kannalta keskeistä, ei sidosryhmien vaikutusta voida sivuuttaa pitemmällä tähtäimellä. (Ballou, Heitger ja Landes 2006, 65–66.)

Sidosryhmävuorovaikutus

Sidosryhmäajattelu ja sidosryhmäsuhde perustuvat vuorovaikutukseen yrityksen ja sidosryhmien välillä. Arvoista, tarpeista ja intresseistä ei voida olla selvillä ilman toimivaa vuorovaikutusta. Kun yritys määrittelee keskeisiä yhteiskuntavastuuseen liittyviä näkökohtia ja strategioita, sen tulee olla varma myös siitä, mitä sidosryhmät ajattelevat, ja että yrityksen linjaukset eivät ole ristiriidassa sidosryhmien näkemysten kanssa. (Niskala ym. 2009, 73.) Vuorovaikutuksen tulee perustua avoimuuteen ja luottamukseen, joiden saavuttaminen ja ylläpitäminen vaativat jatkuvaa ponnistelua ja joskus myös uhrautumista (Talvio ja Välimaa 2004, 58).

Sidosryhmävuorovaikutus nähdään tärkeänä osana yrityksen yhteiskuntavastuun määrittelyssä. On itsestään selvää tietää keskeisistä säädöksistä ja menetelmistä, mutta vaikein ja merkittävin osa yhteiskuntavastuun sisällyttämisessä yritystoimintaan on sen jalkauttaminen. Vuorovaikutus sidosryhmien kanssa helpottaa yhteiskuntavastuun kokonaisvaltaista ymmärtämistä ja auttaa yritystä sitouttamaan yritystä itseään, henkilöstöä ja sidosryhmiä sen kokonaisvaltaiseen toteuttamiseen. (Talvio ja Välimaa 2004, 69–70.)

Ennen varsinaista sidosryhmävuorovaikutuksen käynnistämistä tulee arvioida ja selvittää yrityksen lähtökohdat. Lisäksi, on hyvä selvittää sidosryhmien luonteet, kartoittaa jo olemassa olevat vuorovaikutuskanavat ja -tavat, valita menetelmät sekä arvioida miten palautetta tullaan antamaan. (Niskala ym. 2009, 76.)

Vuorovaikutusmenetelmiä valittaessa on hyvä kiinnittää huomiota sidosryhmien tarpeeseen osallistua. Esimerkiksi Sherry Arnstein on havainnollistanut (kuvio 5) osallistumista tikapuumallina:

Kansalaisvalta	Kansalaisvalta
Delegoitu valta	
Kumppanuus	
Konsultointi	Muodollinen osallistaminen
Tiedottaminen	
Lepyttäminen	
Manipulointi	Ei-osallistaminen

KUVIO 5 Osallistumisen tikapuut (Niskala ym. 2009, 78.)

Yrityksen päättäessä soveltaa sidosryhmäajattelua ja sidosryhmävuorovaikutusta, on sen soveltamiseen monia vaihtoehtoja. Yksinkertaisimpia ja itsensä selittäviä näistä ovat tiedottaminen, tiedonkeruu ja konsultointi. Dialogiin perustuvia menetelmiä ovat muun muassa rajattu dialogi ja avoin dialogi tai aito dialogi. *Rajattu dialogi* perustuu prosessiin, jossa päämääränä on kaikkia osapuolia tyydyttävä lopputulos. Sidoryhmillä on mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen, mutta prosessin aloitteen tekijä (usein yritys) on päättänyt tavoitteet ja rajaukset ennen prosessin aloittamista (strategia, projekti). (Niskala ym. 2009, 78–79.)

William Isaacsin (1999) esittämä termi *aito dialogi* koostuu neljästä osasta: kuuntelemisesta, kunnioittamisesta, hillitsemisestä ja ilmaisemisesta. *Kuunteleminen* tarkoittaa kuullun ymmärtämistä ja sen hyväksymistä. *Kunnioittamiseen* liittyy oikeus omiin mielipiteisiin ja toisen rajojen ja persoonan kunnioittaminen. *Hillitsemisessä* on kyse omien mielipiteiden ja ajatusten ilmaisemisesta siten, että ne ovat ennakkoluulottomia ja perusteltuja. *Ilmaiseminen* on kaiken tämän, oman ja aidon mielipiteen tai ajatuksen, ilmaisua. Aidon dialogin tarkoituksena on jatkuva vuorovaikutus, jossa tiedetään omien ja toisten ajatusten taustalla vaikuttavat tekijät. Jos aitoa dialogia pystytään ylläpitämään luottamuksen ja avoimuuden ilmapiirissä, se on tapa luoda uusia ajatuksia ja ideoita yhdessä sidosryhmien kanssa. (Talvio ja Välimaa 2004, 59, 63; Isaacs 1999.)

Aina prosessin päättymisen jälkeen, on hyvä antaa palautetta ja informaatiota prosessin etenemisestä, onnistumisesta tai epäonnistumisesta. Sidoryhmiä kiinnostaa se, miten heidän näkemyksiään, arvojaan ja mielipiteitään on hyödynnetty päätöksenteossa ja minkälaisia muutoksia ne ovat mahdollisesti saaneet aikaan. Palautteenantokanavia on monia, mutta yksi erityisesti arvoja vastaanava kanava on yhteiskuntavastuuraportointi. (Niskala ym. 2009, 83.)

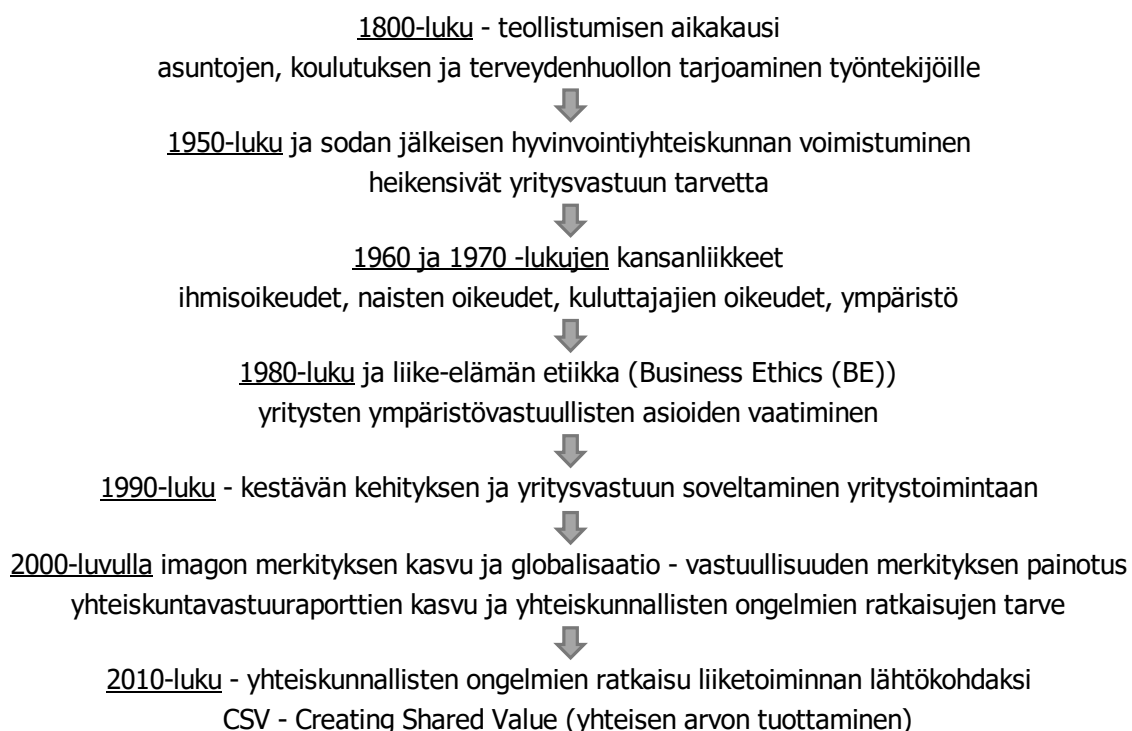
Sidosryhmävuorovaikutukseen vaikuttavat monet asiat, mutta tiettyjä peruseriaatteita noudattamalla, yritys voi tehdä asiasta hieman helpomman ymmärtää ja toteuttaa. Talvio ja Välimaa (2002) listaavat keskeisiä peruseriaatteita seuraavasti:

- Sidosryhmävuorovaikutus kattaa laajan joukon sidosryhmiä.
- Yritys ja sidosryhmät kunnioittavat toisiaan.
- Sidosryhmäsuhde perustuu avoimuuteen ja rehellisyyteen.
- Yrityksen ja sidosryhmien välinen suhde on vuorovaikutteinen ja vastaanottavainen.
- Vuorovaikutus johtaa toimintaan.

2.5 Yhteiskuntavastuun historia

Yhteiskuntavastuuta on ollut satojen vuosien ajan eri muodoissa, mutta vasta 1800- ja 1900-luvulla, teollistumisen aikakautena, sen merkitys on kasvanut yritysten kyseenalaistaessa omaa vastuutaan yhteiskunnassa. Teollisen vallankumouksen aikaan, ja sitä ennenkin, Suomessa yritykset harjoittivat niin sanottua hyväntekeväisyyttä vapaaehtoisesti huolehtimalla työntekijöiden hyvinvoinnista, joka nykyään kuuluu lainsäädännön puitteissa yhteiskunnalle. Taka-ajatuksena tässä toiminnassa oli kuitenkin valta. (Koivuporras 2008, 35.) Tänä päivänä yhteiskuntavastuu on maailmanlaajuinen ja yhä kehittyvä käsite. Yrityksen sidosryhmille ei enää riitä lain noudattaminen ja voiton maksimointi, vaan on myös kehityttävä ja toimittava vastuullisesti. (Carroll, 2015.) Yhteiskuntavastuu käsitteenä on kehittynyt huomattavasti 1900-luvun puolivälistä nykypäivään ja kuviossa 6 havainnollistetaan tätä kehitystä:

Yhteiskuntavastuun kehitys

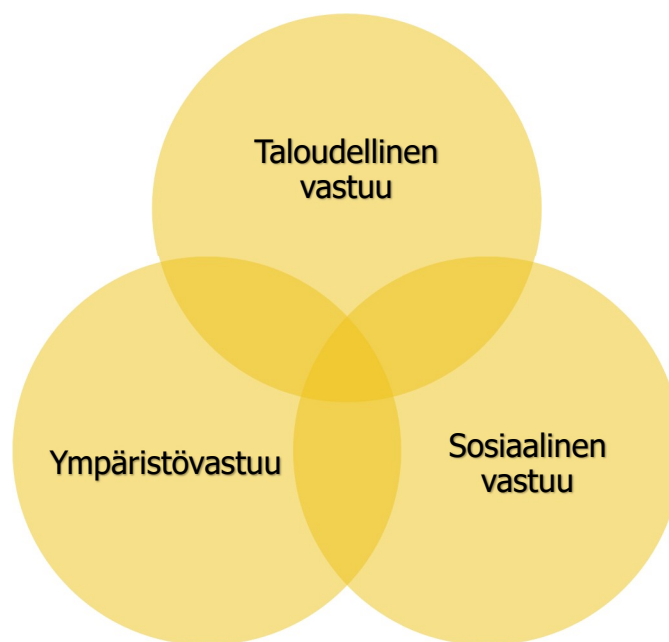
Amerikkalaisten yhtiöiden kasvu 1950-luvulla loi pohjan Corporate Social Responsibility (CSR) -termille (Boatright 2012, 276). Varsinaisesta yhteiskuntavastuusta ei kuitenkaan puhuttu, sillä yritysten oletettiin vain maksavan veronsa (Koivuporras 2008, 36). Vuonna 1953 Howard Bowen esitti kysymyksen *”minkälaista vastuuta yhteiskunnalle yrityksiltä voidaan vaatia?”* ja asetti yritysten johdon miettimään vastuun merkitystä. Yritykset eivät heti heränneet ajatukselle, sillä ei ollut epätavallista antaa tukia koulutukselle ja muille yhteiskunnallisesti merkitseville aloille. Vastuun ja odotusten alati kasvaessa, yrityksiltä vaadittiin enemmän ja yleisön vastustus yritysten toimia vastaan kasvoi, joten lopulta yritysjohdon oli pakko tarkastella omaa vastuullisuuttaan. (Carroll 2015.)

Arvomaailman muuttuessa 1960-luvulla lakkojen ja kansanliikkeiden syntyessä, yritysten vastuun merkitys tuli tärkeämmäksi. Yritysten ei enää katsottu olevan vain rahaa tuottavia organisaatioita, vaan enemmänkin yhteiskunnallisia toimijoita, joilla oli vastuuta enemmänkin kuin vain yrityksen omistajille. Samanaikaisesti sidosryhmäajattelu kehittyi ja alettiin ymmärtämään, että yritykset eivät voisi toimia yksin, vaan niiden oli myös huomioitava sidosryhmät ja ympäristö taloudellisen menestyksen lisäksi. Odotusten kasvaessa ja erilaisten skandaalien myötä Amerikassa 1960-lukua voidaan pitää modernin yhteiskuntavastuun aloitushetkenä. (Koivuporras 2008, 36; Carroll 2015.)

Ympäristöongelmat 1960- ja 1970-luvuilla loivat erilaiset ympäristöjärjestöt. Ympäristöasiat ja ympäristöjärjestöjen toiminnat koettiin yrityksissä kuitenkin ongelmallisiksi niiden ollessa vain ylimääräisiä menoeriä, mutta poikkeuksia mahtui kuitenkin joukkoon. Jotkut yritykset heräsivät näiden asioiden äärelle ja luotti teknologiaan ratkaistakseen osan ongelmista. (Koivuporras 2008, 37.) Eri ympäristö- ja ihmisoikeudelliset lait tulivat voimaan 1970-luvulla Amerikassa. Yritykset alkoivat vähitellen harjoittaa sosiaalisesti vastuullista toimintaa, oli taka-ajatuksena sitten laki, yleinen painostus tai omat intressit. (Carroll 2015.)

Ronald Reaganin aikakautena, 1980-luvulla, alettiin panostaa yhteiskuntavastuuseen, kun Reagan painosti yrityksiä ja yksityisiä tahoja ottamaan kantaa sosiaalisiin ongelmiin, vaikka tämän painostuksen tarkoituksena olikin yritysten taloudellinen kasvu. (Carroll 2015.) Kuitenkin, talouskasvu oli 1980-luvulla suurta ja jätti keskustelun vastuullisuudesta taka-alalle (Koivuporras 2008, 37). Talouden kasvu loi kansainvälistä kilpailua eri yritysten välillä ja tämä pakotti yritykset keskittymään alati muuttuvaan toimintaympäristöön (Boatright 2012, 277).

Käsite *triple bottom line* syntyi 1990-luvulla. Kirjassa *”Cannibals with forks”* John Elkington (1997) kuvasi yrityksiä kiristyvän kilpailun ilmapiirissä kannibaaleiksi, jotka syövät omia kilpakumppaneitaan, ja kysyi, että *”onko se kehitystä, jos kannibaalit käyttävät haarukoita?”*. (Jeurissen 2000.) Haarukalla tarkoitettiin tapaa toimia kestäväen kehityksen aatteen mukaisesti – onko se todellista edistystä, jos kapitalistinen yritysmaailma osaa käyttäytyä yhteiskunnassa. Elkingtonin mukaan yritys on kestävä, kun se toimii niin sanotun triple bottom line -ajatuksen mukaan, jossa talous, luonto ja ihmiset otetaan mukaan (kuvio 7). (Talvio ja Välimaa 2004, 40.)

KUVIO 7 Triple bottom line (Talvio ja Välimaa 2004, 40; Elkington 1997.)

Se, mitä tällä ajattelumallilla haettiin takaa, oli paljon laajempi kokonaisuus, jota siihen asti oli totuttu ymmärtämään. Yrityksen rooliin kuuluisi taloudellinen hyvinvointi, ympäristövaikutusten hallinta ja sosiaalisten ja ihmisoikeudellisten oikeudenmukaisuuksien huomioon ottaminen. Kannattavuuden tunnuslukujen lisäksi, yritysten tulisi hallinnoida ja kehittää tunnuslukuja ja mittareita kaikista kolmesta osa-alueesta. (Jeurissen 2000; Talvio ja Välimaa 2004, 40–41.) Tavallaan, tätä ajatusta voidaan pitää perustana modernille tavalle tarkastella yhteiskuntavastuuta.

Isot yritysajatit (Enron, WorldCom, Qwest) jäivät kiinni eri korruptio-, kirjanpito- ja talousskandaaleista ja talousrikoksista 2000-luvun alussa (Greenfield 2004). Talouden lisäksi erilaiset ympäristöön ja ihmisoikeuksiin liittyvät tapahtumat herättivät keskustelua. Syntyi esimerkkejä yritysten *vastuuttomuudesta* ja yritysten oli pakko ajatella laajempia näkökulmia yritystoimintaan. Vuosien kuluessa yritysten kiinnostus yhteiskuntavastuuta kohtaan kasvoi lähinnä sidosryhmien paineen vaikutuksesta ja vastuuna alettiin nähdä ympäristövastuun lisäksi myös laajemmin sosiaalinen ja taloudellinen vastuu. (Koivuporras 2008, 38.)

Vastuullisuuden aikakautena voidaan pitää 2010-lukua. Yhä useammat yritykset sitoutuvat yhteiskuntavastuulliseen toimintaan ja raportoivat siitä joko virallisen raportin muodossa tai omilla nettisivuillaan. Lisää yhteiskuntavastuun nykytilasta ja tulevaisuudesta selvitetään kappaleessa 2.8.

2.6 Yhteiskuntavastuuta koskevat säädökset ja standardit

Yhteiskuntavastuullisen toiminnan ajatellaan usein alkavan siitä, mihin lainsäädäntö päättyy (Lindroos 2016, 8). Juridinen vastuu yritysten omista liiketoimista luo täten perustan yhteiskuntavastuulle. Lainkuuliaisuus ja lain oikeaoppinen noudattaminen ovat lähtökohtana keskustelulle yrityksen yhteiskuntavastuusta. Useiden maiden lainsäädäntöön sisältyy lakeja talouteen, henkilöstöön ja ih-

misoikeuksiin liittyen, mutta lakien noudattaminen ei valitettavasti ole itsestäänselvyys – herää kysymys, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Huomattavaa on myös se, että asiakkaiden ja muun yleisön oikeudentaju on usein lainsäädäntöä edellä, tästä näkyviä esimerkkejä ovat viimeaikaiset kansalaisaloitteet, muun muassa tasapuolisesta avioliitosta ja eutanasiasta (ks. <https://www.kansalaisaloite.fi>). (Talvio ja Välimaa 2004, 29-30.)

Globalisaatio tuo mukanaan paineita ja haasteita lainkuuliaisuudelle. Kansainvälistyvä kilpailu luo fuusioita ja kannustaa yrityksiä laajentamaan toimintaa ulkomaille ja yrityskauppoihin. Näin ollen, oman maan lakien lisäksi pitäisi myös ottaa huomioon sen maan lainsäädäntö, johon yrityksen toiminta laajenee ja se saattaa luoda epäkohtia oman maan lainsäädännön kanssa. Vaikka yritys toimisi matalapalkkaisessa maassa lakien sallimalla tavalla, yrityksen kohdemaassa saatetaan kritisoida yrityksen toimia. (Talvio ja Välimaa 2004, 30–31.) Liiketoimintaan on otettava mukaan myös kansainvälinen lainsäädäntö, erilaiset sopimukset, säädökset ja julistukset.

Viimeisten vuosikymmenten aikana yhteiskuntavastuun ja siitä raportoinnin ohjaukseen on syntynyt monia kansainvälisiä ohjeistoja, säädöksiä ja aloitteita. Vaikka yhteiskuntavastuun kokonaisvaltainen raportointi on yhä vapaaehtoista, julkinen valta ja yleinen kannustus ovat olleet suuressa roolissa sen edistämisessä. Kansainvälisiä suuntaviivoja antavat esimerkiksi Yhdistyneet Kansakunnat, Euroopan Unioni ja erilaiset standardit ja periaatteet (ISO, AA, EMAS, GRI ja OECD). (Niskala, Vahala ja Lovio 2004, 7, 11.) Tätä ohjeistusten ja aloitteiden monimuotoisuutta selventämään on oheinen taulukko 1:

TAULUKKO 1 Yhteiskuntavastuuseen liittyvät aloitteet ja ohjeistot (mukaiillen Niskala ym. 2004, 11; Niskala ym. 2009, 54.)

Ympäristö		Sosiaalinen			Talous	
Oma toiminta	Tuotevastuu ja arvoketju	Henkilöstö	Ihmisoikeudet	Lähiyhteisö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen	Taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen	Liiketaloudellinen menestyminen
Kansainväliset sopimukset, julistukset ja yhteistyöelimet						
YK:n ympäristösopimukset (UNEP)		ILO:n työelämän perusnormit ja muut YK:n ja EU:n julistukset ja tiedonannot			OECD:n sopimukset ja toimintaohjeet	
EU:n sidosryhmäfoorumi						
Corporate Governance (hyvä hallintotapa)						
OECD:n hyvän hallintotavan periaatteet						
Toimintaperiaatteet ja politiikat						
YK:n Global Compact, OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille						
ICC:n kestävä kehityksen peruskirja			Amnesty Internationalin suositukset			
Hallintojärjestelmät						
ISO 14000 -sarja, EMAS		AA1000, OHSAS 18001, SA8000, ISO26000				
Raportointi						
GRI						
EU:n direktiivi yhteiskuntavastuun raportoinnista						

2.6.1 YK:n sopimukset ja julistukset

Yhdistyneet Kansakunnat (YK) on toisen maailmansodan jälkeen, vuonna 1945, perustettu kansainvälinen järjestö, joka tällä hetkellä koostuu 193 jäsenvaltiosta. Se pyrkii ottamaan kantaa ja taistelemaan sellaisten oikeuksien ja asioiden puolesta, jotka ovat yhteiskunnallisesti merkitseviä, kuten rauhan ja turvan takaaminen, ilmastonmuutos, kestävä kehitys, ihmisoikeudet, hyvä ja vastuullinen hallintotapa sekä terrorismin torjuminen. (UN 2017a.)

YK:n julistukset eivät itsessään ole laillisesti sitovia, mutta ne sisältävät periaatteita ja oikeuksia, joita voi löytää lainsäädännöstä ja sopimuksista ympäri maailmaa. Toisaalta, esimerkiksi Ihmisoikeuksien yleismaallinen julistus vuodelta 1948 hyväksyttiin yksimielisesti, joten vaikka laki ei määrittelisi joidenkin aatteiden noudattamista, niiden huomiotta ottaminen aiheuttaisi keskustelua ja kriittikkiä niitä toimitsijoita vastaan, jotka niitä sivuuttavat. (UN 2017b.)

Ihmisoikeuksien yleismaallinen julistus (Universal Declaration of Human Rights). YK:n julistuksessa ihmisoikeuksien puolesta vedotaan muun muassa ihmisten tasa-arvoisuuteen lain edessä, oikeuteen ilmaista mielipiteensä ja siihen, että ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ja niitä pitää kunnioittaa. Tavaltaan julistus on muodostanut käsityksen ihmisoikeuksista ja esimerkiksi Amnesty perustaa toimintansa sen pohjalle. Julistus pyrkii kattamaan ihmisoikeuksien koko kentän vapaana syntymisestä oikeuteen elää vapaasti ja turvallisesti ihmisen alkuperästä tai sosiaalisesta statuksesta riippumatta. (Niskala ym. 2009, 29; UN 1948.)

International Labour Organization (ILO) on nykyään YK:n alaisuudessa toimiva järjestö, joka ajaa työntekijöiden etuja ja oikeuksia. Se on perustettu vuonna 1919 ja tuo yhteen valtiot, työnantajat ja työntekijät eri jäsenvaltioista. (ILO 2017.) *Työelämän oikeuksien (Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up)* -julistuksessa (2010) vedotaan ihmisoikeudellisiin oikeuksiin työpaikalla, kuten järjestäytymisen vapauteen, lapsi- ja pakkotyövoiman kieltoon sekä syrjinnän kieltoon (Niskala ym. 2009, 32). ILO on myös julkaissut *Kolmikantajulistuksen monikansallisista yrityksistä ja sosiaalipolitiikasta (Tripartite Declaration of Principles Concerning Multinational Enterprises and Social Policy)*, jossa tarjotaan suuntaviivoja monikansallisille yrityksille, hallinnoille, eri työnantaja- ja työntekijäliitoille, harjoitteluun, työolosuhteisiin ja yrityssuhteisiin. Se tarjoaa yritysten yhteiskuntavastuun kannalta tärkeitä ohjeita ja säädöksiä muun muassa työturvallisuuteen ja palkkaukseen. (ILO 2006.)

Lähtökohtaisesti, ihmisoikeussopimukset ovat laillisesti sitovia sopimuksia valtioiden välillä, joiden edistäminen ja valvonta kuuluvat valtioille. Yrityksille ihmisoikeuksien kunnioittaminen tarkoittaa esimerkiksi investointitilanteessa kohdemaan yleisen ihmisoikeustilanteen huomioon ottamista tai erilaisten kysymysten tarkastelua; onko vastuullista toimittaa aseita maahan, jossa siviilejä kuolee sodan vuoksi päivittäin? (Niskala ym. 2009, 30.)

Yhdistyneiden Kansakuntien Ympäristöohjelma (United Nations Environment Programme, UNEP) on vuonna 1972 perustettu kansainvälinen järjestö, joka asettaa maailmanlaajuisen ympäristön agendan, edistää kestävä kehityksen aatetta YK:n jäsenvaltioiden keskuudessa ja toimii virallisena maailmanlaajuisen ympäristön puolestapuhujana. Sen toiminnan piiriin kuuluvat ilmastonmuutos, luonnon katastrofit ja konfliktit, ekosysteemien hallinta, ympäristöpolitiikka, kemikaalit ja jätteet ja kestävä kehitys sekä luonnon ja ympäristön yleinen monitorointi. (UNEP 2017.)

Ympäristön suojelemiseksi ja luonnonvarojen säästämiseksi on solmittu useita sopimuksia. Näitä ovat muun muassa YK:n kehysopimus ilmastonmuutoksesta, Kioton pöytäkirja ilmastonmuutokseen liittyen, Wienin sopimus otsonikerroksen suojelemisesta, Biodiversiteettisopimus ja Baselin sopimus ja pöytäkirja ongelmajätteisiin liittyen. (Niskala ym. 2009, 35.)

2.6.2 OECD ja vastuullinen yritystoiminta

The Organisation for Economic Co-operation and Development eli Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD on perustettu vuonna 1961 ja se on keskeinen järjestö yhteiskuntavastuun kannalta. Sen missiona on edistää ja tukea toimintaperiaatteita, jotka parantavat taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia. (OECD 2017; Niskala ym. 2009, 36.) Vuonna 1976 julkistettu OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille (*OECD Guidelines for Multinational Enterprises*) on suosituskokoelma, jonka tavoitteena on varmistaa se, että kansainväliset yritykset toimivat kansainvälisten käytäntöjen ja yhteiskunnallisten odotusten mukaisesti. Toimintaohjetta ei ole varsinaisesti jäsenelty taloudelliseen vastuuseen, sosiaaliseen vastuuseen ja ympäristövastuuseen, eikä se ole laillisesti sitova, mutta se sisältää suosituksia jokaiselle osa-alueelle, kuten työelämään, ympäristönsuojeluun, kilpailuperiaatteisiin, lahjontaan, hyvään hallintotapaan ja verotukseen. (Niskala ym. 2004, 11–12.) OECD:n piirissä on myös solmittu esimerkiksi lahjonnan torjuntaan kansainvälisissä liikesuhteissa tähtäävä sopimus – *Convention on Combating Bribery in International Business Transactions* (Niskala ym. 2009, 36–37).

G20/OECD Principles of Corporate Governance -ohjeisto on julkaistu vuonna 1999 ja viimeaikaisin versio on vuodelta 2015. Hyvän hallintotavan (corporate governance) tarkoituksena on auttaa yrityksiä rakentamaan kestävä kehityksen ilmapiiri, jossa painottuvat luottamus, läpinäkyvyys, tilivelvollisuus, taloudellinen tasapaino ja yritysten lahjomattomuus. Alun perin ohjeistossa ei ollut mukana G20 maita, joten se antaa nykyään enemmän kansainvälisen näkökulman näiden asioiden tarkasteluun. (OECD 2015, 3, 7.) Ohjeiston perustana toimii myös sidosryhmäajattelu, sillä sen kehittämisen taustalla on sidosryhmien ja eri yhteisöjen huomioon ottaminen edellä mainittujen osa-alueiden tiimoilta (Niskala ym. 2004, 13).

2.6.3 EU:n kannanotot

Euroopan yhteisöjen komissio on julkaissut erilaisia tiedonantoja ja dokumentteja kestävään kehitykseen liittyen. Tämän tueksi, EU:n komissio on perustanut eurooppalaisen liittouman yritysten yhteiskuntavastuu edistämiseksi, jonka tarkoituksena on yhteiskuntavastuuta koskevan tiedon lisääminen

ja parantaminen sekä niistä raportointi, edistää yritysten yhteiskuntavastuuta siihen suuntaan, että siitä tulisi normi ja varmistaa yhteiskuntavastuulle suotuisa toimintaympäristö. (Niskala ym. 2009, 37.)

Vuonna 2010, EU:n komissio julkaisi tiedonannon ”Eurooppa 2020: Älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun strategia”, jossa puhutaan muutoksen ajasta. Otsikossa mainitut kolme prioriteettia ovat toisiaan tukevia ja sellaisia, joihin EU:n jäsenvaltioiden ja komission tulisi sitoutua.

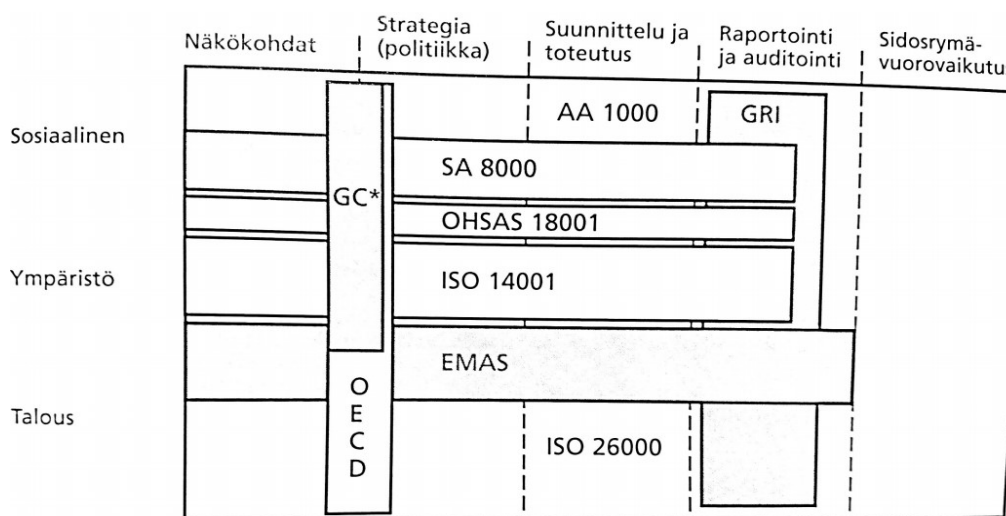
- *Älykäs kasvu* – talouden innovatiivista kehittämistä
- *Kestävä kasvu* – talouden kestävää, vihreää ja kilpailukykyistä edistämistä
- *Osallistava kasvu* – talouden edistämistä sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta lisäämällä

Tiedonannossa mainitaan, että vain yhdessä tekemällä voidaan saavuttaa kestävää kehitystä ja toupua viimeaikaisista kriiseistä. (Euroopan Komissio 2010-03-03.)

Lisäksi viime vuonna käyttöön otettu direktiivi (2014/95/EU) suurten pörssiyritysten yhteiskuntavastuun raportoinnista on ollut suuri edistysaskel yhteiskuntavastuun valtavirtaistamisen ja normalisoinnin kannalta.

2.6.4 Vapaaehtoisuuteen perustuvat ohjeistot ja standardit

Vapaaehtoisuuteen perustuvat ohjeistot ja standardit voidaan lukea karkeasti lajiteltuna kolmeen luokkaan: sitoutumistyyppisiin aloitteisiin, toimintajärjestelmiä koskeviin standardeihin ja ohjeistoihin sekä raportointiohjeistoihin (Niskala ym. 2009, 42). Kuvassa 1 on selvennetty kyseisten standardien ja ohjeistojen kattavuutta:

*GC=Global Compact

**AA1000 standardit ja ISO26000 standardi sisältävät yleisen tason prosessin jota voi käyttää koko vastuullisen yritystoiminnan johtamiseen

KUVA 1 Esimerkkejä yhteiskuntavastuun standardien ja ohjeistojen kattavuudesta (Niskala, Pajunen ja Tarna-Mani 2013, 55.)

YK:n Global Compact (*United Nations Global Compact*) -aloitteella pyritään edistämään vastuullista yritystoimintaa ja se on esimerkki sitoutumistyyppisestä aloitteesta. Global Compact ottaa kantaa siihen, mitä tulisi huomioida, mutta ei anna varsinaisia toimintaohjeita. (Niskala ym. 2009, 42.) Global Compactin toiminta perustuu kymmeneen periaatteeseen, jotka on johdettu eri YK:n julkaisemista julistuksista ja ohjeistuksista. Periaatteet liittyvät ihmisoikeuksiin (1–2), työvoimaan (3–6), ympäristöön (7–9) ja uusimpana lisäyksenä periaatteeseen korruption vastaiseen toimintaan (10):

1. Yrityksen tulisi tukea ja kunnioittaa kansainvälisesti julistettuja ihmisoikeuksia; ja
2. varmistaa, että he eivät ole osallisina ihmisoikeusrikkomuksiin.
3. Yritysten tulisi kunnioittaa järjestäytymisen vapautta ja työehtosopimusten tehokasta tunnustusta ja hyväksyntää;
4. eliminoida kaikenlainen pakkotyövoima;
5. tehokkaasti poistaa lapsityövoimaa; ja
6. eliminoida työllistämiseen ja työnkuvaan liittyvää syrjintää.
7. Yritysten tulisi tukea ennaltaehkäisevää lähestymistapaa ympäristöhaasteisiin;
8. sitoutua hankkeisiin, jotka edistävät suurempaa ympäristövastuuta; ja
9. kannustaa ympäristöystävällisten teknologioiden kehitystä ja levittämistä.
10. Yritysten tulisi työskennellä korruption kaikkia muotoja vastaan, mukaan lukien kirstys ja lahjonta. (UN Global Compact 2017.)

Muita sitoutumistyyppisiä aloitteita ovat muun muassa ICC:n (Kansainvälisen kauppakamarin) Elinkeinoelämän peruskirja kestävän kehityksen edistämiseksi ja aikaisemmin mainitut OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille (Niskala ym. 2009, 42).

Toimintajärjestelmiä koskevat standardit tarjoavat yrityksille apua vastuullisen yritystoiminnan käytännön toteuttamiseen. Keskeisiä standardeja yhteiskuntavastuun alueesta ovat:

- AA1000S-standardisarja (sosiaalinen laskentatoimi ja sidosryhmäteoria)
- ISO 14000 -standardisarja (ympäristöjohtaminen)
- SA8000-standardi (työelämän oikeudet)
- OHSAS 18001 -standardi (työterveys- ja turvallisuus)
- EU:n EMAS-ympäristöasioiden hallintajärjestelmä (Niskala ym. 2013, 54–55.)

Yhteiskuntavastuun kannalta keskeisin standardi on vuonna 2010 julkaistu *ISO 26000 Guidance Standard on Social Responsibility*, joka tarjoaa suuntaviivoja yritysten ja organisaatioiden yhteiskunnallisesti vastuulliseen toimintaan. Muista ISO-standardeista poiketen, tätä yhteiskuntavastuun standardia ei voida sertifioida sen opastavan luonteen takia. Standardi ottaa kantaa ihmisoikeuksiin, työolosuhteisiin, ympäristöön, reiluihin toimintatapoihin, kuluttajakysymyksiin ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. (ISO 26000:2010.) Standardi on otettu huomioon eri maiden yhteiskuntavastuusunnittelussa. Esimerkiksi Pohjoismaissa on pyritty tekemään valtionyhtiöistä ISO 26000 yhteensopivia ja tehty töitä yhteistyön hyväksi standardin ja sen periaatteiden edistämiseksi. (European Commission 2014, 19.)

Kolmas ja viimeinen osa vapaaehtoisuuteen perustuvissa ohjeistoissa on Global Reporting Initiative (GRI) raportointiohjeisto, jota käsitellään kokonaisvaltaisemmin kappaleessa 4. Raportointi yhteiskuntavastuusta on nykyään vain osin vapaaehtoista, sillä suurten pörssiyritysten veloitetaan raportimaan osaa siitä. Lisäksi, esimerkiksi Suomessa, valtionyhtiöitä veloitetaan raportimaan vastuullisuudesta (European Commission 2014, 39.). Kuitenkin, GRI-raportointiohjeisto on vain yksi tapa raportoida yhteiskuntavastuusta, vaikkakin se on vakiintunut ja kansainvälisesti hyväksytty.

2.7 Yhteiskuntavastuun kritiikki

Keskustelu yhteiskuntavastuun merkityksestä jakautuu usein siihen, kuuluuko moraalitieteen alaan vai ei. Usein yritysten arvot ja moraalit perustuvat omistajien arvoihin ja moraaleihin. Vastavasti puhtaassa markkinataloudessa moraalille ei ole sijaa, koska yritysten ainoana tarkoituksena on tuottaa omistajille voittoa lain puitteissa. Näin on puhunut esimerkiksi Björn Wahlroos vuonna 2008. Hänen mielestään yritysten tulisi ajaa vain omaa etuaan ja yhteiskunnalliset velvoitteet kuuluvat valtiolle. Wahlroosin mukaan yritysten yhteiskuntavastuu on vain poliittista peliä ja että yksikään yritys ei tee hyväntekeväisyyttä vain auttamisen halusta. (Marttila 2008.)

Tämän lisäksi ja ehkä monien ajattelun pohjaksi, taloustieteen Nobelilla palkittu Milton Friedman esitti paljon kirjallisuudessa siteeratun näkemyksen The New York Times Magazinen kirjoituksessa vuonna 1970 *“The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits”*. Hänen sanoin suurten pörssiyritysten lahjoitukset ovat piiloverotusta, kun ne tapahtuvat yrityksen nimissä. Osakkeenomistajan vapaaehtoiset lahjoitukset sen sijaan ovat omien varojen lahjoittamista, joilla ei varsinaisesti ole minkäänlaista tekemistä yrityksen varojen kanssa. Tämän näkökulman mukaan vastuu on vain ihmisillä yritysten sijaan. Omistajilla on vastuuta henkilöstöstä ja omistajien tuoton maksimoimisesta, joihin kaikki resurssit tulisi sijoittaa. Täten yrityksen varojen jakaminen yhteiskunnallisesti vastuullisiin tai hyödyllisiin tarkoituksiin tarkoittaisi siis sitä, että tätä omistajan vastuuta laiminlyötäisiin. Tämänlainen toiminta saattaisi vaikuttaa muun muassa työntekijöiden palkkaan, tuotteiden hintojen nousuun ja omistajille jaettavan voiton määrään, jolloin loppupeleissä maksumiehien olisivat yrityksen omistajat, työntekijät ja asiakkaat. (Friedman 1970.)

Kolstad jakaa Friedmanin ajatusmaailman neljään osaan:

1. Yrityksen johdolla ja osakkeenomistajilla on sitova sopimus siitä, että johdon tulee ajaa heidän etuaan. Täten muiden päämäärien tavoittelu olisi sopimuksen vastaista.
2. Muiden päämäärien tavoittelu haittaa osakkeenomistajien voitonjakoa, joka olisi yhtä kuin heidän ”verottamistaan”, ja verotus kuuluu julkiselle vallalle, ei yritykselle.
3. Jos yritys keskittyy liian moneen muuhun toimeen kuin sen päätavoitteeseen, voittoon, tulee yrityksestä tehottomampi.
4. Yritys, joka sisällyttää vastuukseen muutakin kuin voiton maksimoinnin, lisää yrityksen kustannuksia ja loppujen lopuksi tippuu kilpailusta pois. Eli, ylimääräisen vastuun hyväksyminen on kuin kuolinisku yrityksen kannattavalle toiminnalle. (Kolstad 2007,138.)

Toinen näkökulma kritiikkiin yhteiskuntavastuusta liittyy varojen käyttämiseen vastuullisen kuvan luomisessa. Monet epäeettisiksi luonnehditut suuryritykset julkaisevat raportteja omasta vastuullisuudestaan, tästä esimerkkinä tupakkayhtiöt ja armeijaan liittyvät toimijat. Tämä on luonut kriittistä keskustelua siitä, käyttävätkö yritykset hyväkseen yhteiskuntavastuun nostamia hyvän ja eettisen yrityksen mielikuvia ja käyttävätkö yritykset huomattavia summia rahaa tämän kaltaisen mielikuvan saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. (Fooks, Gilmore, Collin, Holden ja Lee 2013.)

Lisäksi, Greenfield esittää näkemyksen artikkelissaan *“In the name of corporate social responsibility”* yritysten roolista yhteiskunnassa. Jotta yrityksillä voisi olla yhteiskunnallista vastuuta, niiden tulisi olla luonnollisia henkilöitä. Yritysten täytyisi olla enemmän kuin vain oikeushenkilöitä, mutta näin ei ole. Yrityksiä voidaan pitää vastuussa vain, jos ne rikkovat lakia. Kiistelyä riittää siitä, onko yritys ”oikeushenkilö”, jonka tarkoituksena on tuottaa voittoa lain sallimissa rajoissa, vai ”luonnollinen henkilö”, jolla on enemmän vastuuta kuin vain lain noudattaminen ja voiton maksimointi. Kolmas osapuoli tähän kiistelyyn laajentaa näkemystä lisäämällä siihen sidosryhmäajattelun. (Greenfield 2004.)

Kritiikki yhteiskuntavastuuta ja sen harjoittamista kohtaan pyörii samojen otsikoiden ympärillä. Vaapaan markkinatalouden kannattajat eivät ota yhteiskuntavastuuta avosylin vastaan perustellen näkemysensä yrityksen perusolemukseen – voiton maksimointiin. Toisaalta, nämä toisinajattelijatkin huomioivat etiikan merkityksen yrityksen liiketoiminnassa. Hyvää taloudellista tulosta on kerrytettävä lakien ja yleisten eettisten näkemysten puitteissa. Keskustelu varmasti jatkuu yhteiskuntavastuun hyötyjen ja harhaanjohtavuuden välillä tulevaisuudessakin, vaikka siitä on ajan kuluessa tullut vaikiintunut tapa erottautua ja hankkia lisäarvoa yritykseen. Kun jokin asia tai ilmiö saa enemmän huomiota ja tunnettuutta, myös kritiikin määrä kasvaa.

2.8 Yhteiskuntavastuun nykytila ja tulevaisuus

Yhä useammat yritykset näkevät yhteiskuntavastuun tärkeänä osana liiketoimintaa ja lähinnä mahdollisuutena kuin rasitteena. Se ei ole enää vain suurten yritysten tapa erottautua joukosta, vaan yhteiskuntavastuun mukaista toimintaa harjoittavat myös pienet ja keskisuuret yritykset ympäri Eurooppaa ja maailmaa.

Yli 99 % Euroopan yrityksistä on pk-yrityksiä, ne tarjoavat töitä kahdelle kolmesta ja vaikuttavat yli puoleen EU:ssa toimivien yritysten tuottamaan arvonsisään (European Commission 2014, 23). Yhteiskuntavastuullinen toiminta on nähty suurten yritysten veloitteena, mutta jo tästä näkökulmasta olisi tärkeää sitouttaa myös pienempiä yrityksiä. Pk-yritykset näkevät yhteiskuntavastuullisen toiminnan usein hankalana tiedon puutteen vuoksi, esimerkiksi mitä hyötyä siitä on yritystoiminnalle, min-kälaisia resursseja tarvitaan ja paljonko rahaa sitoutuu yhteiskuntavastuulliseen yritystoimintaan (European Commission 2014, 23, 24).

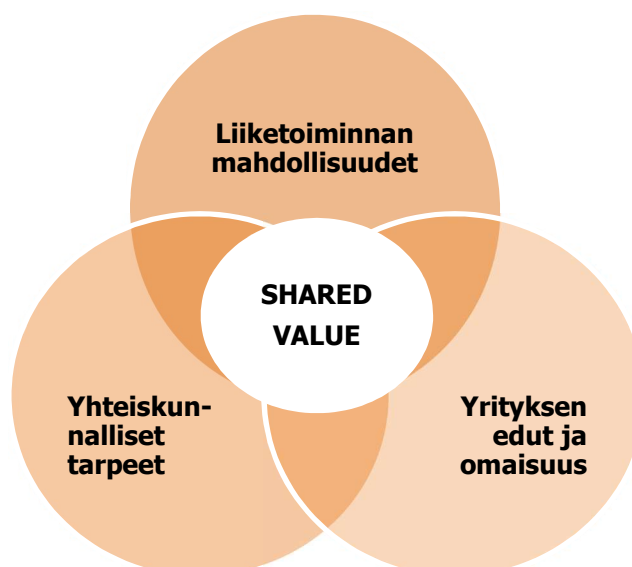
Kaikesta huolimatta yhteiskuntavastuun merkitys myös pk-yritysten toiminnassa on kasvanut. Termistä ollaan tietoisia ja se nähdään kilpailutilanteessa hyödyllisenä. Pienemmille yrityksille vastuulli-

sen liiketoiminnan jalkauttaminen on helpompaa kuin suurille yrityksille, toiminnan vaikutukset nähdään myös nopeammin. Avainasemassa on yritysten ajattelutavan muuttaminen vastuullisempaan suuntaan ja ehkä myös pienemmät yritykset tarvitsisivat omia kansainvälisiä ohjeita ja säädöksiä yhteiskuntavastuulliseen toimintaan, sillä suurin osa nykyisistä on enemmän suunnattu suurille yrityksille. (European Commission 2014, 23.) Koulutus ja asiantuntijoiden palkkaaminen on yleensä kallista, joten ohjeista olisi varmasti hyötyä.

Kannustavana esimerkkinä on Sitran vuonna 2013 julkaisema ”Strateginen vastuullisuus – 20 esimerkkiä keskisuurista yrityksistä”, joka esittää suomalaisten pk-yritysten kestävä kehityksen strategioita. Mukana on menestyviä yrityksiä kuten Rovio, Nanso, Biolan ja Lappset. Julkaisussa käydään läpi myös sitä, mitä vastuullisuus on ja miten sitä voidaan yritystoiminnassa harjoittaa. (Sitra 2013.)

Suomalaisen FIBSin (Finnish Business & Society) vuoden 2016 yritys vastuututkimuksen mukaan yhä useammat asiakkaat ja sijoittajat kiinnittävät huomiota yritysten vastuullisuuteen. Asiakkaiden toiveet otetaan huomioon yrityksen vastuullisuudessa ja se on usein myös liikellepaneva voima. Asiakkaiden lisäksi sijoittajat ovat kasvavissa määrin tietoisia yhteiskunnallisista ongelmista ja usein valitsevat yritykset sen mukaan, kuinka vastuullisen kuvan ne antavat itsestään ja miten ne toimivat vastuullisuuden parantamiseksi. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että jopa 90 % kyselyyn vastanneesta suomalaisesta 202:sta suuresta ja keskisuuresta yrityksestä näkevät vastuullisuuden merkityksen tärkeänä ja kasvavana tekijänä yritysmaailmassa. Huomattavaa kuitenkin on, että suurin osa yrityksistä pitää sosiaalista vastuuta ja ympäristövastuuta tärkeimpinä yhteiskuntavastuuteemoina. Pienemmälle huomiolle jäävät asiat kuten verot, korruptio ja vastuulliset hankintakriteerit. (FIBS 2016.)

Tänä päivänä yhteiskuntavastuuajattelun rinnalle on noussut *Creating Shared Value (CSV)* ajattelutapa (kuvio 8), jossa pyritään etsimään liiketoiminnallisia mahdollisuuksia yhteiskuntavastuullisista ongelmista. Kun yhteiskuntavastuussa niin sanotusti annetaan takaisin tai minimoidaan haitalliset vaikutukset, niin CSV:n tarkoituksena on maksimoida yrityksen kilpailukyky ratkaisemalla yhteiskunnallisia ongelmia – toisin sanoen, tehdä uhista mahdollisuuksia. (Shared Value Initiative 2017.)

KUVIO 8 Creating Shared Value -ajattelumalli (Shared Value Initiative 2017.)

Sen toteuttamisessa on kolme tasoa:

1. **Tuotteiden ja markkinoiden uudelleenajattelu:** yhteiskunnalliset tarpeet saavutetaan tuotteiden kautta ja keskittymällä asiakkaisiin, joiden tarpeita ei ole saavutettu tai, jotka on jätetty huomiotta.
2. **Kannattavuuden uudelleen määrittely arvoketjussa:** liiketoimien muuttaminen arvoketjussa, jotta kannattavuutta voidaan parantaa tehokkaammin hyödyntämällä resursseja, työntekijät ja yhteistyökumppanit.
3. **Paikallisten klustereiden kehityksen mahdollistaminen:** jo olemassa olevien kykyjen, toimittajaperustan, ja yrityksen toiminnan vaikutuksen piirissä olevien laitosten parantaminen, jotta pystyttäisiin tehostamaan tuottavuutta, innovaatioita ja kasvua. (Shared Value Initiative 2017.)

Tulevina vuosina tarvitaan muutoksia Euroopassa ja maailmanlaajuisesti. Taloudellinen kriisi ja siitä toipuminen, työttömyys, ympäristöön liittyvät ongelmat ja tulevaisuuden haasteet vaativat yhteistyötä yritysten, kansainvälisten yhteisöjen ja valtioiden välillä. Kehityssuunta yhteiskuntavastuullisempaan toimintaan on oikea, mutta se vaatii työtä, kannustusta ja sitoutumista.

3 TALOUDELLINEN VASTUU

Yhteiskuntavastuun perinteisessä jaossa taloudelliseen vastuuseen, sosiaaliseen vastuuseen ja ympäristö vastuuseen, taloudellinen näkökulma luo usein pohjan ja edellytykset muiden osa-alueiden kannattavalle toteuttamiselle. Ilman vakaata taloudellista pohjaa ei voida maksaa palkkoja tai panostaa ympäristöystävälliseen kehitykseen. Taloudellisen vastuun ulottuvuuteen sisällytetään usein yrityksen kannattavuus, kilpailukyky, tehokkuus, vastaaminen omistajien tuotto-odotuksiin, lahjonta ja korruptio sekä yleisen taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen yritykselle ja sen ympäröiville alueille, sidosryhmille ja yhteisöille (Lindroos 2016, 8). Taloudellisen vastuun tarkastelussa pyritään ottamaan kantaa niin positiivisiin kuin negatiivisiin vaikutuksiin, joita yrityksellä on. On huomattu, että vastuullisesti toimivat yritykset ovat enemmän läpinäkyviä ja on epätodennäköisempää, että ne manipuloisivat näytettävää tulosta (Muttakin ja Khan 2015, 278). Tavoitteena tulisi tietenkin olla positiivinen ja vastuullinen vaikuttaminen, mutta tilanne ei aina ole yksiselitteinen.

Yhteiskunta luo yrityksille jatkuvasti paineita kasvaa. Jokaisessa päätöksessä tulisi ottaa huomioon ympäristö ja ihmiset, mutta se ei aina ole yrityksen taloudellisen menestyksen kannalta kannattavaa. Miten yritys voisi toimia kannattavasti ja olla kilpailukykyinen markkinoilla, joissa ympäristöllä ja ihmisoikeuksilla on kasvava merkitys? Yritysten painopiste on ollut taloudellisessa vastuussa jo pidemmän aikaa, vaikka varsinaisesta vastuusta ei ole puhuttu, mutta tänä päivänä ympäristövastuu ja sosiaalinen vastuu ovat kilpailuetu, joihin yritykset panostavat ollakseen kannattavia ja kilpailukykyisiä (Lindroos 2016, 8–9). Suurin osa yrityksistä toimii vastuullisesti ja lakien mukaisesti, mutta poikkeuksia mahtuu joukkoon. Nämä poikkeukset eivät ole positiivisia esimerkkejä, mutta kuitenkin hyviä taloudellisen vastuun kokonaisvaltaisen merkityksen ymmärtämisen kannalta. Seuraavissa kappaleissa käsitellään taloudellista vastuuta muun muassa yritysten epäeettisten toimien kautta, jotta voidaan huomata, minkälainen vaikutus niin sanotuilla *vastuuttomilla yrityksillä* on ympäröivään talouteen ja hyvinvointiin. Koska vastuullisuus yhteiskuntavastuun merkityksessä on suurilta osin vapaaehtoista, se sallii yrityksen johdon suunnitella vastuullista toimintaa omiin intresseihin sopivaksi – hyvässä tai pahassa (Martínez-Ferrero, Banerjee ja García-Sánchez 2016, 309). Yrityksen taloudellisen tuloksen ja yhteiskuntavastuullisen toiminnan väliltä ei löydy, tai on vaikea löytää, selvää kausaaliteettia eli syy-seuraussuhdetta. Kuitenkin, yrityksen vastuuttomalla toiminnalla on selkeitä taloudellisia vaikutuksia, kuten asiakkaiden boikotit. (Talvio ja Välimaa 2004, 146–148.)

“Enron - the Smartest Guys in the Room”

Taloudellisen vastuun aiheutta sivuaa 2000-luvun alun energijätti Enronin talousskandaali ja se on hyvä esimerkki yrityksen epäeettisestä toiminnasta, ahneudesta ja kirjanpidollisesta manipuloimisesta. Kun skandaali ja petokset tulivat ilmi, oli yllätys, että yritys oli pystynyt toimimaan sillä tavalla niin pitkään.

Seuraava teksti sisältää lyhyen yhteenvedon dokumentista “Enron – the Smartest Guys in the Room”, joka julkaistiin vuonna 2005 ja perustuu saman nimiseen kirjaan vuodelta 2004.

Enron oli yritys, joka käytti hyväkseen vapaata markkinataloutta ja esimerkiksi Kalifornian vapaita energiemarkkinoita. Muutama vuosi ennen skandaalia Enron oli aikansa seitsemänneksi suurin yritys U.S.A.:ssa ja arvoltaan lähes 70 miljardia dollaria. Monet näkivät yrityksen uutena yritysmallina ja tulevaisuutena – uutena tapana jakaa energiaa muuttamalla sitä rahoitusvälineeksi, jota kaupattaisiin kuin osakkeita ja arvopapereita.

Enronin entinen toimitusjohtaja, Jeff Skilling, sanoi, että raha oli ainut asia, joka motivoi ihmisiä. *Ah-neus* oli yksi yrityksen peruselementeistä. Kaupanteko oli aggressiivista ja yritys otti suuria riskejä yritystoiminnassaan, esimerkkinä voimalaitoksen avaaminen Intiaan. Yritys menetti miljardeja dollareita, kun Intialla ei ollutkaan varaa maksaa siitä energiasta, jota voimalaitos tuotti. Kuitenkin, Enron maksoi miljoonien arvosta bonuksia yritysjohdolle kuvitteellisten tuottojen mukaan, joita ei ikinä syntynyt. Mistä yritys sitten sai nämä rahat?

Jeff Skilling otti 1990-luvulla esiin termin ”hypothetical future value accounting” tai ”mark-to-market accounting”. Future accounting salli Enronin kirjata *mahdollisia* tulevaisuuden tuottoja sinä päivänä, jolloin sopimus allekirjoitettiin. Ei ollut väliä kuinka vähän tuottoa oikeasti tuli yritykseen, tai tuliko sitä ollenkaan, ulkopuoliselle maailmalle Enronin tuotot olivat juuri sitä, joita se itse halusi näyttää. Yritys pystyi siis *manipuloimaan* tuottojaan ja näyttämään yrityksen erittäin positiivisessa ja kannattavassa valossa.

Suurin osa johdon tuotoista tulivat osakemarkkinoilta ”pump and dump” tavan avulla – osakkeiden arvot työnnettiin ylös, jonka jälkeen he pystyivät hyötymään miljoonien arvoisista optioista. Vaikka yrityksen osakkeet olivat nousussa, yrityksen varsinaisella liiketoiminnalla ei mennyt hyvin ja se menetti jatkuvasti rahaa. Kun keinot alkoivat loppua, yritysjohto alkoi myydä osakkeitaan saaden satoja miljoonia dollareita.

Enronin tilinpäätöksistä ei käynyt selkeästi ilmi oliko kyseessä petos vai ei, mutta jokin niissä ei kuitenkaan täsmännyt. Yritystä pidettiin taloudellisena ihmemaana – rahallisesti yritys menetti rahaa vuosi vuodelta, mutta silti teki voittoa. Enron pyrki piilottamaan sen tosiasian, että yrityksellä oli 30 miljardin arvosta velkaa pitämällä osakkeiden arvon korkeana. Yrityksen CFO, Andy Fastow, piilotteli näitä velkoja erityisiin yrityksiin, jotka oli luotu tätä tarkoitusta varten. Yksi näistä yrityksistä oli LJM, josta Fastow sai miljoonia itselleen ja jopa 96 yksittäistä pankkiiria oli investoinut tähän yritykseen.

Enron sivuutti kaikki varoitusmerkit ja jatkoi täydellä teholla. Moni onkin verrannut Enronin luhistumista Titanicin törmäämiseen jäävuoren kanssa. Osakkeiden arvot romahtivat, mutta silti yritys valittiin vielä kuudetta vuotta perättäin innovatiivisimmaksi yritykseksi vuonna 2000. Suurimmaksi ongelmaksi muodostui korruptio – kukaan, jonka olisi pitänyt sanoa ’ei’, ei tehnyt sitä. Kaikki osalliset; pankit, kirjanpitäjät, johto ja jopa osa henkilöstöstä, ottivat osuutensa rahoista, jotka muodostuivat huijauksen kautta. Esimerkiksi tilintarkastusyhtiö Arthur Andersen sai vuonna 2001 miljoonan viikossa. Lisäksi yrityksen välittäjät saivat suuria bonuksia epäeettisen toiminnan johdosta: *”A good trader is a creative trader. Creative trader is a trader that can find arbitrage opportunities”*. Välittäjät

esimerkiksi huomasivat, että sulkemalla voima-asemia, he voisivat luoda keinotekoisia energiava-jeita, jota pusksivat hinnat yhä korkeammiksi. Näin tapahtui Kaliforniassa ja syntyi suuri ”energia-pula” ja ihmisillä ei ollut varaa maksaa kalliista energiasta.

Kun yrityksestä julkaistiin tietoja vuoden 2001 kesällä, että kirjanpidon luvut eivät täsmänneet, Enron oli kuusi viikkoa myöhemmin kaaoksessa. Yrityksen johtohahmo, Ken Lay, joka sattumoisin oli myös sen aikaisen presidentti Bushin kanssa hyvissä väleissä, sanoi Enronin olevat hyökkäyksen kohteena. Ei ollut kyse minkäänlaisesta kirjanpitorikkomuksesta ja, että Andy Fastow, jota julkaistut tiedot koskivat, toimi niin eettisesti ja oikeanlaisesti kuin vain pystyi. Kuitenkin, seuraavana päivänä hänet oli erotettu ja hänestä tehtiin kaiken syntipukki.

Vuoden 2001 tilanne hankaloitui edelleen Enronin osalta, kun toimitusjohtaja Jeff Skilling erosi yllät-täen. Hänen sanojensa mukaan, hän lähti henkilökohtaisten syiden vuoksi, mutta lähtöä on verrattu sanontaan ”like a rat leaving a sinking ship”. Kun yrityksellä alkoi mennä huonosti ja Skilling itse myös huomasi sen, hän lähti. Taka-ajatuksena oli, että kun hän itse oli siellä, niin yrityksellä näkyi vielä menevän hyvin, joten häntä ei voitaisi syyttää mistään. Toisin kuitenkin kävi, sillä Skilling sai 24 vuoden vankeustuomion, joka kuitenkin lyhentyi 14 vuoteen ja hän on pääsemässä vapaaksi vuonna 2017 (Calkins 2013).

Enronin luhistuminen ja konkurssiin hakeminen tapahtui viikoissa ja yrityksen johto yritti loppuun asti vakuuttaa, että heillä ei ollut mitään tekemistä minkään kanssa. Loppujen lopuksi lokakuussa 2001 tilintarkastusyhtiö Arthur Andersen tuhosi tonnin painosta Enronia koskevia papereita, miljardit future accounting tuotot olivatkin tappioita, 20000 työntekijää menetti työpaikkansa joulukuun 2001 konkurssin johdosta sekä Cliff Baxter, joka oli yksi yrityksen johtohenkilöistä, teki itsemurhan seitse-män viikkoa konkurssin jälkeen vuonna 2002.

Kukaan ei kysynyt ”miksi”, ja se oli yrityksen tarinan ja siitä seuranneen skandaalin ongelma.

3.1 Yhteiskuntavastuu suojana epäeettiselle liiketoiminnalle

Suurin osa yhteiskuntavastuun kirjallisuudesta ja artikkeleista tuovat esiin yhteiskuntavastuun hyviä puolia ja positiivisia vaikutuksia, joita sillä on yritystoimintaan, mutta hyvän vastapainoksi on aina jotain negatiivista. Ei voida olettaa, että yhteiskuntavastuullisella toiminnalla tarkoitetaan aina vas-tuullista yritystä, vaan joskus sillä pyritään piilottamaan vastuutonta liiketoimintaa tai hallintotapaa. On esitetty, että yhteiskuntavastuulliset yritykset julkaisevat kattavampaa taloudellista tietoa ja pie-nemmällä todennäköisyydellä osallistuvat *Earnings Management (EM)* toimintaan eli tuloksenohjaukseen (Muttakin ja Khan 2015, 278). Earnings Management -termillä tarkoitetaan sellaista kirjanpidol-lista toimintaa, jossa tuotetaan tilinpäätösraportteja, jotka näyttävät yrityksen taloudellisen aseman ja liiketoiminnan liian positiivisessa valossa (Investopedia 2017a). Kyseessä on siis omistajien lyhyen aikavälin henkilökohtaisen hyödyn saavuttaminen, sidosryhmien sijaan (Martínez-Ferrero ym. 2016, 307).

Monessa yhteydessä, kun puhutaan tuloksenohjauksesta, mainitaan yritysten opportunistinen toiminta, joka usein liitetään kilpailutilanteisiin. Tällä toiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolloin tartutaan houkuttelevalta tuntuvaan tilaisuuteen (*opportunity*), kun sellainen tulee vastaan – tilaisuus voi tehdä varkaan. Yksi tapa viedä sidosryhmien huomio pois yrityksen johdon opportunistisesta toiminnasta on yhteiskuntavastuusta raportointi ja yleinen tai satunnainen vastuullinen toiminta. (Muttakin ja Khan 2015, 283.) Toisaalta, yrityksen tilikauden tuloksen tulisi esittää *oikea ja riittävä kuva* yrityksen taloudellisesta asemasta juuri tilinpäätöshetkellä, joten jonkinlainen tuloksen ”manipulointi” on tarvittavaa. Mutta missä menee raja?

Tuloksenohjauksella voidaan tarkoittaa puhtaasti taloudelliseen hyötyyn liittyviä kirjanpidollisia käytäntöjä, kuten jaksottamista tai yli- ja aliarvostamista, joilla ei ole merkitystä tulevaisuuden kassavirtoihin, ja jotka voi olla vaikeampi havaita ja ovat niin sanotusti halvempia. Tuloksenohjauksen käytäntöjä voidaan kuitenkin laajentaa ja niillä voidaan vaikuttaa yrityksen toimintaan esimerkiksi muuttamalla yrityksen omistussuhteita yrityskaappaukseen liittyen tai ottamalla rahaa pois markkinoinnista tai henkilökunnan kouluttamisesta. Vaikutukset ovat yleensä lyhytaikaisia ja sen vuoksi voivat luoda epäjohtonmukaisuutta, joka puolestaan saattaa vaikuttaa yrityksen maineeseen ja näin ollen sidosryhmien asenteisiin ja mielipiteisiin yrityksestä. (Martínez-Ferrero ym. 2016, 308; Hong ja Andersen 2011, 462.)

Kuten aikaisemmin on tuotu ilmi, yritykset ovat voittoa tuottavia organisaatioita, joiden velvoitteena on toimia lain sallimissa rajoissa. Yhteiskuntavastuun tuoma paine toimia eettisesti oikein on luonut joillekin yrityksille tavan käyttää vaihtelevasti rahaa ja aikaa vastuullisen kuvan luomiseen. Johto voi yksinkertaisesti manipuloida sidosryhmien käsitystä yrityksen sitoutumisesta yhteiskuntavastuulliseen toimintaan, sillä joskus se on halvempaa kuin oikeasti sitoutua siihen. Mediassa tämän kaltaista toimintaa, esimerkiksi ympäristövastuun näkökulmasta, on kutsuttu termillä *greenwashing*. (Martínez-Ferrero ym. 2016, 309.)

Läpinäkyvästä taloudesta ja tilivelvollisuudesta (accountability) on tullut peruselementtejä puhuttaessa yrityksen taloudellisesta vastuusta. Ne ovat avainasemassa tuloksenohjauksen minimoimisessa. (Chih, Shen ja Kang 2007, 180.) Tuloksenohjauksen minimoimisesta ja poistamisesta liiketoiminnasta on hyötyä eritoten yrityksen sidosryhmille ja loppupeleissä myös osakkeenomistajille, sillä tuloksenohjauksen on nähty heikentävän tilinpäätösinformaation ja -raportoinnin laatua. Yrityksen raportoinnin tarkoituksena on kuitenkin tuottaa oikeanlaista tietoa sen taloudellisesta asemasta ja toiminnasta. Jos yrityksen tilinpäätösinformaatiossa nähdään epäjohtonmukaisuuksia, voi se heikentää sen mahdollisuutta saada esimerkiksi pääomaa. (Hong ja Andersen 2011, 461, 469.)

Toisin sanoen, taloudellisesti vastuullinen yritys ei yritä manipuloida taloudellista asemaa tai tilannetta sen enempää kuin oikean ja riittävän kuvan saavuttamiseksi edellytetään, tosin tällöin ei puhuta manipuloinnista, vaan täysin sallitusta ja suositeltavasta tilinpäätössuunnittelusta.

3.2 Ahneus - epäeettinen voiton maksimointi ja hallintotapa

Voiton tuottaminen yritykseen on välttämätöntä ja se on kannattavuuden perusedellytys. Ilman voittoa ei esimerkiksi makseta palkkoja, eikä voida pitää työvoimaa. Kanniainen perustelee, että ”voiton tekeminen on tästä näkökulmasta ei vain moraalisesti oikein vaan välttämätöntä”. Yrityksen voitokas tilikausi ei aina tarkoita sitä, että jossakin on toimittu eettisen koodiston vastaisesti. Yritysmaailmaan mahtuu niin rehellisiä kuin ahneita ja muita hyväksikäyttäviä yritysjohtajia. (Kanniainen 2015, 29–31.)

Yrityksen osakkeenomistajilla on kaksi oikeutta yritykseen liittyen: oikeus ohjata sen toimintaa ja oikeus voitonjakoon (ks. Osakeyhtiölaki 2006, 1 luku 5§ ja 9§). Näitä oikeuksia ja niiden yhteyttä on kritisoitu, mutta samalla ne ovat itsestään selviä. Yritystoimintaan liittyy aina riski ja sen riskin ottavat ensi kädessä yrityksen omistajat omalla sijoituksellaan. Ongelma ei nouse kysymyksestä, miksi osakkeenomistajilla on oikeus yrityksen ohjaukseen, vaan siitä, miksi tällaiseksi osakkaaksi luetaan myös sellainen henkilö, joka on vain sijoittanut pääomaa yritykseen. (Boatright 2012, 301.) Eikö yrityksen varsinaista toimintaa tulisi ohjata sellainen joukko ihmisiä, jotka tietävät toimialasta ja sen liiketoiminnasta ja toimivat yhteisen ja yrityksen edun hyväksi? Loppujen lopuksi, vastuullisuus on yrityksen kannattavuuden ja kilpailukyvyn voimavara, jota hyödyntämällä yritykset voivat olla pitkäikäisiä ja voitokkaita (Talvio ja Välimaa 2004, 146).

Voiton maksimoinnin puolesta puhujat usein viittaavat Milton Friedmanin (1970) esitykseen siitä, että yritysten ”yhteiskuntavastuuta” on voiton maksimointi ja siihen, että yhteiskuntavastuullinen toiminta ja tuotot ja kannattavuus kulkevat käsi kädessä. Kolstad (2007, 137) kiistää molemmat tavat ajatella perustellen, että ensimmäinen on eettisesti paikkansapitämätöntä ja jälkimmäiseen ei ole löytynyt luotettavia empiirisiä todisteita. Tämän vuoksi on muistettava, että vastuulliseen toimintaan mahtuu tavoitteita monien eri teemojen alta, eikä vain yksi tavoite – voiton maksimointi.

Yhteiskuntavastuullinen toiminta ei itsessään lisää yrityksen kannattavuutta, kun johto toimii tavalla, jonka oletetaan kasvattavan tuottoja esimerkiksi silloin tällöin lahjoittamalla hyväntekeväisyyteen. Tällä tavalla toimiessaan he ovat vain tuloskeskeisiä, eivätkä kiinnostuneita vastuullisesta liiketoiminnasta. Oikea tapa maksimoida yrityksen voitto ja toimia kannattavasti on kysyä, ”mistä olemme vastuussa?” ja etsiä siihen ratkaisuja ja tapoja toimia, jotta tyydyttävä taloudellinen tulos saavutetaan. (Kolstad 2007, 143–144.)

Se, mikä on eettistä ja mikä ei, vaihtelee ihmisen moraalitajun mukaan. Esimerkiksi kaikkien mielestä eläinmaatalous ja tapa, jolla siinä käytetään hyväksi eläimiä ja luonnonvaroja, ei ole väärin. Perusteluja puolesta ja vastaan riittää. Taloudellisesta ja voiton maksimoinnin näkökulmasta voidaan ajatella esimerkiksi kanoja. Petan (2017) mukaan U.S.A.:ssa yksin tapetaan vuosittain 9 miljardia kanaa lihatuotantoon ja 305 miljoonaa kanaa käytetään kananmunatuotantoon. Kyseessä on elävän eliön tehotuotantoa, jossa maksimaalinen voitto on avainasemassa, englannin kielessä käytetään termiä *factory farming*. Pelkkä kanojen määrä viittaa siihen, että tuotannossa on oltava toimia, joiden avulla liha kaupan hyllyllä on tarpeeksi halpaa, jotta kuluttajat ostavat sitä. Näitä toimia ovat

esimerkiksi ”taloudellisesti kannattavat” elinot ja geenimuuntelu, jossa geenimuuntelulla tarkoitetaan niin rehun kuin eläimen jalostamista. Esimerkiksi kanat ovat jalostettu niin, että ne kasvavat nopeammin ja tulevat isommiksi kuin 60 vuotta sitten. Niiden paino on kaksinkertaistunut ja samalla aika painon saavuttamiseen on puolittunut – 3 kiloa 6 viikossa vs. 1,5 kiloa 15 viikossa. (O’Connor 2015.) Tämä kaikki tuo yritykseen lisää tuottoa, koska tuotanto on tehokkaampaa, mutta se tapahtuu eläinten, ja myös ihmisten, hyvinvoinnin kustannuksella.

On kuitenkin huomattava, että asian tarkastelu tästä näkökulmasta olettaa kaikkien omistajien ja osakkaiden mielenkiinnon olevan pelkästään voiton tavoittelussa ja sen maksimoimisessa, hinnalla millä hyvänsä, ja tämä ei pidä paikkaansa. Kuten aikaisemmin on tuotu ilmi, yritysmaailmaan mahtuu kaikenlaisia toimijoita – hyviä ja niin sanottuja huonoja ihmisiä. Lisäksi ei pidä olettaa, että voiton tulisi olla yritykselle vain toissijainen asia, vaan yrityksen tulisi toimia ja tuottaa voittoa tavalla, joka on taloudellisesti vastuullista ja ottaa huomioon yhteiskuntavastuuajattelun piiriin sisältyvät asiat.

3.3 Corporate Psychopaths - psykopaattirytykset

Psykopaatin piirteet voidaan jakaa neljään kategoriaan: *interpersonal* (pinnallinen, mahtaileva, petollinen), *affective* (ei tunne katumusta tai empatiaa, ei ota vastuuta teoistaan), *lifestyle* (impulsiivinen, ei todenmukaisia tavoitteita, vastuuntunnoton) ja *antisocial* (huono käytöksen hallinta, nuoruudessa ja aikuisiässä epäsosiaalinen). Tutkimuksissa on löydetty viitteitä siihen, että johtajat, jotka omaavat psykopaatin piirteitä, osallistuvat herkemmin epäeettisiin päätöksentekoihin. He ovat usein karismaattisia ja manipulatiivisia johtajia, jotka menestyvät urallaan siitä huolimatta, että heidän toimintansa mahdollisesti vahingoittavat yritystä ja sen henkilökuntaa. (Mathieu, Hare, Jones, Babiak ja Neumann 2012, 1–2.)

”Not all psychopaths are in prison. Some are in the Boardroom.” – Hare, 2002. (Babiak, Neumann ja Hare 2010, 174.)

Babiak ym. tutkimuksesta käy ilmi, että henkilöt, jotka saavat huomattavan korkean pistemäärän psykopatian luonteenpiirteille, ovat erittäin potentiaalisia ehdokkaita yrityksen ylimmän johdon virkoihin. Tässä vaiheessa on syytä huomauttaa, että varsinaiseksi psykopaatiksi kuitenkin luetaan henkilö, joka osoittaa piirteitä kaikista neljästä kategoriasta, jotka on lueteltu ylempänä, korkeina tasoina ja kroonisesti pitkän aikaa. Yritysmaailmassa jotkin henkilöt saattavat osoittaa *joitakin* psykopaatin piirteitä (manipuloiva, kylmä ja laskelmoiva tai vastuuntunnoton), mutta tämä ei suoraan kerro sitä, että henkilö olisi kliinisesti sairas. Nämä henkilöt omaavat usein hyvät vuorovaikutustaidot, hallitsevat strategisen ajattelun, ovat innovatiivisia ja luovia, mutta samalla heidän johtamistaitonsa ovat huonot, he eivät toimi hyvin ryhmässä ja saavat huonoja arviointeja suorittamisestaan. Vaikka työntekijät huomaisivatkin nämä huonot luonteenpiirteet omaavut yksilöt, niin he usein pystyvät puhumaan itsensä pois, manipuloimaan ja suostuttelemaan epäilijät toisiin ajatuksiin. Juuri tähän esimerkkinä on se, että vaikka johdon henkilön johtamis- ja ryhmätyötaitot olisivatkin huonot, he pystyvät täyttämään nämä puutteet muilla ominaisuuksillaan. (Babiak ym. 2010, 189–190.)

Koska Corporate Psychopath termin alle lukeutuvalla henkilöllä ei ole tai on hyvin vähän empatian tai välittämisen tunnetta, heidän toimiaan eivät aja yhteiskuntavastuulliset asiat tai minkäänlainen sitoutuminen henkilöstön hyvinvointiin. Esimerkiksi tällaisen henkilön johdolla yritys voi keskittää liiketoimintansa maahan, jossa niin sanotut hikipajat ovat arkipäivää tai tehdä päätöksiä, jotka eivät ota huomioon ilmastonmuutosta kieltäen koko asian olemassa olon – kaikki tämä vain voitollisen tuloksen vuoksi. Tämän kaltaiset henkilöt ovat esitelty sellaisina, jotka tarvitsevat jatkuvaa virikettä, mikä ajaa heidät ottamaan taloudellisia, laillisia tai moraalisia riskejä, joita muut eivät ottaisi. Nämä impulsiiviset valinnat saattavat ajaa yrityksen vaikeaan tilanteeseen ja täten vaikuttaa yhteiskuntaan kokonaisuutena, riippuen yrityksen vaikutusvallasta. (Boddy, Ladyshevsky ja Galvin 2010, 1–3.)

Joten, mitä se voi tarkoittaa yrityksen näkökulmasta, jos johdossa on psykopaatin luonteenpiirteitä omaava Corporate Psychopath? Ketola (2006) tarkastelee tätä asiaa vertailemalla näitä luonteenpiirteitä yrityksen vahingollisen toiminnan ja hallintotavan kanssa (taulukko 2) (HRM Guide 2006-02-27).

TAULUKKO 2 Psykopaattirytyksen piirteitä (HRM Guide 2006-02-27; Ketola 2006.)

1. Välinpitämättömyys muiden tunteita kohtaan	henkilöstön, asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden tyyli kohtelu; äkkinäiset työsuhteiden ja sopimusten irtisanomiset
2. Kyvyttömyys ylläpitää ihmissuhteita	siirtyminen maasta toiseen tuotantokustannusten minimoimiseksi; henkilöstön ja yhteistyökumppaneiden jatkuva vaihtaminen
3. Piittaamattomuus toisten turvallisuudesta	terveydelle ja luonnolle vaaralliset tuotteet (esim. jotkut lääkkeet, kemikaalit) ja tuotantomenetelmät; vaaralliset työolosuhteet
4. Epärehellisyys ja valehtelu oman edun edistämiseksi	vaarallisten tuotteiden ja tuotantomenetelmien riskeistä vaikeneminen, niiden peittäminen ja kieltäminen; henkilöstön, asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden pettäminen
5. Kyvyttömyys tuntea syyllisyyttä	vääryydestä paljastuessaan syyttömyyden vakuuttelu (kieltäminen), toisten syyttely ja tekojensa oikeuttaminen
6. Kyvyttömyys noudattaa yhteiskunnan lakeja ja normeja	ihmisoikeus-, työ-, sopimus- ja ympäristölainsäädännön ja sopimusten rikkominen silloin, kun se on taloudellisesti kannattavampaa kuin niiden noudattaminen

Yrityksen pakonomainen tarve tuottaa voittoa hinnalla millä hyvänsä voi olla merkki psykopaattirytyksestä. Tällaisessa yrityksessä johdossa voi olla yksi vaikutusvaltainen ja karismaattinen henkilö, joka pystyy vaikuttamaan muidenkin päätöksentekoon manipuloimalla heitä ja käyttämällä hyväksien hyviä vuorovaikutustaitojaan.

3.4 Aggressiivinen verosuunnittelu ja veronkierto

PwC Oy:n (PricewaterhouseCoopers Oy) julkaiseman vuoden 2016 yritys vastuubarometrin mukaan verojalanjäljestä raportoivien suomalaisten yritysten lukumäärä on ollut nousussa viime vuosina. Vuonna 2016 raporttiin kartoitettiin 608 yritystä, joista 161 yrityksen yhteiskuntavastuutietoja tarkasteltiin raporttia varten ja näistä 71 raportoivat verojalanjäljestä. (PwC 2016, 3, 16.) Verojalanjäljellä tarkoitetaan raportointimenetelmää, jonka avulla yritys raportoi yhteiskunnalle maksettavien verojen määrästä. Se lisää yrityksen avoimuutta verojen maksusta ja korostaa sen toiminnan taloudellista vaikutusta yhteiskunnalle. Raportointi voidaan jakaa kolmeen laajuuteen:

1. **Perustaso:** Nykyisen tiedon käyttäminen, jossa käytetään kirjanpidosta saatavia lukuja.
2. **Keskitaso:** Verovaikutuksen laajempi raportointi. Sen tarkoituksena on selvittää verojen määrä eri toiminta- ja tuotantomaisissa, mitkä verot ja veroluonteiset maksut vaikuttavat kokonaisverokantaan ja mistä verot muodostuvat.
3. **Laaja taso:** Verostrategian ja verojalanjäljen aktiivinen kommunikointi. Tämä taso vaatii huomattavasti enemmän panostusta ja jatkuvaa strategioiden ja riskien kartoittamista. (PwC 2017.)

Avoimuus ja läpinäkyvyys verojen maksussa ovat pääasemassa aggressiivisen verosuunnittelun ja veronkierron tunnistamisessa ja poistamisessa. Viime vuosina on tullut esiin monessa yhteydessä *veroparatiisit*. Ne ovat maita tai alueita, jotka tarjoavat verovelvolliselle mahdollisuuden verojen maksun vähentämiseen tai välttämiseen. Usein näissä paikoissa on myös palveluita, jotka auttavat yritystä tai yksityishenkilöä suojaamaan identiteettinsä. Verosuunnittelu nähdään usein kielteisenä median tuoman julkisuuden myötä, mutta lainvastaisen veronkierron ja yritysten harjoittaman verosuunnittelun välillä on selkeä ero. Toisessa pyritään vähentämään tai välttämään veroja täysin, kun taas toisessa verot maksetaan joka tapauksessa, suunniteltiin niitä tai ei. (Kosonen 2013, 383–384.)

Yritysten verosuunnittelu tapahtuu lakien sallimissa rajoissa, kun taas *aggressiivinen verosuunnittelu* käyttää hyväkseen verojärjestelmien porsaanreikiä. Esimerkiksi monikansalliset yritykset saattavat siirtää yhtiön sisällä voittovaroja korkeamman verokannan maista matalampi, jotta välttäisi ”ylimääräisiltä” veroilta. Tämän kaltainen verosuunnittelu ei koske vain veroparatiiseja, vaan sitä voi tapahtua missä päin maailmaa vain. Aggressiivisella verosuunnittelulla on haittavaikutuksia erityisesti veropohjan suhteen, ja myös kilpailun ja investointien kannalta. (Kosonen 2013, 385–386.)

Veronkierrolla tarkoitetaan sellaista toimintaa, jonka johdosta jätetään tuloja kokonaan ilmoittamatta verottajalle tai niistä annetaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja. Aggressiivisessa verosuunnittelussa toimitaan lakien rajamailla ja käytetään hyödyksi epäkohtia, kun taas veronkierto on aina lainvastaista. (Kosonen 2013, 390.) Kaikki verojen maksujen pienentämiseen tai välttämiseen liittyvät toimet haittaavat yhteiskuntaa. Ne ovat varoja pois esimerkiksi kouluilta ja julkiselta liikenteeltä ja pahimmassa tapauksessa maksumiehinä ovat tavalliset kansalaiset veronkorotuksien kautta. Taloudelli-

sesti vastuullinen yritys siis maksaa veronsa ja tätä tukemiseksi esimerkiksi raportoi verojalanjäljestä. Tämä koskee myös yritysjohtajia, jotka ovat usein korkeasti palkattuja ja saavat suuria palkkioita.

Yritysten aggressiivinen verosuunnittelu on aiheuttanut yritysverokilpailua, joka on huomattavasti vaikuttanut yhteisöverokantojen laskuun viimeisten vuosikymmenten aikana. Finnwatch keräsi vuoden 2016 selvitykseen verosuunnittelutapauksia Suomesta, jossa koottiin taulukkoon joitakin viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtuneita verosuunnitteluun liittyviä tapauksia. Tyypillisesti tapaukset olivat rahoitusjärjestelyitä, joista Fortumin vuoden 2007 oli suurin – 136,4 miljoonaa euroa vuodessa. Muita verosuunnittelutyyppisiä olivat siirtohintojen optimointi ja liiketoimintojen keskittäminen. Yhteensä jo pelkästään taulukkoon kerätyistä tapauksista koostui Suomelle veromenetyksiä arvioltaan 230 miljoonaa euroa tutkittuna ajanjaksona, ja kaikista ei edes pystytty antamaan euro-määräistä arviota. Riippuen aineistoista ja menetelmistä verosuunnittelun vaikutukset Suomelle muodostavat laajan haarukan, 430–1400 miljoonaa euroa, joka vastaa 10–31 prosenttia Suomen 4,5 miljardin yhteisöverotuotoista vuodelta 2015. Kuitenkin, nämä arvioit ovat karkeita ja osin perustuvat puutteelliseen informaatioon ja oletuksiin, mutta antavat silti kuvan kuinka isosta ongelmasta aggressiivisessa verosuunnittelussa on kyse. (Finnwatch 2016, 24, 26–28, 30.)

Euroopan komission julkaisema *The Anti Tax Avoidance Package* pyrkii kitkemään yritysten veronmaksun välttelyä. Paketti perustuu OECD:n kansainvälisiin standardeihin. Se sisältää kehotuksia jäsenvaltioille panna täytäntöön kansainvälisiä standardeja ja suuntaamaan toimia sellaisia yrityksiä vastaan, jotka välttävät veronmaksua tavalla tai toisella. Kehotukset liittyvät muun muassa oikeudellisesti sitoviin toimenpiteisiin, maiden väliseen tiedonjakoon verotuksesta, suosituksiin verosopimusten väärinkäyttäjien torjumisesta sekä hyvään hallintotapaan verotuksen osalta. (Euroopan Komissio 2016-01-28.)

3.5 Vastuullisia tapoja taloudelliseen kannattavuuteen

Vuoden 2015 joulukuun alussa Euroopan komissio hyväksyi kiertotalouspaketin, jonka tarkoituksena on hyödyntää tuote koko sen elinkaaren ajan, suunnittelusta sen mahdolliseen uusiokäyttöön. Koko liiketaloudellista alaa on tarkoitus uudistaa tällä paketilla kestävämpään suuntaan luoden uusia työpaikkoja ja innovaatiota. Paketin taustalla vaikuttavat vahvasti liiketaloudelliset perusteet yritysten kannattavuuteen ja kilpailukykyyn liittyen. (European Commission 2017b, 2.)

Kiertotalouspaketin avulla pyritään myös kannustamaan sijoituksiin kestävän kehityksen aatteen innovaatioihin ja tuotteisiin. Yksi tapa harjoittaa taloudellisesti vastuullista toimintaa ovat *socially responsible investments (SRI)* eli yhteiskuntavastuulliset investoinnit. Niille ei ole olemassa yhtä oikeaa tai täsmällistä määritelmää, mutta niissä tulisi yhdistyä sijoittajien taloudelliset tavoitteet sekä yhteiskuntavastuun jokaisen osa-alueen teemat, eettiset kysymykset sekä hyvä hallintotapa. (Yritysten yhteiskuntavastuusta... 2013.) Investointeja yhteiskuntavastuullisiin kohteisiin tehdään monista erityisistä ja joskus ne eivät asetu samaan linjaan osakkeenomistajien kiinnostusten kanssa. Usein kuitenkin investoinneilla on positiivinen vaikutus yrityksen taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen asemaan.

Kuten kaikissa investoinneissa, myös SRI:ssä on riskejä, joita tulee arvioida kriittisesti. Ilman lisäarvoa, niistä ei loppujen lopuksi ole suurta hyötyä, ja ilman yhdenmukaisuutta johdon arvojen kanssa, yhteiskuntavastuulliset investoinnit eivät välttämättä ole kaikkien kannalta hyödyllisiä, jos investoidaan pelkästään rahan ja maineen vuoksi. (Borghesi, Houston ja Naranjo 2014.) Esimerkiksi Yhdistyneet Kansakunnat on antanut ohjeita vastuullisiin investointeihin – Principles for Responsible Investment (ks. <https://www.unpri.org/>).

Aikaisemmin kappaleessa on tullut myös esiin, että taloudellisesti vastuullinen yritys maksaa veronsa oikein ja läpinäkyvästi, ja mahdollisesti raportoi niistä verojalanjäljen muodossa. Se ei yritä manipuloida tulosta epäeettisin toimin, ja harjoittaa liiketoimintaa ja kerryttää voittoa vastuullisesti ottaen huomioon hyvä hallintotavan ja yhteiskuntavastuulliset asiat jokaisessa päätöksenteossään. Vastuullinen yritys ottaa aina vastuun teoistaan, oli niillä sitten positiiviset tai negatiiviset vaikutukset yhteiskuntaan, sidosryhmiin, ympäröivään luontoon tai yhteisöön.

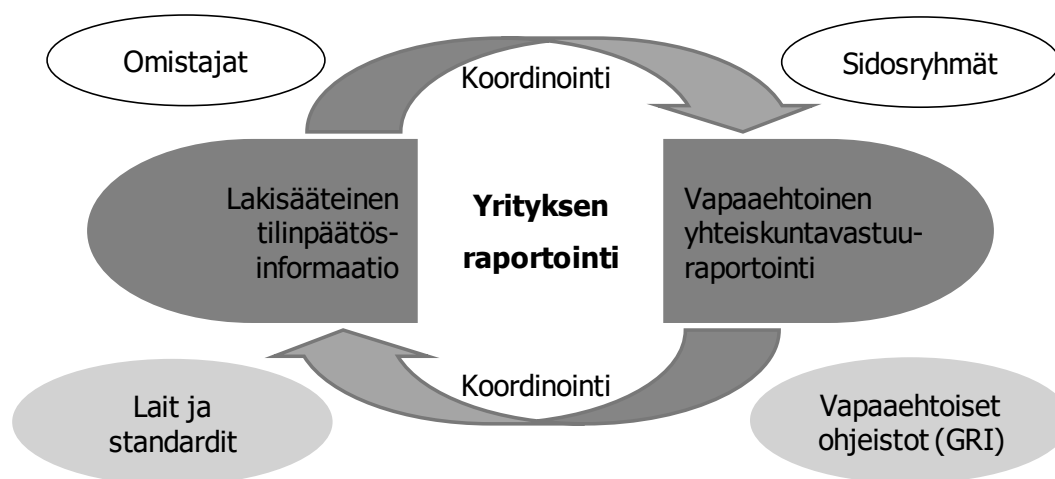
Yksinkertaiselta kuulostavat tavat, kuten henkilökunnan motivointi, saattavat olla avainasemassa yrityksen vastuullisessa kannattavuudessa ja voiton kerryttämisessä. Kilpailu on kovaa ja joskus irtisanomiset, liiketoiminnan keskittäminen halpoihin maihin ja muut kulujen leikkaukset voivat tuntua helpommilta ja nopeammilta vaihtoehdoilta, mutta vastuullinen talous on yleensä pitkäkestoisempaa ja palkitsee muitakin kuin vain yrityksen johtoa ja osakkaita. Tässä kappaleessa päästiin todennäköisesti vain hieman pintaa syvemmälle taloudellisen vastuun tarkastelussa ja jokaisella yrityksellä on omat arvot, mielenkiinnot ja kehityskohteensa, joten yritys voi olla taloudellisesti vastuullinen monella eri tapaa. Tärkeintä on, että yritys pyrkii välttämään toimia, joiden vaikutuksia arvioidessa, saatetaan vahingoittaa yrityksen ydinliiketoimintaa, luontoa tai ihmisiä kaikissa laajuuksissa.

4 YHTEISKUNTAVASTUUN RAPORTOINTI JA GRI G4 -OHJEISTO

Tilinpäätösraportointi kuuluu osaksi yrityksen lakisääteisiä veloituksia. Yrityksen on julkaistava sen koosta riippuen erilaisia vuosittaisia raportteja, joissa kerrotaan yrityksen taloudellisesta tilanteesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Kirjanpitolain (3 luku 2 §) mukaan *”tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta...”*. Täten myös eri yhteiskuntavastuullisten asioiden esittäminen tilinpäätöksessä on pakollista siinä määrin, kun ne ovat olennaisia ja vaikuttavat oikean ja riittävän kuvan antamiseen (Niskala ym. 2004, 63). Esimerkkejä ja ohjeita tähän antaa Suomessa Kirjanpitolautakunta. Kila (2006b, 4) on julkaissut vuonna 2006 *Yleisohjeen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä*, jonka lähtökohtana on Euroopan yhteisöjen komission suositus samasta aiheesta vuodelta 2001. Kirjanpitolautakunta antaa myös suosituksia ja tulkintaohjeita toimintakertomuksen suhteen siitä, minkälaisia ympäristöön ja henkilöstöön liittyviä asioita tulisi toimintakertomukseen sisällyttää olennaisuuden periaatteen mukaisesti (Kila 2006a).

Yhteiskuntavastuun raportoinnin tarkoituksena on jakaa ei-taloudellista ja taloudellista informaatiota yrityksen sidosryhmille, ei siis vain omistajille (Ballou ym. 2006, 66). Se on raportti, joka täydentää lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota ja antaa laajemman kuvan yrityksen taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista. Raportin julkaiseminen on yrityksen strateginen päätös, joka antaa tietoa vastuusta yrityksen sidosryhmille, koska ne eivät näe yritystä samalla tavalla kuin omistajat näkevät. (Niskala ym. 2013, 98–99.) Yhteiskuntavastuuraportin ja lakisääteisen tilinpäätösinformaation suhdetta omistajiin ja sidosryhmiin havainnollistaa seuraava kuvio 9:

KUVIO 9 Lakisääteisen tilinpäätösraportoinnin ja vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin suhde (mukaillen Niskala ym. 2004, 62.)

Yhteiskuntavastuuraportin on myös annettava oikea ja riittävä kuva toiminnasta ja ottaa olennaisuus huomioon, mutta tilinpäätösinformaatioon poiketen, tietoja ei peilata tulokseen ja taloudelliseen asemaan, vaan niitä tarkastellaan yhteiskunnallisten vaikutusten ja sidosryhmien odotusten näkökulmasta (Niskala ym. 2004, 63).

Yhteiskuntavastuun raportointi on suurilta osin vapaaehtoista, vaikka joissakin maissa, kuten Suomessa, yhteiskuntavastuun raportointi on pakollista valtionyhtiöille. Valtiot saattavat myös kehottaa muita yrityksiä julkaisemaan raportteja tai tiedonantoja vastuullisesta toiminnasta. (European Commission 2014, 39.) Tämän lisäksi vuonna 2016 tuli ottaa EU:n jäsenvaltioissa voimaan direktiivi (2014/95/EU), joka koskee suuria yleisen edun kannalta merkittäviä yrityksiä ja heidän yhteiskuntavastuun raportointia. Raportointivelvoite koskee yhtiöitä, joiden henkilöstömäärä on yli 500 sekä tase yli 20 miljoonaa euroa tai liikevaihto yli 40 miljoonaa euroa. Raportin tulee sisältää selvityksiä toimintalinjoista sosiaaliseen vastuuseen, ympäristövastuuseen sekä korruption torjumiseen ja lahjontaan liittyen, eli se ei kuitenkaan kata koko yhteiskuntavastuun skaalaa. Suomessa direktiivi on osana kirjanpitolakia uutena lukuna 3a. (Pakollinen vastuullisuusraportointi... 2016.)

Yhteiskuntavastuuraportointi linkittyy tiukasti myös riskien hallintaan ja niiden ennaltaehkäisyyn. Toisaalta, on tärkeä huomata, että vastuullisuudesta raportointi saattaa olla kaksiteräinen miekka, sillä yrityksen positiivinen ja vastuullinen imago luovat korkeat odotukset sidosryhmille. Vaikka yritys raportoisikin vastuullisuudestaan ja toimisi näiden arvojen mukaisesti ja kiinnittäisi huomiota mahdollisiin riskeihin, joihin raportoinnilla pyritään ottamaan kantaa, kriisitilanteessa tämä positiivinen huomio voi kostautua, jos yritys ei toimi kriisiin aikaan odotetulla tavalla. (Janssen, Sen ja Bhat-tacharya 2014.)

Ne asiat, jotka usein ajavat yritykset raportoimaan vastuullisuudestaan, ovat ulkoiset paineet erityisesti asiakkailta ja sijoittajilta sekä yrityksen sisäiset tarpeet, jotka usein tulevat yrityksen johdon tarpeesta panostaa vastuullisuuteen. Sisäiset tarpeet näkyvät muun muassa niissä asioissa, joita raportoidaan, sillä yrityksen kannalta ei ole kannattavaa tai tarpeellista sitoutua yleiseen raportointiin kestävästä kehityksestä tai vastuullisuudesta. Yritykset usein linkittävät yhteiskuntavastuun strategiisiin tavoitteisiin ja avaintunnuslukuihin sekä pyrkivät tunnistamaan keskeisten sidosryhmien tarpeet ja huolenaiheet. (Niskala ym. 2013, 100–101.)

Integroitu raportti (<IR>) on uusi tapa raportoida yrityksen vastuullisuudesta. Sen tarkoituksena on tarkastella millä tavalla erityisesti sosiaalinen vastuu ja ympäristövastuu vaikuttavat ja linkittyvät yrityksen liikeloudelliseen tulokseen. Esimerkiksi tanskalainen Novo Nordisk käsitteli vastuullisuusasioita vuosikertomuksen yhteydessä yhdistäen vastuullisuuden tietoja tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen antamaan kuvaan yrityksen taloudellisesta asemasta. (Niskala ym. 2013, 264.) KPMG:n tutkimuksen mukaan integroitujen raporttien vastaanotto ja käyttöönotto on ollut hidasta, mutta erityisesti Etelä Afrikassa, raportoinnin pakollisuuden vuoksi, julkaisujen määrä on ollut korkea muihin maihin verrattuna. Kuitenkin, huomattava määrä yrityksistä raportoi vastuullisuusasioista vuosittaisten raporttien yhteydessä, mutta eivät välttämättä ilmoita raporttien olevan integroituja. (KPMG 2015, 38.)

Suosituin ja kansainvälisesti hyväksytty tapa raportoida yrityksen vastuullisuudesta on käyttää Global Reporting Initiative (GRI) raportointiohjeistoa. KPMG:n vuoden 2015 tutkimuksen mukaan, niistä 45 maasta, joista tietoja kerättiin, 60 % kaikista vastuullisuusraporteista ovat GRI-ohjeistuksen mukai-

sia. Myös G250 maista (250 maailman suurinta yhtiötä) 74 % tekevät GRI:n mukaisia vastuullisuusraportteja, tämä on kuitenkin seitsemän prosenttiyksikön lasku vuoden 2013 määrästä. (KPMG 2015, 42.)

4.1 Global Reporting Initiative -ohjeiston kehitys

Global Reporting Initiativen visiona on *luoda tulevaisuus, jossa kestävä kehitys on olennainen osa jokaisen yrityksen päätöksentekoprosessia (GRI 2016, 6).*

GRI on vuonna 1997 perustettu kansainvälinen aloite, nykyään itsenäinen säätiö, jonka tarkoituksena oli luoda viitekehys, jota noudattamalla yritykset voisivat olla ympäristövastuullisia toimijoita. Tänä päivänä GRI koostuu hallituksesta, sidosryhmäneuvostosta, teknisestä asiantuntijakomiteasta ja sihteeristöstä, joka sijaitsee Amsterdamissa, Alankomaissa. Alun perin ohjeistuksen kohderyhmänä olivat sijoittajat, mutta ajan kuluessa sekä ohjeisto (kuvio 10) että kohderyhmät ovat laajentuneet ja vuonna 2000 se julkaisi ensimmäisen version raportointiohjeestaan. (GRI 2017.)

KUVIO 10 GRI-raportointiohjeiston kehitys

Ensimmäinen GRI-ohjeisto toimi kansainvälisenä ohjeena yrityksille, jotka halusivat raportoida kestävästä kehityksestä, ja jo vuonna 2002 siitä julkaistiin päivitetty G2 versio. Kasvavan kysynnän vuoksi GRI pyrki jatkuvasti laajentamaan raportointiohjeistonsa kattavuutta ja toimivuutta eri yritysten osalta. G3-raportointiohjeiston julkaisun aikaan, vuonna 2006, GRI loi tärkeitä kumppanuuksia muun muassa YK:n Global Compactin ja OECD:n kanssa, jotta kestävä kehitys ja yhteiskuntavastuun raportoinnin tilaa voitaisiin jatkossakin parantaa. G3-ohjeiston kehityksessä oli mukana yli 3000 eri alojen ammattilaista ja erityisosaaajaa luoden hyvin sidosryhmälähtöisen tavan raportoida vastuullisuudesta. Vuonna 2010 julkaistiin *GRI and ISO 26000: How to Use the GRI Guidelines in Combination with ISO 26000*, jonka tarkoituksena oli auttaa yrityksiä soveltamaan ISO:n yhteiskuntavastuun standardia GRI:n ohjeiston kanssa, jonka jälkeen vuonna 2011 G3 versiota täydennettiin tunnusluvuilla ja täsmennyksillä liittyen ihmisoikeuksiin, tasa-arvoon ja paikallisyhteisövuorovaikutukseen. (GRI 2017; Niskala ym. 2013, 109.)

GRI on nopeasti saavuttanut kansainvälisesti hyväksytyyn raportointiviitekehityksen aseman. Viimeisin julkaisu tähän sarjaan on GRI:n G4-raportointiohjeisto, jonka mukaan suurin osa GRI:n ohjeistoa soveltavista yrityksistä nykyään raportoi. Koska raportointi on pääosin vapaaehtoista, ei ole velvoitetta käyttää aina uusinta julkaisua, mutta se on kuitenkin suositeltavaa esimerkiksi vertailun vuoksi, joka on yksi yhteiskuntavastuuraportoinnin tärkeimmistä tavoitteista. GRI on ajan kuluessa ollut osana tuomassa kestävä kehitystä liiketoimintaympäristöön erilaisten konferenssien ja julkaisujen kautta ja on järjestänyt tai sertifioinut GRI-koulutuksia ja luonut yhteistyössä GRI-yhteensopivia tietojärjestelmiä. (GRI 2017; Niskala ym. 2013, 106.)

GRI:n ohjeiston tarkoituksena on toimia taloudellisen vastuun, sosiaalisen vastuun ja ympäristövastuun raportoinnin yleisesti hyväksyttynä viitekehyksenä ja tarjota laskentaperiaatteita yhteiskuntavastuusta raportointiin. Sen tavoitteena on, että kaikki yritykset pystyisivät käyttämään ja sovelta-
maan sitä liiketoimintaansa. Ohjeiston yleiset ja toimialakohtaiset määritelmät ovat luotu kansainvä-
lisesti niin, että yritykset voivat sijainnistaan riippumatta soveltaa raportointiohjeistoa. Kuten Kirjan-
pitolautakunta Suomessa, GRI pyrkii kansainvälisesti antamaan tulkintaohjeita vastuullisuuden ra-
portoinnista aiheutuneisiin erityiskysymyksiin. (Niskala ym. 2013, 106–107.)

4.2 GRI-muotoisen raportin sisältö

Global Reporting Initiativen raportointiohjeistot ovat eritelty kahteen osaan: *Reporting Principles and Standard Disclosure* ja *Implementation Manual*. Ensimmäisessä käydään läpi raportointiohjeistoa ja standardeja ja jälkimmäisessä käsitellään sitä, miten ohjeistoa voidaan soveltaa vastuullisuusrapor-
toinnissa.

Raportin sisältö määrittyy suurilta osin sen perusteella, mitä yritys haluaa raportoida, sen vaikutus-
vallasta, toimialasta ja mistä kaikesta on tarvittavaa tietoa, jotta edes pystytään raportoimaan. Ra-
portointiperiaatteet ovat olennaisia läpinäkyvyyden saavuttamiseksi vastuullisuusraportoinnissa ja ne
on jaettu kahteen ryhmään: periaatteisiin, jotka määrittävät raportin *sisällön* ja periaatteisiin, jotka
määrittelevät raportin *laadun*. (GRI 2015b, 8.)

Raportin *sisällön* periaatteet:

- **Sidosryhmätoiminnan täydellisyys:** Yrityksen tulisi tunnistaa sen sidosryhmät ja selittää millä tavalla yritys on vastannut niiden perusteltuihin odotuksiin ja mielenkiintoihin.
- **Kestävän kehityksen asiayhteys:** Raportin tulisi esittää yrityksen toiminnan vastuullisuuden laajemmassa asiayhteydessä.
- **Olennaisuus:** Raportin tulisi käsitellä näkökulmia, jotka heijastavat yrityksen merkittäviä taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun vaikutuksia, tai jotka olennaisesti vaikuttavat sidosryhmien arviointiin ja päätöksiin.
- **Kattavuus:** Raportin tulisi sisältää selostuksen tärkeistä näkökulmista ja niiden rajoituk-
sista, sen tulisi riittävästi kuvastaa merkittäviä taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristövaikutuk-
sia, ja mahdollistaa, että sidosryhmät voivat arvioida yrityksen toiminnan raportointijaksona.
(GRI 2015b, 9–13.)

Raportin *laadun* periaatteet:

- **Tasapaino:** Raportin tulisi kuvastaa positiivisia ja negatiivisia näkökulmia yrityksen toimin-
nasta mahdollistaakseen perustellun ja kokonaisvaltaisen arvioinnin.
- **Vertailtavuus:** Yrityksen tulisi valita, koota ja raportoida tiedot yhdenmukaisesti. Rapor-
toitu tieto tulisi esittää tavalla, joka mahdollistaa sen, että sidosryhmät voivat analysoida

muutoksia yrityksen toiminnassa ajan kuluessa, ja joka tukee vertailukelpoisuutta muiden yritysten välillä.

- **Täsmällisyys:** Raportoidun tiedon tulisi olla riittävän täsmällistä ja yksityiskohtaista, jotta sidosryhmät voisivat arvioida yrityksen toimintaa.
- **Oikea-aikaisuus:** Yrityksen tulisi raportoida tasaisin väliajoin, jotta tietoa on tarjolla sidosryhmille oikeaan aikaan.
- **Selkeys:** Yrityksen tulisi esittää tieto tavalla, joka on ymmärrettävää ja saatavilla olevaa sidosryhmille, jotka käyttävät raporttia.
- **Luotettavuus:** Yrityksen tulisi kerätä, tallentaa, yhdistää, analysoida ja tuoda esiin tietoa ja käytäntöjä, joita käytettiin raportin teossa sillä tavalla, jolla ne voidaan tarkastaa ja joka todentaa tiedon laadun ja olennaisuuden. (GRI 2015b, 13–16.)

Tunnusluvut (liite 1) on jaettu *yleiseen perussisältöön (general standard disclosures)* ja *erityiseen perussisältöön (specific standard disclosures)*. Yleisessä tasossa käydään läpi strategiaa ja analyysia, yrityksen perustietoja, olennaisia näkökulmia ja niiden rajoja, sidosryhmien sitoutumista, raportin kuvaus, hallintoon liittyvät asiat sekä eettisyyteen ja lahjomattomuuteen liittyviä kysymyksiä. Erityisessä tasossa esitetään puolestaan taloudellisen vastuun, sosiaalisen vastuun ja ympäristövastuun tunnusluvut sekä yleiset johtamiskäytännöt. Osa tunnusluvuista linkittyy OECD:n suositukseen monikansallisille yrityksille ja/tai YK:n Global Compactin kymmeneen periaatteeseen, jotka on esitelty kappaleessa 2.6.4. (GRI 2015b, 19–20.)

Yleisen perussisällön raportointistandardit sopivat kaikkien yritysten sovellettaviksi ja niiden avulla pyritään arvioimaan ja ymmärtämään yhteiskuntavastuun merkitystä yritykselle. Erityisen perussisällön tavoitteena on tuottaa vertailukelpoista tietoa yhteiskuntavastuuseen liittyen sekä kuvata hallintaan liittyviä toimintaperiaatteita, sitoumuksia, tavoitteita, vastuuta sekä valvonta- ja seurantajärjestelmiä ja muita toimenpiteitä. (Niskala ym. 2013, 139–140.)

Yritys voi soveltaa GRI-ohjeistoa virallisesti vain täysin (*in accordance*), mutta siihen on annettua kaksi vaihtoehtoa: suppea (*core*) ja laaja (*comprehensive*). Tapojen valinta ei riipu yrityksen koosta tai luonteesta, eli päätös siitä, millä tavalla se haluaa raportoida vastuullisuudestaan, jää yritykselle. Suppean tason raportoinnissa tavoitteena on sisällyttää yhteiskuntavastuuraporttiin kaikki keskeiset GRI:n raportointielementit. Laajassa tasossa raportointia laajennetaan kattamaan kaikki yleiset ja olennaiset raportointielementit. Yleisesti hyväksytty ajatus on, että yrityksen tulisi sisällyttää raporttiin sellaiset asiat, joihin se voi itse välittömästi vaikuttaa. Yrityksen määräysvallalla on myös merkitystä raportoinnin laajuuteen liittyen. (Niskala ym. 2013, 134–135, 137.)

Suppea taso ja laaja taso yleisessä perussisällössä on eroteltu liitteessä 1, jossa tähti (*) merkitsee sitä, että se kuuluu suppeaan laajuuteen. Laajaan kuuluu sen sijaan kaikki. Taulukossa 3 on selvennetty erityisen perussisällön laajuutta:

TAULUKKO 3 GRI-sovellustasot erityisessä perussisällössä (mukaillen Niskala ym. 2013, 138.)

	Suppea taso	Laaja taso
Erityinen perussisältö		
Yleisten johtamiskäytäntöjen kuvaus	vain olennaiset yhteiskuntavastuun näkökohdat	vain olennaiset yhteiskuntavastuun näkökohdat
Tunnusluvut	vähintään yksi tunnusluku, joka on määritelty olennaiseksi yhteiskuntavastuun näkökohdalle	kaikki tunnusluvut, jotka ovat määritelty olennaisiksi yhteiskuntavastuun näkökohdalle
Toimialakohtaisen liitteen erityinen perussisältö	sisältyy vaatimukseen, jos toimialakohtainen liite on saatavilla ja yhteiskuntavastuun näkökohta on tunnistettu olennaiseksi	sisältyy vaatimukseen, jos toimialakohtainen liite on saatavilla ja yhteiskuntavastuun näkökohta on tunnistettu olennaiseksi

Taulukossa 3 mainitut toimialakohtaiset liitteet ovat erityisiä suosituksia joillekin toimialoille kuten öljy ja kaasu, rahoitus ja media (ks. <https://www.globalreporting.org/information/g4/sector-guidance/sectorguidanceG4/Pages/default.aspx>).

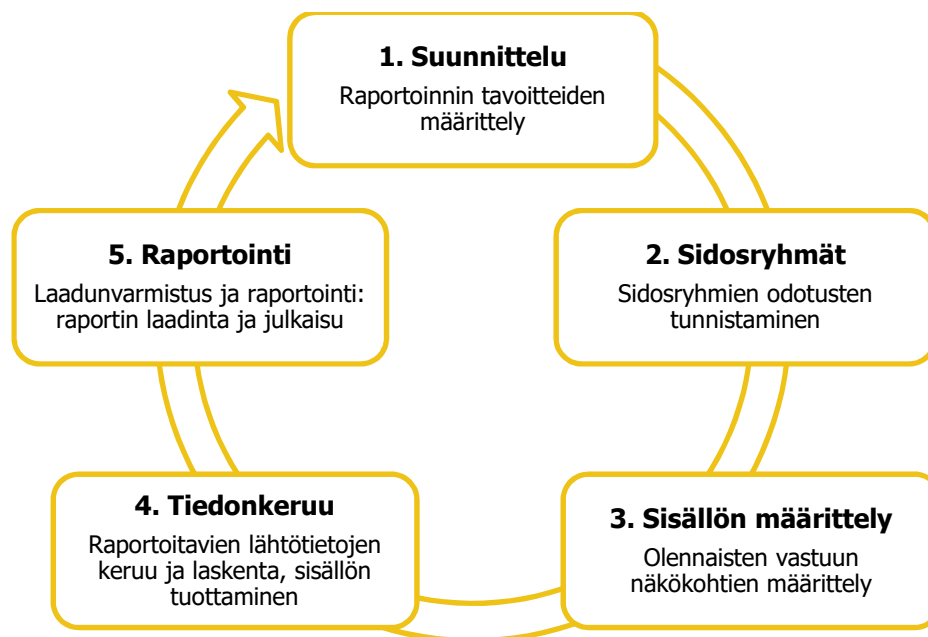
Jos yritys laatii yhteiskuntavastuuraportin GRI-raportointiohjeiston mukaisesti, ja haluaa, että raportti on *virallisesti* hyväksytty, tulee sen olla tehty edellä mainittujen kriteerien mukaisesti; joko suppeana tai laajana. Kaikissa hyväksytyissä raporteissa tulee myös olla sisällytettynä GRI-sisältöindeksi, jossa kuvataan muun muassa mahdollisen ulkoisen varmennuksen laajuus. Ulkoinen varmennus ei ole pakollinen, mutta se on kuitenkin GRI:n puolesta suositeltavaa. (Niskala ym. 2013, 139.)

GRI:n tietokannasta (ks. <http://database.globalreporting.org/>) voi etsiä yritysten yhteiskuntavastuuraportteja. Siellä on eritelty, onko raportti tehty "in accordance – core" vai "in accordance – comprehensive" mukaisesti, sieltä näkee myös mitä raportointiohjeistoa on sovellettu ja onko raportti ulkoisesti varmennettu (external assurance) ja miten. Esimerkiksi Finavian vuoden 2014 vuosikertomus sisältää G4-raportointiohjeiston mukaiset tunnusluvut, se on tehty "in accordance – core" laajuudessa, eli suppeasti, ja raportti on ulkoisesti varmennettu konsultointi yrityksen puolesta. Lisäksi Finavia käyttää GRI:n toimialakohtaisia AOSS (Airport Operators Sector Supplement) -suosituksia. (Finavia 2015, 130; GRI Database 2017.)

4.3 Yhteiskuntavastuun raportoinnin käyttöönotto

GRI-raportointiohjeisto antaa yritykselle suuntaviivat yhteiskuntavastuun raportointiin, mutta varsinaiset prosessit, suunnittelu ja päätökset ovat yrityskohtaisia. Johdon sitoutuminen yhteiskuntavastuulliseen toimintaan alkaa siitä hetkestä, kun se viestittää sitoutumisestaan sisäisesti ja ulkoisesti. Sitoutumisen osoittaminen on yksi avaintekijöistä yhteiskuntavastuun toteuttamisessa. (Niskala ym.

2013, 101.) Kuviossa 11 selvennetään sitä prosessia, jota yrityksessä tulisi noudattaa, jotta yhteiskuntavastuun raportoinnin käyttöönotto sujuisi mahdollisimman luontevasti.

KUVIO 11 Yhteiskuntavastuuraportoinnin prosessi (Niskala ym. 2013, 103.)

Suunnittelu sisältää raportoinnin tavoitteiden määrittelyä, joiden tulisi olla kytköksissä johdon strategisten tavoitteiden kanssa. Yhteiskuntavastuuraportoinnin suunnitteluvaihe sisältää pohjan kaikelle muulle, jota prosessissa tullaan tarvitsemaan. Siinä määritellään muun muassa vastuualueet, resurssit ja aikataulut, millä tavalla raportoidaan, millaista tietoa kerätään ja milloin, tietojen laadun ja luotettavuuden tarkistaminen ja kuka hyväksyy ja varmentaa raportin. Suunnitteluun on yleensä hyvä varata riittävästi aikaa, jotta prosessin edetessä ei synny väärintymmärryksiä esimerkiksi vastuista ja raportoinnin tavoitteista ja niiden laajuuksista. (Niskala ym. 2013, 102–103.)

Onnistuneeseen raportointiin tarvitaan *sidosryhmien* tuki ja yhteistyö, näin ollen niiden odotusten tunnistaminen on keskiössä koko yhteiskuntavastuuraportoinnin prosessissa (Niskala ym. 2013, 104). Koko työn läpi on tuotu esiin sidosryhmien tärkeyttä ja erityisesti raportointia aloittaessa, ne ovat avainasemassa. Jos lähtökohdat ovat väärät, on vaikea jatkaa prosessia ja onnistua siinä kokonaisvaltaisesti. Sidosryhmien tarpeita ja odotuksia huomioitaessa on selvitettävä, kuinka ne otetaan huomioon ja sisällytetäänkö sidosryhmät tai niiden edustajat prosessiin mukaan (Niskala ym. 2013, 104).

Toinen keskeinen asia prosessissa on *sisällön määrittely*, jota ilman ei olisi mitään raportoida. Yrityksen on päätettävä sisältö ja tärkeimmät asiat, joista raportoidaan ja päättää myös siitä, kuinka yksityiskohtaisesti niitä esitetään. Tässä vaiheessa tulisi yrityksen päästä yhteisymmärrykseen käytetäänkö raportoinnissa esimerkiksi GRI-raportointiohjeistoa vai tehdäänkö se jotakin muuta ohjeistoa käyttäen vai jollain muulla tavalla. (Niskala ym. 2013, 104.) Loppujen lopuksi GRI-ohjeisto on vain yksi

tapa raportoida yrityksen vastuullisuudesta. Ohjeisto kuitenkin ottaa sidosryhmät erityisellä tavalla huomioon ja tarjoaa yritykselle väylän vertailla omaa raportointiaan muiden yritysten kanssa.

Tiedonkeruu, johon kuuluu myös sisällön tuottaminen, on konkreettisin osa koko yhteiskuntavastuuraportoinnin prosessin kannalta. Tiedonkeruussa tulee ottaa huomioon tiedon tunnistaminen, tärkeysjärjestys ja tiedon todentaminen (GRI 2015b, 32). Siinä käydään läpi kerätyt lähtötiedot ja tutkitaan tapoja määrittellä niiden laskentatekniikoita ja tuotetaan sisältöä raporttiin (Niskala ym. 2013, 103).

Viimeinen vaihe prosessissa on *raportointi*, johon kuuluu raportin laadinta ja sen julkaisu. Laadinnassa hyödynnetään tietoja, joita on kerätty ja perusteita niiden käytölle. Siinä käydään muun muassa läpi raportin rakennetta, tietojen yhdistelyyn ja analysointiin liittyviä ongelmia sekä sitä miten tiedot tulisi esittää, jotta ne olisivat ymmärrettäviä. Raportin varmentamiseen liittyvät asiat tulee myös selvittää – onko se ulkopuolisen tekemä vai varmennetaanko se sisäisesti. Lopuksi käsitellään vielä raportin julkaisua koskevat kysymykset; kenelle raportti jaetaan ja milloin raportti julkistetaan. (Niskala ym. 2013, 104–105.)

Yhteiskuntavastuuraportoinnin osittaisesta vapaaehtoisuudesta johtuen, GRI ohjeistaa yrityksiä varmentamaan raportin ulkoisesti, jotta raporttia lukevat ja sitä käyttävät voisivat olla varmoja tietojen oikeellisuudesta ja luotettavuudesta. Raportoinnin yksi lähtökohdista on luottamus ja avoimuus yrityksen ja sen sidosryhmien välillä ja ulkoinen varmennus antaa tähän edellytykset. Ulkoisen varmennuksen tulee tehdä yrityksestä riippumaton taho. (Niskala ym. 2013, 274–275.)

Yhteiskuntavastuuraportointi on, ja sen tulee olla, jatkuva prosessi, osa kokonaisvaltaista yrityksen strategista johtamista. Tietoja syntyy ja niitä kerätään koko prosessin ajan, joka saattaa olla jopa koko toimintavuosi. Palaute on tärkeää raportin kannalta ja se tulee ottaa vastaan avoimin mielin, jotta yhteiskuntavastuun raportointia voidaan jatkaa ja se on hyödyllistä yrityksen ja sen sidosryhmien kannalta. Sisäinen palaute tai sidosryhmien antama palaute ovat usein olennaisuuden arvioimista, jossa nähdään kohtaavatko raportoidut asiat ja sidosryhmien ja yrityksen tavoitteet ja arvot toisensa. Ulkoinen palaute ja varmennus tuovat esiin kehityskohteita liittyen tietojen laatuun ja luotettavuuteen. (Niskala ym. 2013, 105.)

4.4 Raportoinnin hyödyt

Hyödyt yhteiskuntavastuuraportoinnista näkyvät eritoten sidosryhmien ja mahdollisten sijoittajien osalta ja ne vaihtelevat yritysten välillä. Vuorovaikutus sidosryhmien ja yrityksen välillä on tärkeää, sillä yritysten toiminta ja rakenteet saattavat luoda hämmennystä ja väärinkäsityksiä, jos yrityksen strategiaa ja tavoitteita ei kommunikoida tarpeeksi hyvin ulkopuolelle. Yhteiskuntavastuuraportti on tehokas tapa luoda vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa erilaisista riskeistä ja mahdollisuuksista yhteiskuntavastuun eri osa-alueiden tiimoilta. Raportointi tuo yritykseen läpinäkyvyyttä ja avoimuutta, mikä luo ilmapiirin, jossa sidosryhmät ja yritys pystyvät toimimaan kannattavasti tulevaisuuden tavoitteet ja suunnitelmat huomioon ottaen. (Niskala ym. 2013, 98–99.)

Niskala ym. (2013, 110) listaa hyötyjä, joita GRI-ohjeiston käyttöönotosta yhteiskuntavastuunraportoinnissa voi saada:

- sidosryhmävuorovaikutuksen kehittäminen tuottamalla sidosryhmille käyttökelpoista ja luotettavaa informaatiota
- vakiintunut ja yhdenmukainen malli yhteiskuntavastuun kehityksen seurannalle ja raportoinnille
- vertailukelpoisuuden parantaminen ja yhteiskuntavastuun merkityksen ymmärtäminen liiketoiminnan kannalta
- hyödyllisen informaation tuottaminen läpi koko organisaation ja arvonketjun, mikä saattaa auttaa yrityksen johtoa sisäisessä päätöksenteossa

Luottamuksen puute yrityksen ja sijoittajien välillä voi aiheuttaa sen, että sijoittajat eivät yksinkertaisesti pistä rahojaan yritykseen, jonka toimintaan ne eivät voi luottaa. Yhteiskuntavastuuraportoinnilla voidaan luoda tai varmentaa tämä luottamus ja saada näin ollen pääomaa yritykseen, jotta se voi kehittyä oikeaan suuntaan. Raportoimalla vastuullisuudesta yrityksillä on mahdollisuus vaikuttaa sijoittajiin tavalla, jota ei ilman raportointia voida saavuttaa. (Schadewitz ja Niskala 2010, 97–98.)

Raportointi yhteiskuntavastuusta voi luoda yritykseen sisäistä ja ulkoista keskustelua, joka puolestaan saattaa edistää esimerkiksi liiketoimintastrategioiden ja johtamisen kehitystä (Niskala ym. 2013, 99). Sen on myös huomattu vaikuttavan yrityksen taloudelliseen menestykseen (Lindroos 2016, 6). Loppujen lopuksi yhteiskuntavastuuraportti on yritykselle työväline, jonka avulla voidaan osoittaa sidosryhmille se tapa, jolla on saavutettu taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun tavoitteet ja niiden kehityssuunta (Niskala ym. 2013, 100).

5 TALOUDELLINEN VASTUU PUUSTELLI GROUP OY:SSÄ

Puustelli Group Oy on maan johtava keittiökalusteita valmistava yritys, jonka tuotantolaitos ja hallinto sijaitsevat Harjavallassa. Yritys työllistää Harjavallassa noin 280 henkilöä ja sen liikevaihto oli 72 miljoonaa euroa vuonna 2015. Puustellilla on 49 myymälää ympäri Suomea, 13 Ruotsissa ja 10 Virossa ja Venäjällä.

Puustelli Group Oy kuuluu osaksi Harjavalta-konsernia. Konserni on Harjavallassa vuonna 1920 perustettu perheyritys ja sen liikevaihto oli vuonna 2015 noin 268 miljoonaa euroa. Puustelli toimii yhä samalla tontilla, johon emoyhtiö 90 vuotta sitten perustettiin. Muita konserniin kuuluvia yrityksiä ovat Kastelli-talot Oy, Rakennusliike Lapti Oy, HSL Group Oy, Smartia Oy ja Terawatt Oy. Konsernin palveluksessa on työntekijöitä noin 850 ja verkostoinen se työllistää noin 2000 henkilöä.

Puustelli Group Oy toimii arvostettujen ISO standardien mukaisesti varmistaakseen asiakkaille ja muille sidosryhmille sen, että Puustelli on vastuullinen valinta. Näitä standardeja ovat:

- ISO 9001 Laadunhallintajärjestelmä
- ISO 14001 Ympäristöjärjestelmä
- ISO 18001 Työterveys- ja työturvallisuusjärjestelmä

Puustellin mallistossa olevista tuotteista jo yli 90 % on hyväksytty parhaaseen M1-päästöluokkaan, joka kertoo yrityksen vastuullisuudesta ympäristöä kohtaan (Puustelli 2015-08-04). Muita vastuullisuudesta kertovia standardeja ovat suomalaisuudesta kertovat standardit – FI Standardin mukainen tuote sekä Suomalaisen Työn Liiton Avainlippu-merkki (Puustelli 2017).

Vastuullisuus on keskeinen osa Puustellin koko yritystoimintaa. Yritys on panostanut ympäristöystävällisyyden kehittämiseen keittiöiden valmistuksessa jatkuvan kehitystyön ja tuotantoprosessien parantamisen kautta. Tästä konkreettinen esimerkki on innovatiivinen Puustellin Miinus-keittiö, jonka periaatteina ovat ekologisuus, turvallisuus ja puhtaus koko keittiön elinkaaren ajan. Materiaalien valinnassa ja keittiön valmistuksessa on käytetty 3R-periaatetta – Reduce, Reuse, Recycle. Miinus-keittiön valmistuksessa käytetyt materiaalit ovat ympäristöystävällisiä, kevyitä, kestäviä ja kokonaan kierrätettäviä ja uudelleen käytettäviä. Keittiön keveys takaa sen, että kuljetuksessakin pystytään minimoimaan ympäristörasitus. (Puustelli Miinus 2017.)

Ympäristövastuun lisäksi sosiaalinen vastuu ja henkilöstön hyvinvointi ovat tärkeitä Puustellille. Työhyvinvointiin panostaminen parantaa tuottavuutta ja takaa henkilöstön turvallisuuden työpaikalla. Kaikki Puustellin keittiöt valmistetaan tuotantolaitoksella, Harjavallassa, ja varsinkin ekologinen Miinus-keittiö vaatii työntekijöiltä käsityötä. Näin yritys pystyy työllistämään lähialueiden osaavaa työvoimaa. (Puustelli 2017.)

5.1 Taloudellisen vastuun tunnusluvut

Perinteisesti tunnuslukuja käytetään kuvaamaan yrityksen taloudellista asemaa niin sisäisen kuin ulkoisenkin informaation kannalta. Taloudelliset tunnusluvut kuvaavat muun muassa kannattavuutta, vakavaraisuutta, maksuvalmiutta, toiminnan laajuutta sekä tehokkuutta (Balance Consulting 2017). Toiminnan laajuudesta ja olennaisuudesta riippuen yrityksen toimintakertomukseen voidaan sisällyttää myös tunnuslukuja ympäristöstä tai henkilöstöstä. Vaihtoehtoisesti yritys voi tehdä erilaisia ympäristö- ja henkilöstöraportteja, joissa voidaan käyttää hyödyksi tunnuslukujen tuomaa hyötyä esimerkiksi vertailussa.

Toisin kuin tilinpäätöksessä, taloudellisen vastuun ulottuvuuden raportoinnin tarkoituksena on kattaa laajempi kokonaisuus. Tilinpäätös keskittyy yrityksen taloudellisen tuloksen muodostumiseen, johdon informoituihin ja päätöksenteon tukemiseen, kun taas yhteiskuntavastuuraportin taloudellisen osan tarkoituksena on lisäksi informoida sidosryhmiä yrityksen välittömistä ja välillisistä taloudellisista vaikutuksista. Yhteiskuntavastuun näkökulmasta taloudellisen vastuun tunnusluvuilla pyritään kuvaamaan se taloudellinen vaikutus, joka yrityksellä on sidosryhmien taloudelliseen hyvinvointiin sekä vaikutukset taloudellisiin järjestelmiin. Nämä tunnusluvut kuvaavat pääomavirtoja yrityksen ja keskeisten sidosryhmien välillä, ja yrityksen keskeisiä taloudellisia vaikutuksia yhteiskuntaan. (Niskala ym. 2013, 171.) Taulukossa 4 on kuvattu Global Reporting Initiativen G4-raportointiohjeiston mukaiset taloudelliset tunnusluvut, joita yritykset voivat käyttää siten, kun ne ovat olennaisia ja merkittäviä.

TAULUKKO 4 Taloudellisen vastuun tunnusluvut (GRI 2015b, 20, 67–83.)

Taloudellinen suorituskyky	
G4-EC1	Suoran taloudellisen lisäarvon tuottaminen ja jakaminen
G4-EC2	Ilmastonmuutoksen aiheuttamat taloudelliset vaikutukset sekä muut riskit ja mahdollisuudet liittyen organisaation toimintaan
G4-EC3	Organisaation eläkesitoumusten kattavuus
G4-EC4	Valtiolta saadut avustukset
Markkina-asema	
G4-EC5	Tavanomaisten alkupalkkojen ja paikallisen minimipalkan suhde organisaation merkittävässä toimipaikoissa
G4-EC6	Paikallisyhteisöstä palkatun ylemmän johdon prosenttiosuus
Välilliset taloudelliset vaikutukset	
G4-EC7	Infrastruktuuri-investointien ja yleishyödyllisten palvelujen tuen kehitys ja vaikutukset
G4-EC8	Merkittävät epäsuorat taloudelliset vaikutukset ja niiden laajuus
Ostokäytännöt	
G4-EC9	Paikallisten ostojen osuus merkittävässä toimipaikoissa

Taloudellisen suorituskyvyn tarkoituksena on antaa yritykselle sen taloudellinen profiili. Tunnusluvun indikaattorit kuvaavat yrityksen tuottamaa ja jaettavaa lisäarvoa, ja millä tavalla yritys on luonut talou-

dellista lisäarvoa keskeisille sidosryhmille. Taloudelliset luvut voidaan halutessa, ja niiden olennaisuudesta riippuen, kuvata myös maakohtaisesti. Tunnusluvussa voidaan käsitellä riskejä ja mahdollisuuksia, joita ilmastonmuutoksesta voi koitua yrityksen taloudellisen kannattavuuden näkökulmasta, sen sijoittajille ja sidosryhmille. Lisäksi, siihen voidaan sisällyttää tietoa yrityksen eläkesitoumusten kattavuudesta ja hyödyistä, joita näillä toimilla pystytään saavuttamaan. Lopuksi, olennaisuudesta ja merkittävyyydestä riippuen, raportissa voidaan selvittää valtiolta saatuja avustuksia. (GRI 2015b, 69–74.)

Markkina-asema kuvastaa muun muassa sitä, millä tavalla yritys edistää työntekijöidensä taloudellista hyvinvointia. Tunnusluvun indikaattoreista käy myös ilmi se, kuinka kilpailukykyisiä yrityksen palkat ovat. Esimerkiksi tarjoamalla palkkoja, jotka ylittävät minimipalkan, on yksi osa hyvien ja vahvojen suhteiden luomisessa sekä lujittaa työntekijöiden uskollisuutta yritystä kohtaan. Näiden tietojen raportointi on eniten olennaista niille yrityksille, joiden työntekijöistä suurin osa on palkattu tavalla, joka linkittyy lain antamiin minimipalkkarajoihin. Lisäksi, yritys voi raportoida kuinka suuri osa ylemmän johdon henkilöstöstä on palkattu paikallisesta yhteisöstä. (GRI 2015b, 76–77.)

Välilliset taloudelliset vaikutukset ja niiden raportointi voi tarjota yrityksen johdolle tietoa siitä, mistä riskejä tai mahdollisuuksia yrityksen maineen kannalta voi ilmaantua, tai minne yritystoimintaa voisi laajentaa. Tunnusluku antaa tärkeää tietoa yrityksen taloudellisesta vaikutuksesta kestäväen kehityksen näkökulmasta, minkälaista vaikutusta esimerkiksi yrityksen investoinneilla ja liiketoiminnalla on, kun raha kiertää kansantaloudessa. Välittömät taloudelliset vaikutukset mitataan usein liiketapahtumina yrityksen ja sidosryhmien välillä, kun taas välilliset taloudelliset vaikutukset ovat liiketapahtumien vaikutuksia, joskus myös ei-rahallisia. Yritys voi investoida esimerkiksi infrastruktuuriin, millä voi olla hyötyvaikutuksia muillekin kuin vain yritykselle. (GRI 2015b, 79–80.)

Ostokäytännön tunnusluku pyrkii ottamaan kantaa niihin taloudellisiin vaikutuksiin, joita yrityksellä on paikallisiin yrityksiin ja yhteisöihin esimerkiksi hyödyntämällä paikallisia yrityksiä liiketoiminnassaan. Paikallista määriteltäessä, yrityksen tulee ottaa kantaa siihen, minkä se itse näkee paikallisena ja olennaisena liiketoiminta-alueena. (GRI 2015b, 83.)

Näiden lisäksi jokaisessa tunnusluvussa on otettava huomioon G4-DMA *Johtamiskäytäntöjen yleinen kuvaus*, jossa raportoidaan miksi tunnusluku on olennainen ja mitkä tekijät vaikuttavat olennaisuuteen, millä tavalla yritys johtaa olennaiseksi määriteltäviä tunnuslukua ja sen vaikutuksia sekä määrittää johtamiskäytännöt olennaisen tunnusluvun osalta. (GRI 2015b, 64.)

5.2 Toimeksiantajan taloudellinen suorituskyky

Taloudellisen vastuun osio yhteiskuntavastuuraporttiin rakennettiin toimeksiantajalle lähinnä käyttäen hyödyksi tilinpäätöksestä saatuja lukuja. Tunnuslukujen, verojalanjäljen ja analysoinnin tueksi käytettiin Puustellin aikaisemmin julkaisemaa taloudellisen vastuun osiota, joka antoi raportille pohjan ja esimerkkejä tulosten ilmaisulle.

Taloudellisen vastuun osion raportin laatiminen toimeksiantajalle alkoi edellisen raportin lukujen analysoinnilla. Tämän tarkoituksena oli tutustua raporttia koskevan vuoden tilinpäätökseen ja sen lukuihin ja tietoihin, jotta voitaisiin varmistaa tapa päästä oikeisiin lopputuloksiin vuoden 2015 raporttiin. Suurin osa tiedoista saatiin suoraan tilinpäätöksestä, mutta osa piti hakea kirjanpidosta, jotta saatiin yksityiskohtaisempia tietoja esimerkiksi verojalanjälkeen ja investointeihin.

Varsinaisen raportin laatiminen ja kirjoittaminen tukeutuivat pitkälti edelliseen raporttiin. Koska raportti ei ollut entuudestaan tuttu ja jokainen raportti on erilainen, ei ollut minkäänlaista pohjaa sille, millä tavalla raporttia tulisi rakentaa. Edellinen raportti oli siis hyvä pohja ja suuntaviiva vuoden 2015 taloudellisen vastuun raportointiin.

Puustelli ei julkaise raporttiaan verkkosivuillaan, eikä sitä löydy esimerkiksi GRI Database -sivustolta. Tämän sijaan se on tällä hetkellä tarkoitettu lähinnä sisäiseksi raportiksi. Tärkeistä asioista ja arvoista julkaistaan jo yrityksen verkkosivuilla.

Taloudellinen suorituskyky

Taloudellista suorituskykyä mittaavat seuraavat tunnusluvut: G4-EC1, G4-EC2, G4-EC3 sekä G4-EC4 (taulukko 4), joista toimeksiantaja soveltaa ainoastaan G4-EC1 tunnuslukua taulukon muodossa (taulukko 5) ja verojalanjälkenä, muut eivät toiminnan laajuuden ja olennaisuuden vuoksi ole tarpeellisia. Kun seuraavassa tekstissä viitataan raporttiin, tarkoitetaan sillä liitettä 2.

G4-EC1 tunnusluvun tarkoituksena on mitata yrityksen suoraa taloudellista lisäarvoa ja jakautumista sidosryhmille. GRI:n ohjeessa mainitaan termit *Economic Value Generated (EVG)* ja *Economic Value Distributed (EVD)*, jossa suora taloudellinen lisäarvo (EVG) on yrityksen liikevaihto ja jaettu taloudellinen lisäarvo (EVD) sisältää toimintakulut, palkat ja etuudet, maksut pääoman sijoittajille, maksut julkiselle sektorille (maittain) sekä yleishyödyllisten toimintojen tuet. Tämän lisäksi siihen sisältyy jakamaton taloudellinen lisäarvo, joka on EVG vähennettynä EVD:llä. (GRI 2015b, 69.)

TAULUKKO 5 Puustelli Group Oy:n toiminnan taloudelliset vaikutukset vuonna 2015.

Sidosryhmä	Suora vaikutus 2015	
Asiakkaat	Liikevaihto 72,4 M€	Puustellin merkittävimpiä asiakasryhmiä ovat kotitaloudet ja rakennusliikkeet.
Henkilöstö	Maksetut palkat ja palkkiot 8,7 M€	Puustellin palveluksessa työskenteli vuonna 2015 keskimäärin 267 henkilöä (työsuhteiset).
Yhteistyökumppanit	Materiaalit ja palvelut 46,6 M€	Puustelli hyödyntää raaka-aineiden ja palveluiden ostossa sekä paikallisia että kansainvälisiä yhteistyökumppaneita.
Osakkeenomistajat	Tilikaudelta 2015 ei maksettu osinkoa.	
Rahoituskulut	Korko- ja muut rahoituskulut 0,7 M€	

Taulukosta 5 käy ilmi Puustelli Group Oy:n tilikauden 2015 suorat taloudelliset vaikutukset sidosryhmittäin. Luvut on kuvattu muodossa miljoonaa euroa (M€). Toimeksiantajan liikevaihto oli vuonna 72,4 miljoonaa euroa, ja koostui pääosin kotitalouksien ja rakennusliikkeiden keittiötilauksista. Lisäksi, Puustelli on raportissaan eritellyt viennin osuuden liikevaihdosta, joka oli vuonna 2015 19,8 prosenttia (suurin vientimaa Ruotsi). Seuraavaksi taulukossa on esitetty Puustellin suora taloudellinen vaikutus sen henkilöstöön ja yhteistyökumppaneihin. Maksettuja palkkoja ja palkkioita oli 8,7 miljoonaa euroa ja muuttuvia kuluja, materiaalit ja palvelut, oli 46,6 miljoonaa euroa. Yhteiskuntavastuuajattelun mukaisesti Puustelli pyrkii hyödyntämään raaka-aineiden ja palveluiden hankinnassa paikallisia toimittajia, mutta myös kansainvälisiä toimittajia riippuen saatavuudesta ja arvojen yhteensopivuudesta (ympäristöystävällisyys). Viimeiseksi, vuodelta 2015 ei maksettu osinkoa ja rahoituskuluja oli 0,7 miljoonaa euroa. Raportista käy ilmi, että yhteensä jaettua lisäarvoa oli 55,3 miljoonaa euroa, johon ei sisällytetty taulukossa olevia rahoituskuluja.

G4-EC1 tunnusluvun kuvauksesta poiketen toimeksiantajan raportissa ei kuvattu jakamatonta taloudellista lisäarvoa, mutta yksinkertaisesti laskettuna se on vuodelta 2015 17,1 miljoonaa euroa (liikevaihto 72,4 M€ – jaettu lisäarvo yhteensä 55,3 M€).

Aikaisemmin työssä mainittu verojalanjälki (kappale 3.3) on raportoitu PwC:n määritelmän mukaan osin perustasossa ja osin keskitasossa, jossa käytössä on verovaikutuksen laajempi raportointi. Sen tarkoituksena on selvittää verojen määrä eri toiminta- ja tuotantomaisissa, mitkä verot ja veroluonteiset maksut vaikuttavat kokonaisverokantaan ja mistä verot muodostuvat. Verojalanjälki kuuluu tässä yhteydessä osaksi G4-EC1 tunnuslukua (maksut julkiselle sektorille).

Puustellin verojalanjäljessä (kuvio 12) on välittömien ja välillisten verojen lisäksi avattu henkilöstöön liittyvät veronluontoiset maksut ja työntekijöiden palkoista pidätetyt ennakonpidätykset. Toimeksiantajan verojalanjälki vuonna 2015 oli yhteensä 5,8 miljoonaa euroa. Tästä maksettujen verojen osuus oli 1,7 miljoonaa euroa, henkilöstöön liittyviä veronluontoisia maksuja oli 2,0 miljoonaa euroa ja työntekijöiden ennakonpidätyksiä yli 2,0 miljoonaa euroa. Puustelli Group Oy:n verorasitus (maksetut verot) oli 1,7 miljoonaa euroa, josta suurin osa liittyi arvonlisäveroihin. Arvonlisäveron lisäksi yritys on maksanut kiinteistöveroja.

Yritys on rekisteröitynyt arvonlisäverovelvolliseksi myös Ruotsissa ja vuonna 2015 arvonlisäveroa Ruotsiin maksettiin noin 2,3 miljoonaa euroa.

KUVIO 12 Puustelli Group Oy:n verojalanjälki

Muita GRI-raportointistandardien mukaisia taloudellisia tunnuslukuja (taulukko 4) ei ole määritelty tarpeeksi olennaisiksi, jotta niistä raportoitaisiin GRI:n määriteltyjen tunnuslukujen muodossa.

6 VERTAILU

Seuraavassa kappaleessa vertaillaan viiden valitun yrityksen taloudellisen vastuun raportointia peilaen tuloksia toimeksiantajan vastaavaan raportointiin. Vertailussa hyödynnetään toimeksiantajan vuoden 2015 tuloksia ja muita vuoden 2015 yhteiskuntavastuuraportteja, vuosikertomuksia tai verkkosivuja. Muiden yritysten taloudellisen vastuun tunnuslukuja analysoidaan toimeksiantajan lukuihin verraten. Sen tarkoituksena on saada selville yhtäläisyydet ja eroavaisuudet raportoinnissa sekä antaa hieman suuntaa sille, millä tavalla toimeksiantajan, Puustelli Group Oy:n, taloudellisen vastuun raportointi vastaa sen nykytilaa.

6.1 Käytetyt menetelmät

Vertailuun pyrittiin valitsemaan yrityksiä mahdollisimman laajalta skaalalta, kuitenkin niin, että ote ei olisi turhan laaja, ja että yritykset olisivat jollakin tapaa olennaisia toimeksiantajaan nähden. Alun perin tarkoituksena oli löytää vertailussa hyödynnettäviä yrityksiä GRI Database -sivustolta. Ongelmaksi kuitenkin muodostui se, että kaikki yritykset eivät julkaise tai rekisteröi raporttejaan sivustolla. Toiseksi ongelmaksi ilmaantui, että monet keittiöitä myyvät ja valmistavat yritykset ovat jonkin suuremman konsernin alaisuudessa tai keittiöt ovat vain osa niiden liiketoimintaa. Sivuston lisäksi eri hakusanoilla haettiin kansainvälisiä tai kotimaisia keittiö- tai rakennusalan yrityksiä, mikä tuotti paljon tuloksia, mutta vain muutaman yhteiskuntavastuuta koskevan raportin tai tiedoksiannon verkkosivuilla.

Vertailu suoritetaan sisällönanalyysinä, jonka tarkoituksena on muodostaa tutkittavasta asiasta, tässä tapauksessa vertailusta, tiivistetty kuvaus. Tämän tiivistetyn kuvauksen (vertailun yhteenveto) tarkoituksena on yhdistää vertailusta saadut tulokset, eroavaisuudet ja yhtäläisyydet, aihetta koskeviin muihin tuloksiin (toimeksiantajan raportti) ja laajempaan osakokonaisuuteen (taloudellinen vastuu). (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2016.)

Taulukossa 6 on esitetty lähtökohtia vertailulle. Siinä on kerrottu vertailtavan yrityksen raportin muodosta ja yleisiä tietoja yrityksestä, jotta voidaan nähdä riippuvatko raportoitavat tiedot yrityksen koosta tai maasta. Toisaalta, yritysten lukumäärä on huomattavan suppea, joten minkäänlaisia yleistyksiä ei voida tehdä. Tämän vertailun tarkoituksena on tuoda esiin eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä taloudellisen vastuun raportoinnissa ja antaa lisäarvoa taloudellisen vastuun raportoinnin tarkasteluun. Vertailussa ei oteta huomioon tunnuslukua G4-DMA.

TAULUKKO 6 Vertailun lähtökohdat (Martela 2015; Nobia 2015; Sato 2015; Lujatalo 2015; Franke Group 2015.)

Yritys	Martela Oyj	Nobia AB	Sato Oyj	Lujatalo Oy	Franke Holding AG	Puustelli Group Oy
Mistä raportti?	GRI Database	GRI Database	GRI Database	GRI Database	yrityksen verkkosivut	muu tapa
Raportin tyyppi	GRI - G4	GRI - G4	GRI - G4	Ei - GRI	GRI - G3.1	GRI - G4
Laajuus	ei määritelty	in accordance - core	in accordance - core	ei määritelty	ei määritelty	ei määritelty
Varmennus	kyllä osin tilintarkastaja (KPMG)	ei	kyllä tilintarkastaja (KPMG)	ei	ei	ei
Liikevaihto 2015 (M€)	132,8	1 458,6*	323,4	353,0	1 829,1**	72,4
Henkilöstö 2015 (kpl)	622	6 473	170	747	8 986	275
Toimiala	Konttori- ja myymäläkalusteiden valmistus	Keittiökalusteiden valmistus	Rahoitusalan holdingyhtiöiden toiminta (asuntosijoittaminen)	Asuin- ja muiden rakennusten rakentaminen	Keittiökalusteiden valmistus ja muuta	Keittiökalusteiden valmistus
Kotimaa	Suomi	Ruotsi	Suomi	Suomi	Sveitsi	Suomi

* liikevaihto SEK – Nobian raportissa (2015) sivulla 53 kurssi (31.12.2015)

** liikevaihto CHF – haettu kurssi 31.12.2015 (ks. https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-chf.en.html)

6.2 Vertailun tulokset

Martela Oyj on pörssilistattu (NASDAQ OMX) suomalainen 70 vuotta sitten perustettu perheyritys, joka valmistaa design konttori- ja myymäläkalusteita. Martela on Suomen suurin tämän alan yritys ja Pohjoismaissa yksi kolmesta suurimmasta. Yrityksellä on tuotantolaitoksia Suomessa, Ruotsissa ja Puolassa. He mainitsevat arvoikseen: perheyritys, intohimo innovaatiolle, käyttäjälähtöinen design ja suomalaisuus. Vuoden 2015 vastuullisuusraportti on kuudes heidän julkaisemansa. (Martela 2015, 4, 8–9.)

Martela raportoi taloudellisesta vastuusta laajasti ja kertoo tunnuslukujen sisältämät näkökulmat sisällyttämällä asiat raporttiin tavalla, jossa ei varsinaisesti ilmoiteta raportoitavaa tunnuslukua. Tunnusluvut on listattu raportin lopussa ja ilmoitettu, mistä niihin liittyvät asiat voi löytää. Yritys raportoi seuraavista taloudellisen vastuun tunnusluvuista ja havainnollistaa niitä kuvioiden avulla (Martela 2015, 49):

- G4-EC1 – Suoran taloudellisen lisäarvon tuottaminen ja jakaminen
- G4-EC3 – Organisaation eläkesitoumusten kattavuus
- G4-EC4 – Valtiolta saadut avustukset
- G4-EC5 – Tavanomaisten alkupalkkojen ja paikallisen minimipalkan suhde organisaation merkittävässä toimipaikoissa
- G4-EC9 – Paikallisten ostojen osuus merkittävässä toimipaikoissa

G4-EC1 on kuvattu taloudellisen tuloksen ja liiketoiminnan tulosten jälkeen, jossa on ilmoitettu perinteisiä tunnuslukuja. Martela raportoi sanallisesti liikevaihdostaan (132,8 miljoonaa euroa) sekä ilmoittaa, että 73 % siitä on jaettu toimittajille ja palvelun tarjoajille maksuina tuotteista ja palveluista. Toiseksi suurin osuus menee henkilökunnalle palkkojen ja etuuksien muodossa. Osakkeenomistajat saavat osansa osinkojen muodossa. Yritys myös maksaa veronsa lakien mukaan jokaiseen maahan, jossa sillä on toimintaa. Martela ilmoittaa tuloksensa maittain, koska liiketoiminta muissa maissa on selkeästi olennaista. (Martela 2015, 24.)

G4-EC3 tunnusluku oli selvitetty yrityksen vuosikertomuksessa erikseen, eikä sitä oltu sisällytetty vastuullisuusraporttiin. Vuosikertomuksen sivulta 71 löytyy kohta Pension obligations, jossa on selvitetty yrityksen eläkevastuita ja -suunnitelmia. (ks. http://martela.com/files/media/Investors/Annual%20Reports/martela_annual_report_2015.pdf)

G4-EC4 tunnusluku sisältää informaatiota siitä, että yritys alkoi saada avustusta vuonna 2009 Työ- ja elinkeinoministeriöltä tukemaan Martelan läsnäoloa kansainvälisissä design tapahtumissa. Tutkimus ja kehitys on myös saanut avustusta TEKESiltä. Raportista käy ilmi, että vuonna 2015 saadut avustukset vastasivat edellisten vuosien tilaa ja ne oli kohdistettu prosessien kehittämiseen. (Martela 2015, 25.)

G4-EC5 tunnusluku on kuvattu siten, että raportissa on ilmoitettu lain vaatimat minimipalkat (kuukausi ja tunti) Suomessa, Ruotsissa ja Puolassa. Siinä on lisäksi selvitetty maksettujen palkkojen muutokset. (Martela 2015, 24–25.)

G4-EC9. Martelalla on logistisia keskuksia Suomessa, Ruotsissa ja Puolassa. Tunnusluvun näkökulmasta raportissa esitetään, että paikallisilla toimittajilla tarkoitetaan kussakin maassa toimivia yrityksiä. Noin 70 % ostetuista materiaaleista olivat näistä kolmesta maasta. (Martela 2015, 25–26.)

Näiden lisäksi Martela raportoi korruptioriskeistä erityisesti Venäjän ja Itä-Euroopan markkinoilla ja kertoo, että ei hyväksy korruptiota missään sen muodossa (Martela 2015, 26).

Nobia AB on ruotsalainen keittiökalusteiden valmistaja, jolla on 14 tuotantolaitosta sekä noin 300 kauppaa ja vähittäismyyjää ympäri Eurooppaa. Yritys myy yksityistalouksille ja rakennusyriyksille, ja sen markkinat on jaettu kolmeen osaan: Pohjoismaat, Iso-Britannia ja Keski-Eurooppa. Kaksi viimeistä ovat suurimpia, joiden osuus liikevaihdosta on lähes 90 %. Yrityksen taloudellisena visiona on olla johtava ja edullisin keittiöiden asiantuntija. Nobia on julkaissut GRI:n mukaisia vastuullisuusraportteja vuodesta 2012 lähtien. (Nobia 2015, 3, 22.)

Taloudellisen vastuun tunnusluvuista Nobia raportoi vain G4-EC1 tunnusluvusta (kuva 2). Kaikki raportoidut luvut ovat muodossa miljoonaa ruotsin kruunua (SEKm).

GRI indicators	Economic Performance Indicators, SEK m ¹⁾	2013	2014	2015
G4-EC1	Net sales	11,773	11,411	13,332
G4-EC1	Operating expenses	8,060	7,448	8,731
G4-EC1	Payroll expenses	2,240	2,385	2,653
G4-EC1	Social security contributions and pensions	582	616	589
G4-EC1	States and municipal taxes	159	194	216
G4-EC1	Payment to lenders	53	37	15
G4-EC1	Dividends to shareholders	84	167	194
G4-EC1	Retained in operations	595	564	934

KUVA 2 Nobia taloudellisen vastuun tunnusluku (Nobia 2015, 30.)

G4-EC1 tunnusluvussa (kuva 2) Nobia erittelee vuosilta 2013–2015 liikevaihdon sekä liiketoiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset, palkat ja niihin liittyvät maksut, verot, rahoitukseen liittyvät kulut, osingot sekä jakamattoman taloudellisen lisäarvon (Nobia 2015, 30).

Sato Oyj on suomalainen asuntosijoittamisen yritys, joka on toiminut markkinoilla 75 vuotta. Sato toimii Suomessa ja Venäjällä, ja sen toiminta-alueet ovat: pääkaupunkiseutu, Tampere, Turku, Jyväskylä, Oulu sekä Pietari. Sato-koteja on noin 23600 ja niihin on investoitu noin 2,8 miljardia euroa – vuosittain noin 150–200 miljoonaa euroa. Sato on julkaissut vastuullisuusraportin tätä ennen vain vuodelta 2014. (Sato 2015, 4–5, 64.)

Sato raportoi (Sato 2015, 67) monipuolisesti seuraavista taloudellisen vastuun tunnusluvuista raporttiin sisällytettynä. Jokaisen osa-alueen (taulukko 4) alkuun on lisätty tiedonanto G4-DMA muodossa ja mistä kohdin raporttia sen voi löytää:

- G4-EC1 – Suoran taloudellisen lisäarvon tuottaminen ja jakaminen
- G4-EC4 – Valtiolta saadut avustukset
- G4-EC7 – Infrastruktuuri-investointien ja yleishyödyllisten palvelujen tuen kehitys ja vaikutukset
- G4-EC8 – Merkittävät epäsuorat taloudelliset vaikutukset ja niiden laajuus
- G4-EC9 – Paikallisten ostojen osuus merkittävässä toimipaikoissa

G4-EC1 tunnuslukuun sisältyviä osia löytää raportin taloudellisen kehityksen osasata. Liiketaloudellisia tuloksia ja viiden vuoden kehitystä on havainnollistettu kaavioin. Saton investoinneista (vuonna 2015 250 miljoonaa euroa) 80 % oli pääkaupunkiseudulle. Se on raportissaan eritellyt rahavirrat asiakkailta ja rahoittajilta yritykselle sekä yrityksen rahavirrat toimittajille, henkilöstölle, investoijille (osingot ja rahoituskulut) sekä maksut julkiselle taloudelle. Yritys kertoo raportissaan vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan asutusten kautta. Sato on myös raportoinut verojalanjäljestään (kuva 3). Yrityksen verojalanjäljestä käy ilmi maksetut ja kerätyt verot. Toimialasta johtuen kiinteistöverot ovat huomattavat (5,5 miljoonaa euroa). (Sato 2015, 10, 22, 25–27.)

SATO'S TAX FOOTPRINT 2015

KUVA 3 Sato Oyj:n verojalanjälki (Sato 2015, 27.)

G4-EC4 tunnusluvussa Sato kertoo, että yritys sai 1,1 miljoonaa euroa valtionapua korjauksiin (Sato 2015, 39).

G4-EC7 sisältää tietoa investoinneista asuntoihin ja tulevaisuuden tavoitteista. Yrityksen tavoitteena on kasvaa ja investoida alueisiin, joissa vuokratoteja tarvitaan eniten – tavoitteena investoida 70 % kokonaisinvestoinneista uusiin asuntoihin, vuonna 2015 vastaava määrä oli 55 %. Raportissa myös mainitaan, että jokaisen investointitilanteen yhteydessä erityisesti ympäristövastuun asiat arvioidaan huolellisesti. Sato ilmoittaa investoinnit infrastruktuuriin vuonna 2015 olleen 15,4 miljoonaa euroa (Sato 2015, 38–40.)

G4-EC8 kertoo hieman samaa, jota edellisessä tunnusluvussa tuli esiin. Merkittäviä välillisiä taloudellisia vaikutuksia yrityksellä on eritoten infrastruktuurin ja asutusten investoinneilla. Sato taloissa on noin 45500 asukasta. Yritys myös kertoo pyrkivänsä estämään harmaata taloutta ottamalla yhteistyökumppaneikseen vain tarkkaan valittuja yrityksiä, mahdollisimman suoraan, ilman pitkää ketjua. (Sato 2015, 24, 50–51.)

G4-EC9 tunnuslukuun Sato kertoo, että yritys pyrkii mahdollisuuksien mukaan valitsemaan yrityksiä läheltä alueita, joissa asutukset sijaitsevat. Informaatiota osuudesta ei ole saatavilla (Sato 2015, 51).

Kiinnostavan lisän Saton raporttiin tuo olennaisuus matriisi 2015 (Materiality Matrix), jossa yrityksen olennaisia asioita esitetään matriisin muodossa, jossa nähdään mitkä ovat olennaista yritykselle ja mitkä sidosryhmille (kuva 4). Matriisin tekoon suoritettiin laaja kysely, joka oli kohdistettu yrityksen sidosryhmille, johon 630 henkilöä kaikista keskeisistä sidosryhmistä osallistui. (Sato 2015, 26–27.)

KUVA 4 Saton olennaisuus matriisi 2015 (Sato 2015, 26.)

Lujatalo Oy on yksi Suomen suurimmista valtakunnallisista rakentajista ja tarjoaa rakentamisen palveluita julkiselle ja yksityiselle sektorille sekä kuluttajille Lujakotien muodossa. Yrityksellä on seitsemän alueyksikköä yhdellätoista paikkakunnalla. Se on osana Luja-yhtiöt konsernia, joka on kolmannen polven perheyrittäjä. Lujatalo toimii seuraavien arvojen ja periaatteiden mukaisesti (Lujat Arvot): **L**iaan suuria riskejä ja velkoja vältetään, **U**udistamme ja kehitämme, **J**ohtamistapa on osallistuva, **A**siakas on avainasemassa ja **T**ehokkuus ja kannattavuus on eilinehtona. (Lujatalo 2015, 3, 5.)

Lujatalo ei ollut määrittellyt, että raportoi vastuullisuudestaan GRI:n raportointiohjeiston mukaisesti. Talous ja rahoitus kohdassa kerrotaan konsernin liikevaihdosta, tuloksesta sekä esitetään perinteisiä taloudellisia tunnuslukuja. Lujan yritysvastuu osassa selvitetään perusteita miksi Luja-yhtiöt toimivat vastuullisesti ja millä tavalla. Edellä mainitut Lujat Arvot ohjaavat yrityksen toimintaa. Varsinaista taloudellisen vastuun otsikkoa ei ole, mutta tekstistä käy ilmi muun muassa se, että yritys on vuonna 2015 panostanut erityisesti uudistamiseen ja kehitystoimintaan, erityisesti digitalisaatioon ja käytettävyyteen liittyen. (Lujatalo 2015, 12, 14–15.)

Lujatalo toimii OHSAS 18001 -työterveys- ja turvallisuusjärjestelmän sertifiointia mukaisesti sekä hyödyntää toiminnassaan ISO 14001 -ympäristöjärjestelmien sertifiointia (Lujatalo 2015, 15).

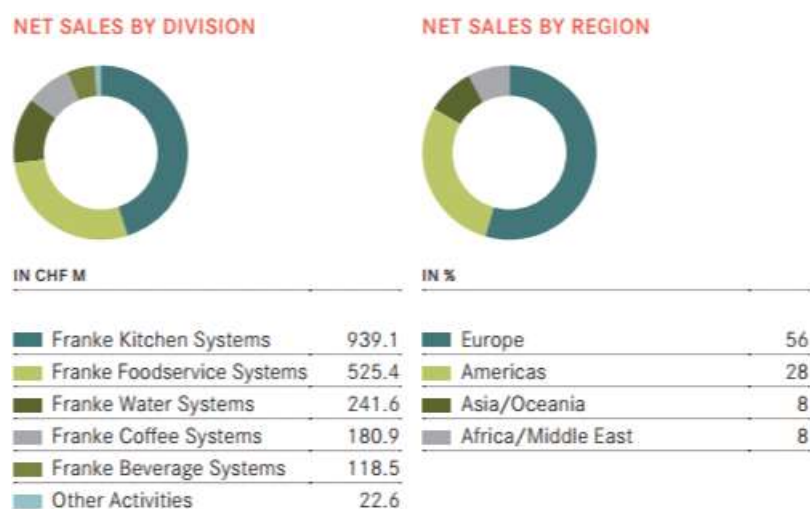
Franke Holding AG on sveitsiläinen kansainvälinen yritys, johon kuuluu Franke Kitchen Systems, Franke Foodservice Systems, Franke Water Systems sekä Franke Coffee Systems. Tarjolla ei ollut tarpeeksi yksityiskohtaista tietoa, jotta vain esimerkiksi Franke Kitchen Systems olisi voitu käyttää vertailussa. Yritys toimii (joko valmistaa ja/tai siellä on edustaja) Euroopassa 22 maassa, Amerikassa

5 maassa, Aasiassa ja Oseaniassa 7 maassa sekä Afrikassa ja Lähi-idässä 4 maassa, joten yritys on vertailtavista yrityksistä selkeästi suurin. (Franke Group 2015, 4–5.)

Franke on mitannut ei-taloudellista informaatiota pitkän aikaa, mutta GRI:n mukaista raportointia on ollut toimintavuodesta 2011 lähtien. Yritys raportoi vanhemman GRI-ohjeiston mukaisesti ja ilmoitti laajuudekseen B-luokan (ks. <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/G3-Application-Levels.pdf>). Franke Group on myös aktiivinen YK:n Global Compactin jäsen vuodesta 2011 lähtien. (Franke Group 2015, 7, 10.)

Yritys kertoo raportissaan, että taloudellisen suorituskyvyn, markkina-aseman ja välillisten taloudellisten vaikutusten strateginen johto on Franke Groupin hallituksella (viisi jäsentä) ja operatiivinen johto on yrityksen johtokunnalla (12 jäsentä). Yrityksen strategiat käydään läpi tasaisin väliajoin, jotta voidaan varmistua, että yritys toimii kannattavasti taloudellisesta, markkinoiden ja muiden tekijöiden näkökulmasta. (Franke Group 2015, 8, 13.)

Franke Groupin raportissa on taulukon muodossa selvennetty liikevaihto, liikevoitto (EBIT) sekä investoinnit ja verrattu prosentuaalista muutosta edelliseen vuoteen (2014). Toiminnan laajuuden vuoksi yritys on eritellyt liikevaihdon yrityksen sekä alueen mukaan (kuva 5). (Franke Group 2015, 13.)

KUVA 5 Franke Groupin liikevaihto eriteltynä (Franke Group 2015, 13.)

Yritys on raportissaan ilmoittanut kasvun termillä Organic Growth, joka oli vuonna 2016 1,6 % (Franke Group 2015, 13). Organic Growth termillä tarkoitetaan sellaista kasvua, joka syntyy sisäisesti lisäämällä tuotantoa ja samalla kasvattamalla liikevaihtoa, eli orgaanista kasvua saavutetaan, kun yrityksen olemassa olevien tuotteiden kysyntä kasvaa (Investopedia 2017b).

Franke Group mainitsee ilmastonmuutoksen aiheuttamista riskeistä ja mahdollisuuksista. Heille se tarkoittaa energian ja veden tehokasta käyttöä ja resurssien älykästä hyödyntämistä. Yritys ottaa myös kantaa kasvaviin energiakustannuksiin ilmastonmuutoksesta johtuen, joka puolestaan tulee näkymään hinnoissa, joka on osasy syy energian tehokkaaseen käyttöön. (Franke Group 2015, 13.)

6.3 Vertailun yhteenveto

Vertailusta käy ilmi se, että yrityksen koko ei aina välttämättä kerro taloudellisen vastuun raportoinnin laajuudesta. Tässä opinnäytetyössä ei kuitenkaan tehdä yleistyksiä maiden tai yrityksen toiminnan laajuuden mukaan. Yrityksen koko voi vaikuttaa lähinnä siihen, julkaiseeko yritys raportin julkisesti, vai onko se jakelussa vain yrityksen ja/tai sen sidosryhmien kesken. Suurin osa yrityksistä saattaa raportoida yhteiskuntavastuusta vuosittaisten raporttien yhteydessä. Tässä vertailussa keskitytään lähinnä GRI-raportointiohjeen mukaiseen tai sovellettuun tapaan raportoida taloudellisesta vastuusta.

Jos verrataan toimeksiantajan käyttämää G4-EC1 tunnuslukua, niin toimeksiantaja raportoi siitä verraten kattavasti, ottaen huomioon, että yritys on vertailtavien yritysten joukosta liikevaihtoa tarkasteltaessa pienin, toiseksi pienin henkilöstömäärän mukaan. Eroa löytyy myös siitä, että Nobia sisällyttää jaettuun taloudelliseen lisäarvoon rahoituskulut, kun taas sitä ei toimeksiantajan raportissa otettu tunnusluvussa huomioon, eikä muissakaan raporteissa. Puustelli Group Oy:n lisäksi vain Sato Oyj raportoi verojalanjäljestä, muut yritykset kertovat veroistaan sanallisesti tai muiden havainnollistavien kuvioiden tai taulukoiden avulla. Saton taloudellisen vastuun raportointi on myös kokonaisvaltaisesti monipuolisinta ja parhaiten havainnollistettua. Yritys on myös käyttänyt ulkoista varmennusta vastuullisuusraportin varmentamiseen. Martelan raportti on osin varmennettu, mutta vai tilinpäätöksestä saatujen lukujen osalta.

Vertailtavien yritysten taloudellisen vastuun tunnusluvuissa näkyy toimiala ehkä yllättävänkin hyvin, joka osakseen kertoo siitä, että olennaisuuden määrittelyssä on onnistuttu. Joiltakin isommilta yrityksiltä (Franke Group, Nobia) olisi ehkä odottanut kattavampaa raportointia taloudellisesta vastuusta. Toisaalta, yhteiskuntavastuun raportointi on hyvin yritys kohtaista, joka käy ilmi vertailua tehdessä. Osa yrityksistä keskittyy liikevaihtoon ja siihen vaikuttaviin tekijöihin enemmän, toiset vastuullisiin investointeihin ja toiset taas siihen miten arvot määrittelevät yritystä ja sen toimintaa.

Vertailusta käy myös hyvin ilmi se, millä tavalla yritys panostaa taloudellisen vastuun raportointiin – onko hyödynnetty vain kirjanpidosta saatuja lukuja, vai onko taloudellista informaatiota esimerkiksi havainnollistettu hyvin ja selvitetty sen vaikutuksia laajemmin. Kaikissa yrityksissä sosiaalisen vastuun ja ympäristövastuun merkitys on kuitenkin suuremmassa roolissa, tästä ehkä poikkeuksena Sato, jonka liiketoiminta keskittyy tiukasti investointeihin, joilla on selkeitä välillisiä ja välittömiä taloudellisia vaikutuksia.

Alun perin ajatuksena oli verrata toimeksiantajan taloudellisen vastuun tunnuslukuja vertailtavien yritysten kanssa, mutta vertailusta käy ilmi, että vastuullisuuden asioita on vaikea verrata, sillä yrityksen arvot ja painotus vaihtelevat paljon riippumatta yrityksen koosta tai toiminnan laajuudesta. Toisaalta, otteen koon suppeus osaltaan vaikuttaa siihen, että vertailu on hankalaa. Lisäksi, monet raporteista ovat enemmän integroidun raportin suuntaisia, joissa yhdellä sivulla kerrotaan mistä mikäkin taloudellisen vastuun tunnusluvun voi löytää tekstiin ja havainnollistavaan materiaaliin sisällytettynä.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Yritysmaailman yhdeksi tärkeimmistä ajatuksista usein mielletään ”tulos tai ulos”, tätä tukee jo esimerkiksi osakeyhtiölaki – *yhtiön tarkoituksena on tuottaa voittoa*. Kuitenkin, kansainvälistyvä ja tavallaan pienenevä maailma luovat paineita yrityksille toimia niin, että tulos saavutetaan eettisen koodiston mukaisesti. Jokainen investointi ja päätös on tehtävä niin, että luontoa kuormitetaan mahdollisimman vähän ja ihmisoikeuksia ei loukata. Sosiaalinen media on antanut jokaiselle mahdollisuuden raportoida huonosta kohtelusta tai tuoda koko maailman tietoisuuteen niin sanotut mädät yritykset. Toisaalta, tämä saattaa ajaa yrityksiä sijoittamaan rahaa ja aikaa vastuullisen kuvan luomiseen.

Opinnäytetyön ensimmäisenä tavoitteena oli koota yhteen yhteiskuntavastuun teorian pohjalta, *min-käläinen on taloudellisesti vastuullinen yritys ja millä tavalla taloudellisesta vastuusta voidaan raportoida* esimerkiksi käyttäen tai hyödyntämällä Global Reporting Initiative -raportointiohjeistoa.

Yhteiskuntavastuuajattelu jaetaan perinteisesti kolmeen osaan; sosiaaliseen vastuuseen, taloudelliseen vastuuseen sekä ympäristövastuuseen. Näistä tärkeimmiksi usein mielletään, niin mediassa kuin kirjallisuudessakin, sosiaalisen ja ympäristön näkökulmat. Pienemmälle huomiolle tässä kontekstissa jää taloudellinen vastuu. Sillä tarkoitetaan yrityksen kannattavuutta ja kilpailukykyä, taloudellista velvollisuutta omistajille. Taloudellisesti vastuullinen yritys toimii lakien mukaan, maksaa verot ja palkat sekä harjoittaa vastuullista ostotoimintaa. Vastuu ei rajoitu pelkästään näihin lain velvoitamiin ja säätelemiin liiketoimiin, vaan yhteiskuntavastuullisen toiminnan ajatellaan alkavan vasta siitä, mihin laki päättyy.

Taloudellisen vastuun näkökulmasta, vuoden 2017 tammikuussa julkaistiin mielenkiintoisia artikkeleita Metsäyhtiö UPM:n ja Nordean osinkojen korotuksiin liittyen. UPM:n hallitus ehdotti, että osinkoa korotetaan 0,75 eurosta 0,95 euroon, vastaavasti Nordeassa osinkoa korotettiin vain sentin verran, 0,65 euroon. Lisäksi, Nordean hallituksen puheenjohtaja, Björn Wahlroos, on saamassa kahden ja puolen prosentin palkkionkorotuksen. Erityisen mielenkiintoisen tästä tekee se, että Nordean suurin omistaja ja osingon suurin hyötyjä on Sampo-konserni. Björn Wahlroos, joka on puhunut siitä, että yrityksen vastuuta on vain ja ainoastaan voiton tuottaminen – yrityksen etu ensin, on UPM:n, Nordean sekä Sampo-konsernin hallituksen puheenjohtaja. Mielenkiintoisia yhteyksiä ovat myös Nordeaan liittyvät Panama-paperit ja keskustelu siitä, että UPM perustaisi uuden sellutehtaan Uruguayihin verovapaalle alueelle. (Kiviranta 2017; Länkinen 2017.) Tämän esimerkin kaltaiset asiat liittyvät yrityksen taloudelliseen vastuuteen. On tietysti oikein ja suositeltavaa, että yritys tekee voittoa ja jakaa sitä osinkojen muodossa, mutta vastuullisuuteen liittyvät asiat linkittyvät muun muassa voiton maksimointiin, yritysjohton suuriin palkkioihin sekä verotukseen – aggressiivinen verosuunnitteluun ja veronkiertoon.

Vaikka yritys olisi näennäisesti yhteiskuntavastuullinen, ottaa huomioon ympäristön ja ihmiset, se ei riitä. Ei voida puhua yhteiskuntavastuullisesta yrityksestä, jos kaikkiin osa-alueisiin ei oteta kantaa, tai niihin liittyvien kansainvälisten arvojen, lakien ja periaatteiden mukaan ei toimita. Niin sanottua

helppoa yhteiskuntavastuuta on hyväntekeväisyys, jolla on usein vain lyhytkestoisia vaikutuksia. Yhteiskuntavastuuseen, niin sosiaaliseen, ympäristölliseen kuin taloudelliseenkin, vastuuseen on sitouttava *pitkän aikavälin tähtäimellä*, jotta se olisi kannattavaa ja kaikkien, ei vain yrityksen johdon, kannalta hyödyllistä. Vastuullisuuden tulee olla sisällytettyinä yrityksen strategiaan ja niin johto kuin henkilöstökin tulee sitouttaa siihen. Niin sanotulla vastuuttomalla yrityksellä on usein paljon suurempia taloudellisia vaikutuksia yhteiskuntaan, koska rikkeet saattavat olla suuria ja suurten yritysten tekemiä. Esimerkiksi harmittomilta tuntuvat kirjanpitorikkomukset, tai pahimmassa tapauksessa kirjanpitorikkokset, vaikuttavat lopuksi enemmänkin kuin vain yritykseen, kuten 2000-luvun alun Enron-skandaalista ollaan voitu huomata.

Yrityksen itsensä lisäksi, yrityksellä on vastuuta sen sidosryhmiä kohtaan, jotka ovat usein liikkeelle-paneva voima yhteiskuntavastuussa. Jos yrityksen ja sen keskeisimpien sidosryhmien arvot eivät kohtaa, voi olla vaikea kasvaa yrityksenä kannattavasti. Perinteisten sidosryhmien lisäksi, kansalaisjärjestöt ovat tärkeitä, eivät ehkä yrityksen päivittäisen liiketoiminnan kannalta, mutta enemmänkin kansalaisille suunnatun informaation näkökulmasta. Erityisesti suuret kansalaisjärjestöt, kuten Amnesty ja Greenpeace, ottavat aktiivisesti kantaa törkeisiin rikkomuksiin esimerkiksi ihmisoikeuksiin, luontoon ja korruptioon liittyen. Kuitenkin, kuten on lähiaikoina huomattu, ne voivat antaa vain tietoa tai pyytää allekirjoituksia vetoamuksiin. Esimerkiksi Yhdysvaltain presidentin paljon kritiikkiä, mutta myös kannatusta, saanut ”muslim ban” pystyttiin vain tuomitsemaan kansainvälisten lakien pohjalta. Monet yhteiskuntavastuuseen liittyvät asiat riippuvat paljon sen maan lainsäädännöstä, jossa liiketoimintaa on. Myös maiden ja alueiden väliset moraaliset eroavaisuudet ovat huomattavia.

Työn toisena tavoitteena oli selvittää, *millä tavalla toimeksiantajan taloudellisen vastuun raportointi vastaa raportoinnin nykytilaa ja verrata toimeksiantajan (Puustelli Group Oy) taloudellisen vastuun raportointia viiden valitun muun yrityksen kanssa*. Tässä osiossa perehdyttiin tarkemmin Global Reportin Initiativen G4-raportointiohjeistoon sekä yhteiskuntavastuuraportoinnin teoriaan.

GRI on onnistunut luomaan kansainvälisen viitekehyksen yhteiskuntavastuun raportointiin, joka on laajalti hyväksytty ja eniten käytetty. Se pyrkii jatkuvasti laajentamaan raportin näkökulmia, jonka huomaa muun muassa siitä, että versioita on julkaisu hyvällä tahdilla 2000-luvun alusta lähtien. Raportoinnin pääsääntöinen vapaaehtoisuus ei välttämättä kannusta kaikkia yrityksiä raportoimaan vastuullisuudestaan kirjallisesti, sillä joskus teot puhuvat enemmän kuin sanat. Lisäksi monilla yrityksillä on verkkosivuillaan jo selvitetty yrityksen vastuullisuutta, lähinnä kuitenkin ympäristövastuuta ja sosiaalista vastuuta.

Alun perin tarkoituksena oli vetää vertailun tuloksista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia yritysten taloudellisen vastuun raportoinnista, mutta se osoittautui hankalaksi tai jopa turhaksi, ainakin opinnäytetyöhön valittujen yritysten raporttien osalta. Koska raporttien valinnassa ei otettu huomioon sitä, ovatko tulokset raportoitu G4-raportointiohjeiston mukaisesti, tai millä laajuudella tiedot ovat raportoitu, ei GRI:n vertailtavuuden hyöty tullut kokonaisuudessaan esiin. Lisäksi, raportit ovat sen muotoisia, että tiedot on ripoteltu miltei jokaiseen osaan ja niitä ei oltu jäsennelty kuten ensin olisi ajatellut. Esimerkiksi samalla tavalla kuin toimeksiantajan raportista (liite 2) huomaa, että tunnusluku

mainitaan lukujen tai taulukon yhteydessä. Raportit muistuttavat enemmänkin integroituja vastuullisuusraportteja.

Edellä mainittujen ongelmien vastapainoksi vertailusta käy hyvin ilmi se, millä tavalla toimiala vaikuttaa raportoitaviin asioihin. Olennaisuus on yksi yhteiskuntavastuun peruseräiteistä ja se näkyy hyvin tuloksissa. Esimerkiksi asuntosijoittamisen yritykset luonnollisesti raportoivat investoinneista ja välillisistä taloudellisista vaikutuksista enemmän kuin muut, koska ne ovat liiketoiminnan osalta erittäin olennaisia. Vertailusta huomaa hyvin myös sen, millä eri tavoin jo näin pieni joukko yrityksiä raportoi taloudellisesta vastuusta ja kuinka pieni merkitys yrityksen koolla loppujen lopuksi on. Näihin tuloksiin verraten toimeksiantaja raportoi hyvin taloudellisesta vastuusta ja raportointi vastaa nykytilaa.

Toimeksiantajan näkökulmasta voisi olla olennaista julkaista ehkä jopa julkisia yhteiskuntavastuun raportteja, sillä niillä on kuitenkin kasvava merkitys yritysmaailmassa. Se, onko raportti integroitu, G4-raportointiohjeiston mukainen vai jonkin muun raportointiohjeiston mukaan tehty, on loppujen lopuksi toissijainen asia. Raportoinnilla pystytään vakuuttamaan yrityksen sidosryhmille ja muille kiinnostuneille yrityksen läpinäkyvyydestä ja vastuullisuudesta liiketoiminnassa, sillä sellaiset kuluttajat ja sijoittajat, joita nämä asiat kiinnostavat, etsivät ensimmäiseksi tietoa juuri niistä asioista, joita yhteiskuntavastuun raportoinnilla voidaan tuoda julki. Hyödyt ovat huomattavasti suuremmat kuin se panostus, jota raporttiin loppujen lopuksi menee. Alku vaatii tietysti aikaa, mutta tulevaisuudessa vastuullisuusraportti tulee todennäköisesti olemaan monen yrityksen jokavuotinen julkaisu. Tästä jo esimerkkinä pakollinen vastuullisuusraportointi suurille, yleisen edun kannalta merkittävälle, pörssiyrityksille Euroopan Unionissa, josta on jo lisätty Suomen kirjanpitolakiin uusi luku 3a.

Mielenkiinnosta tätä aihetta voisi jatkaa niin, että vertailun kohteeksi otettaisiin monenlaisia yrityksiä; eri toimialoilta, eri kokoisia ja mahdollisesti eri maista. Kuitenkin niin, että voitaisiin varmistua siitä, että raporttien ja sen tunnuslukujen vertailtavuutta pystyttäisiin oikealla tavalla tarkastelemaan, esimerkiksi valitsemalla tietyn ohjeiston ja laajuuden raportteja. Tämän kaltaisella tarkastelulla voitaisiin saavuttaa enemmän hyödyllistä informaatiota taloudellisen vastuun raportoinnin nykytilasta.

7.1 Opinnäytetyöprosessi ja oma oppiminen

Opinnäytetyö oli projektina varsin opettavainen kokemus. Siihen liittyi monia haasteita, kuten motivaation löytäminen, ajan käyttö sekä oma jaksaminen. Sellaista ongelmaa ei kuitenkaan löytynyt, johon ei olisi ollut ratkaisua, ja opinnäytetyö valmistui monen sadan työtunnin jälkeen. En ole lopputulokseen täysin tyytyväinen, vaikka sitä on muokattu viimeisten viikkojen aikana suuntaan ja toiseen. Työssä olisi voinut käsitellä taloudellista vastuuta vielä monipuolisemmin tai toisesta näkökulmasta, ja ehkä tehdä vertailusta kattavampi, mutta toisaalta jo tämäkin opinnäytetyö on opettanut enemmän kuin alun perin oli ajatuksena.

Terminä yhteiskuntavastuu oli ennen opinnäytetyön aloittamista tuttu ja siihen kuuluvat aihealueet yksittäin mielenkiintoisia ja tärkeitä, kuten ihmisoikeudet (sosiaalinen vastuu) sekä luonto (ympäristövastuu). Taloudellinen vastuu oli jäänyt oman mielenkiinnon ulkopuolelle ennen opinnäytetyöprosessia, joten sekin saattoi osaltaan vaikuttaa motivaation puutteeseen projektia aloittaessa. Kuitenkin, mielenkiinto heräsi ja olen huomannut seuraavani aiheeseen liittyviä uutisointeja kasvavalla mielenkiinnolla. Esimerkiksi viimeisimpänä uutiset Terrafamesta ja Trafigurasta.

Haasteena koin myös opinnäytetyön luonteen ja menetelmien määrittämisen ja sisäistämisen. Olen luonteeltani enemmän määrälliseen tutkimukseen suuntautuva ja luvut tuntuvat enemmän luonnollisilta kuin laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, johon opinnäytetyössä päädyttiin. Tästäkin syystä olisin halunnut vertailun olevan laajempi, jotta joitakin määrällisiä tuloksia olisi voinut syntyä. Toisaalta, se olisi vaatinut huomattavasti enemmän aikaa ja resursseja ja ei ehkä olisi sopinut laajuudeltaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyöksi.

Eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta opinnäytetyössä onnistuin vaihtelevasti. Pyrin valitsemaan työhön mahdollisimman monipuolisia lähteitä, mutta jo sen suhteen muodostui ongelmia opinnäytetyön yleistävän luonteen vuoksi. Monet artikkelilähteet, jotka olivat opinnäytetyön pääsääntöisiä lähteitä, olivat jo itsessään hyvin puolueellisia ja tarkastelivat asiaa lähinnä siitä näkökulmasta, joka oli tutkimuksen aiheena (voiton maksimointi, verot). Taloudellisesta vastuusta ei löytynyt monia lähteitä, joita olisi voinut pitää perusteoksina, sillä sen piiriin mahtuu monia asioita ja ne riippuvat paljon kirjoittajasta itsestään. Myös omat arvot ja mielenkiinnot näkyvät taloudellisen vastuun tarkastelussa ehkä enemmän kuin alun perin oli tarkoituksena, mutta toisaalta se osaltaan kuuluu asiaan, sillä yhteiskuntavastuu ja sen mukaan toimiminen perustuvat eettisyydelle ja moraalin tajulle.

Kritiikin ja haasteiden vastapainoksi koin, että onnistuin kuitenkin luomaan, ainakin oman oppimisen kannalta, kokonaisvaltaisen kuvan yhteiskuntavastuusta sekä siitä, mitä yrityksen taloudellinen vastuu varsinaisesti on. GRI G4 -raportointiohjeisto on myös tullut tutuksi ja siitä voi olla hyötyä tulevaisuudessa. Lisäksi, kuten aiemmin jo mainitsin, oma mielenkiinto aihetta kohtaan on kasvanut huomattavasti. Yhteiskuntavastuun lisäksi CSV-ajattelutapa (Creating Shared Value) sekä kiertotalous ovat herättäneet oman kiinnostuksen ja tulen seuraamaan niitä tulevaisuudessa enemmän. Loppujen lopuksi, opinnäytetyön tavoitteet täyttyivät, joten siihen tulee olla tyytyväinen. Toivon myös, että toimeksiantaja saa tästä opinnäytetyöstä jotain hyötyä.

LÄHTEET

- AIRAKSINEN, Tiina 2009. Toiminnallinen opinnäytetyö tekstinä [verkkojulkaisu]. [Viitattu: 2016-03-27]. Saatavissa: <http://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinen-opinnytety-tekstin>
- BABIAK, Paul, NEUMANN, Craig S. ja HARE, Robert D. 2010. Corporate Psychopathy: Talking the Walk. *Behavioral Science and the Law*, 28, 174–193. [Viitattu: 2017-02-05]. Saatavissa: <http://dannysearle.com/dannysearle.com/images/Book/Download/Corporate%20Psychopathy%20Talking%20the%20Walk%20-%20Paul%20Babiak,.pdf>
- BALANCE CONSULTING 2017. Tunnuslukuopas. [Viitattu: 2017-02-06]. Saatavissa: <http://www.balanceconsulting.fi/tunnusluvut>
- BALLOU, Brian, HEITGER Dan L. ja LANDES, Charles E. 2006. The Future of Corporate Sustainability Reporting. *Journal of Accountancy*, 202, 6, 65–67, 70–74. [Viitattu: 2017-01-25]. Saatavissa: <http://search.proquest.com.ezproxy.savonia.fi/docview/206783794/fulltextPDF/C1C809FB4D4C41CDPQ/1?accountid=27296>. ProQuest.
- BOATRIGTH, John R. 2012. *Ethics and the Conduct of Business*. 7. painos. New Jersey: Pearson.
- BODDY, Clive R., LADYSHEWSKY, Richard K. ja GALVIN, Peter 2010. The Influence of Corporate Psychopaths on Corporate Social Responsibility and Organizational Commitment to Employee. *Journal of Business Ethics*, 97, 1–19. [Viitattu: 2017-02-05]. Saatavissa: <http://search.proquest.com.ezproxy.savonia.fi/docview/776316199?accountid=27296>. ProQuest.
- BORGHESI, Richard, HOUSTON, Joel F. ja NARANJO, Andy 2014. *Journal of Corporate Finance*, 26, 164–181. [Viitattu: 2017-02-06]. Saatavissa: <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.savonia.fi/science/article/pii/S0929119914000352?np=y&npKey=fe0b7fc21a14f601d00cc4fcb6eb169bf8bb1ac6882896ccc2ced93a8e0d2648>. ScienceDirect.
- CALKINS, Laurel 2013. Enron's Skilling to Leave Prison in 2017 as Sentence Cut. *Bloomberg* 2013-06-22. [Viitattu: 2017-02-25]. Saatavissa: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2013-06-21/enron-s-skilling-sentence-reduced-to-14-years-by-judge>
- CARROLL, Archie B. 2015. Corporate Social Responsibility: The centerpiece of competing and complementary frameworks. *Organizational Dynamics*, 49, 2, 87–96. [Viitattu: 2017-01-20]. Saatavissa: <https://savonia.finna.fi>. Science Direct.
- CHIH, Hsiang-Lin, SHEN, Chung-Hua ja KANG, Feng-Ching 2007. Corporate Social Responsibility, Investor Protection, and Earnings Management: Some International Evidence. *Journal of Business Ethics*, 79, 1–2, 179–198. [Viitattu: 2017-02-02]. Saatavissa: <http://search.proquest.com.ezproxy.savonia.fi/docview/198081923/fulltextPDF/ACD4038B07894D54PQ/1?accountid=27296>. ProQuest.
- CORMIER, Denis ja GORDON, Irene M. 2001. An examination of social and environmental reporting strategies. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 14, 5, 587–616. [Viitattu: 2017-01-23]. Saatavissa: <http://www.emerald-library.com/ft>
- DIRECTIVE 2014/95/EU. Disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups. EU law and publications. EUR-Lex. [Viitattu: 2017-01-23]. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0095>
- ELKINGTON, John 1997. *Cannibals With Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*.
- ENRON: THE SMARTEST GUYS IN THE ROOM [dokumentti]. Ohjaus Alex GIBNEY. USA, 2005.
- EUROOPAN KOMISSIO 2010-03-03. Eurooppa 2020: Älykkään, kestävä ja osallistavan kasvun strategia [tiedonanto]. [Viitattu: 2017-01-23]. Saatavissa: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_FI_ACT_part1_v1.pdf

- EUROOPAN KOMISSIO 2016-01-28. Oikeudenmukainen verotus: komissio esittää uusia toimenpiteitä, joilla torjutaan yhtiöveron kiertämistä [lehdistötiedote]. [Viitattu: 2017-02-05]. Saatavissa: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-159_fi.htm
- EUROPEAN COMMISSION 2014. Corporate Social Responsibility: National Public Policies in the European Union [käsikirja]. [Viitattu: 2017-01-24]. Saatavissa: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/corporate-social-responsibility-national-public-policies-european-union-compendium-2014>
- EUROPEAN COMMISSION 2017a. The Anti Tax Avoidance Directive. [Viitattu: 2017-01-23]. Saatavissa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/anti-tax-avoidance-package/anti-tax-avoidance-directive_en
- EUROPEAN COMMISSION 2017b. Report on the implementation of the Circular Economy Action Plan. Euroopan komission raportti COM(2017) 33 final [verkkojulkaisu]. [Viitattu: 2017-02-04]. Saatavissa: http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/implementation_report.pdf
- FIBS 2016. FIBSin yritys vastuututkimus 2016: yritysten käytännöt, haasteet ja tulevaisuuden näkymät. [Viitattu: 2017-01-24]. Saatavissa: http://www.fibsry.fi/images/FIBS_Yritysvastuututkimus2016_Tiivistelma.pdf
- FIBS 2017. Yritysvastuu: Määritelmä ja historia. [Viitattu: 2017-01-20]. Saatavissa: <http://www.fibsry.fi/fi/yritysvastuu/maaritela-normit-ja-historia>
- FINAVIA 2015. Annual Report 2014. [Viitattu: 2017-02-01]. Saatavissa: <http://static.globalreporting.org/report-pdfs/2015/0457708bf637fe85c7f5b1bf836e591d.pdf>
- FINNWATCH 2016. Jäävuorta mittaamassa: Arvioita monikansallisten yritysten aggressiivisen verosuunnittelun laajuudesta Suomessa. Finnwatchin selvitys 6/2016. [Viitattu: 2017-02-05]. Saatavissa: <http://finnwatch.org/images/pdf/jaavuori.pdf>
- FOOKS, Gary, GILMORE, Anna, COLLIN, Jeff, HOLDEN, Chris ja LEE, Kelley 2013. The Limits of Corporate Social Responsibility: Techniques of Neutralization, Stakeholder Management and Political CSR. *Journal of Business Ethics*, 112, 2, 283–299. [Viitattu: 2017-01-21]. Saatavissa: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10551-012-1250-5>. Springer Link.
- FRIEDMAN, Milton 1970. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. *The New York Times Magazine* 1970-09-13. [Viitattu: 2017-01-20]. Saatavissa: <http://umich.edu/~thecore/doc/Friedman.pdf>
- GARRIGA, Elisabet ja MELÉ, Domènec 2004. Corporate Social Responsibility Theories: Mapping the Territory. *Journal of Business Ethics*, 53, 1–2, 51–71. [Viitattu: 2017-01-21]. Saatavissa: <http://search.proquest.com.ezproxy.savonia.fi/docview/198002837/fulltextPDF/3D10F8E44189419CPQ/1?accountid=27296>. ProQuest.
- GREENFIELD, W.M 2004. In the name of corporate social responsibility. *Business Horizons*, 47, 1, 19–28. [Viitattu: 2017-01-22]. Saatavissa: <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.savonia.fi/science/article/pii/S0007681303001083?np=y>. Science Direct.
- GRI 2015a. G4 Sustainability Reporting Guidelines. Reporting Principles and Standard Disclosure. Global Reporting Initiative. [Viitattu: 2017-01-25]. Saatavissa: <https://www.globalreporting.org/resource/library/GRI4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf>
- GRI 2015b. G4 Sustainability Reporting Guidelines. Implementation Manual. Global Reporting Initiative. [Viitattu: 2017-01-25]. Saatavissa: <https://www.globalreporting.org/resource/library/GRI4-Part2-Implementation-Manual.pdf>
- GRI 2016. GRI's Annual Report 2015–2016. Empowering Sustainable Decisions. [Viitattu: 2017-01-31]. Saatavissa: <https://www.globalreporting.org/resource/library/GRI-AnnualReport2015-2016.pdf>
- GRI 2017. About GRI: GRI's History. [Viitattu: 2017-01-31]. Saatavissa: <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx>

- GRI DATABASE 2017. Reports: Finavia: Annual Report 2014. [Viitattu: 2017-02-01]. Saatavissa: <http://database.globalreporting.org/reports/26987/>
- HALLMAN, Kristiina 2016. Nordea skandaalin keskellä – missä Nalle luuraa? Kauppalehti 2016-04-05. [Viitattu: 2017-01-23]. Saatavissa: <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/nordea-skandaalin-keskella---missa-nalle-luuraa/6pcMxErc>
- HONG, Yongtao ja ANDERSEN, Margaret L. 2011. The Relationship Between Corporate Social Responsibility and Earnings Management: An Exploratory Study. *Journal of Business Ethics*, 104, 4, 461–471. [Viitattu: 2017-02-02]. Saatavissa: <http://search.proquest.com.ezproxy.savonia.fi/docview/905228432?accountid=27296>. ProQuest.
- HRM GUIDE 2006-02-27. Psychopathic Organizations. [Viitattu: 2017-02-06]. Saatavissa: <http://www.hrmguide.co.uk/ethics/psychopathic-companies.htm>
- ILO 2006. Tripartite Declaration of Principles Concerning Multinational Enterprises and Social Policy. [Viitattu: 2017-01-22]. Saatavissa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---multi/documents/publication/wcms_094386.pdf
- ILO 2010. ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and Its Follow-up. [Viitattu: 2017-01-22]. Saatavissa: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_467653.pdf
- ILO 2017. About the ILO. [Viitattu: 2017-01-22]. Saatavissa: <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/lang--en/index.htm>
- INVESTOPEDIA 2017a. Earnings Management. What is 'Earnings Management'. [Viitattu: 2017-02-02]. Saatavissa: <http://www.investopedia.com/terms/e/earnings-management.asp>
- INVESTOPEDIA 2017b. Organic Growth. Organic vs. Inorganic Growth. [Viitattu: 2017-02-07]. Saatavissa: <http://www.investopedia.com/terms/o/organicgrowth.asp>
- ISAACS, William 1999. *Dialogue: The Art Of Thinking Together*. New York: Doubleday.
- ISO 26000:2010. Guidance on social responsibility. Geneve: International Organization for Standardization ISO. [Viitattu: 2017-01-24.] Saatavissa: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en>
- JANSSEN, Catherine, SEN, Sankar ja BHATTACHARYA, CB 2014. Corporate crises in the age of corporate social responsibility. *Business Horizons*, 58, 2, 183–192. [Viitattu: 2017-01-30]. Saatavissa: <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.savonia.fi/science/article/pii/S0007681314001578?np=y>. ScienceDirect.
- JEURISSEN, Ronald 2000. Cannibals With Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business. *Journal of Business Ethics*, 23, 2, 229–231. [Viitattu: 2017-01-22]. Saatavissa: <http://search.proquest.com.ezproxy.savonia.fi/docview/198118704?accountid=27296>. ProQuest.
- KALPALA, Asmo 2004. Johdantopuheenvuoro. Julkaisussa: JÄRVINEN, Raija (toim.) *Yhteiskuntavastuu: Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- KANNIAINEN, Vesa ja SINTONEN, Matti 2003. *Etiikka & Talous*. Vantaa: Dark Oy.
- KANNIAINEN, Vesa 2015. *Yritysten yhteiskuntavastuun taloustiede*. Helsinki: BoD.
- KETOLA, Tanja 2006. From CR-psychopaths to responsible corporations: waking up the inner Sleeping Beauty of companies. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 13, 2, 98–107.
- KILA 2006a. Yleisohje toimintakertomuksen laatimisesta. Kirjanpitolautakunnan yleisohje 2006-09-12. [Viitattu: 2017-01-25]. Saatavissa: <http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/all/F656564842BC1755C22571ED0047A0B1?openDocument>

- KILA 2006b. Kirjanpitolautakunnan yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä. Kirjanpitolautakunnan yleisohje 2006-10-24. [Viitattu: 2017-01-25]. Saatavissa: <http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/all/49FA8F590BC72393C2257236005040C1?openDocument>
- KIRJANPITOLAKI. L 30.12.1997/1336. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2017-01-30]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336#L3P1a>
- KIVIRANTA, Varpu 2017. UPM:llä "ennätysellinen vuosi", nostaa osinkoa. Yle Uutiset 2017-01-31. [Viitattu: 2017-02-08]. Saatavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-9433043>
- KOIVUPORRAS, Titta-Liisa 2008. Ihmiset ja pankki samaa maata? Yhteiskuntavastuun toteutuminen pankkisektorilla. Acta Wasaensia, 195. [Viitattu: 2017-01-20]. Saatavissa: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-239-7.pdf
- KOLSTAD, Ivar 2007. Why Firms Should Not Always Maximize Profits. Journal of Business Ethics, 76, 2, 137–145. [Viitattu: 2017-02-04]. Saatavissa: <http://search.proquest.com.ezproxy.savonia.fi/docview/198011032?accountid=27296>. ProQuest.
- KOSONEN, Katri 2013. Veroparatiisit, verosuunnittelu ja veronkierto. Kansantaloudellinen aikakauskirja, 109, 3/2013, 383–398. [Viitattu: 2017-02-05]. Saatavissa: <http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/09/Kosonen.pdf>
- KPMG 2015. Current of change. The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2015. [Viitattu: 2017-01-31]. Saatavissa: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/02/kpmg-international-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2015.pdf>
- LINDROOS, Noora 2016. Jos ei voi rahalla mitata, millä sitten? Yhteiskuntavastuun mittarit vertailussa. Yritykset [verkkójulkaisu]. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 36/2016. [Viitattu: 2017-02-01]. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75627/TEM-jul_36_2016.pdf?sequence=1
- LÄNKINEN, Tiina 2017. Nordea korottaa osinkoa ja Wahlroosin palkkiota. Yle Uutiset 2017-01-26. [Viitattu: 2017-02-08]. Saatavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-9424422>
- MARTÍNEZ-FERRERO, Jennifer, BANERJEE, Shantanu ja GARCÍA-SÁNCHEZ, Isabel M. 2016. Corporate Social Responsibility as a Strategic Shield Against Cost of Earnings Management Practices. Journal of Business Ethics, 133, 2, 305–324. [Viitattu: 2017-02-02]. Saatavissa: <http://search.proquest.com.ezproxy.savonia.fi/docview/1761623356/fulltextPDF/8515856659174253PQ/1?accountid=27296>. ProQuest.
- MARTTILA, Jouko 2008. Moraalikato. Yle Uutiset 2008-10-02. [Viitattu: 2017-01-20]. Saatavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-6113490>
- MATHIEU, Cynthia, HARE, Robert D., JONES, Daniel N., BABIAK, Paul ja NEUMANN, Craig S. 2012. Factor Structure of the B-Scan 360: A Measure of Corporate Psychopathy. Psychological Assessment 2012-07-09. [Viitattu: 2017-02-05]. Saatavissa: http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/39653736/Factor_Structure_of_the_B-Scan_360_A_Mea20151104-5002-atp291.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1486308292&Signature=2rv7xkdSA%2Bn%2FzIPS0oHIMZBoTWo%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DFactor_structure_of_the_B-Scan_360_A_mea.pdf
- MELLAHI, Kamel, MORRELL, Kevin ja WOOD, Geoffrey 2010. The Ethical Business: challenges and controversies. 2. painos. Iso-Britannia: Palgrave.
- MUTTAKIN, Mohammad B. ja KHAN, Arifur 2015. Corporate social responsibility disclosures and earnings quality. Are they a reflection of managers' opportunistic behavior? Managerial Auditing Journal, 30, 3, 277–298. [Viitattu: 2017-02-02]. Saatavissa: <http://www.emeraldinsight.com.ezproxy.savonia.fi/doi/pdfplus/10.1108/MAJ-02-2014-0997>. Emerald Insight.

NISKALA, Mikael, VAHALA, Karoliina ja LOVIO, Marjut 2004. Vastuullisen yritystoiminnan kansainväliset suuntaviivat ja eteneminen Suomessa. KTM-julkaisuja. [Viitattu: 2017-01-23]. Saatavissa: http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/153279E22C985FEFC2256E66004908E6

NISKALA, Mikael, PAJUNEN, Tomi ja TARNA-MANI, Kaisa 2009. Yhteiskuntavastuun raportointi: raportointi- ja laskentaperiaatteet. E-kirja. Keuruu: Otava.

NISKALA, Mikael, PAJUNEN, Tomi ja TARNA-MANI, Kaisa 2013. Yritysvastuu: Raportointi- ja laskentaperiaatteet. Porvoo: Bookwell.

OECD 2015. G20/OECD Principles of Corporate Governance. [Viitattu: 2017-01-23]. Saatavissa: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/2615021e.pdf?expires=1485163283&id=id&accname=guest&checksum=79B419E2C7CB4E4B955EB7C5A01E7EC2>

OECD 2017. About the OECD. Esittely OECD:n www-sivuilla. [Viitattu: 2017-01-23]. Saatavissa: <http://www.oecd.org/about/>

OSAKEYHTIÖLAKI. L 21.7.2006/624. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-01-20]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624>

O'CONNOR, Kevin 2015. The Genetically Modified Chicken: How We Have Altered 'Broiler' Chickens for Profit. One green Planet 2015-04-29. [Viitattu: 2017-02-04]. Saatavissa: <http://www.onegreenplanet.org/animalsandnature/the-genetically-modified-chicken-how-we-have-altered-broiler-chickens-for-profit/>

Pakollinen vastuullisuusraportointi suurille yrityksille 2016. Tilisanomat 06/2016, 8. Helsinki: Suomen Taloushallintoliitto Ry.

PETA 2017. Factory Farming: Misery for Animals. Chickens Used for Food. [Viitattu: 2017-02-04]. Saatavissa: <http://www.peta.org/issues/animals-used-for-food/factory-farming/chickens/>

PUUSTELLI GROUP OY 2015-08-04. Puustelli-tuotteet parhaaseen M1-päästöluokkaan [tiedote]. Saatavissa: http://www.puustelli.fi/sites/default/files/uploads/04082015_lehdistotiedote_puustelli-tuotteet_parhaaseen_m1-paastoluokkaan.pdf

PUUSTELLI GROUP 2017. Suomalaisia laatukeyttiöitä jokaiselle. Esittely Puustelli Group Oy:n www-sivuilla. [Viitattu 2017-01-15]. Saatavissa: <http://www.puustelli.fi/puustelli-group-oy/suomalaisia-laatukeyttiioita-jokaiselle>

PUUSTELLI MIINUS 2017. Puustelli miinus ekologinen keittiö. 2017. Esittely Puustellin www-sivuilla. [Viitattu 2017-01-15]. <http://www.puustellimiinus.com/fi>

PWC OY 2016. Lisäarvoa etsimässä. PwC:n yritysvaluubarometri 2016. [Viitattu: 2017-02-05]. Saatavissa: <http://cdn2.hubspot.net/hubfs/2185773/Julkaisut/PwCn-Yritysvastuubarometri-2016.pdf>

PWC OY 2017. Veroneuvonta ja lakipalvelut. Verojalanjälki. [Viitattu: 2017-02-05]. Saatavissa: <http://www.pwc.fi/fi/veroneuvonta/verojalanjalki.html>

SAARANEN-KAUPPINEN, Anita ja PUUSNIEKKA, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Sisällönanalyysi. [Viitattu: 2016-03-27]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

SCHADEWITZ, Hannu ja NISKALA, Mikael 2010. Communication via Responsibility Reporting and its Effect on Firm Value in Finland. Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 17, 96–106. [Viitattu: 2017-02-01]. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/228301496_Communication_via_Responsibility_Reporting_and_Its_Effect_on_Firm_Value_in_Finland

SHARED VALUE INITIATIVE 2017. About Shared Value. Finding business opportunity in social problems. [Viitattu: 2017-02-05]. Saatavissa: <http://sharedvalue.org/about-shared-value>

SITRA 2013. Strateginen vastuullisuus – 20 esimerkkiä keskisuurista yrityksistä. [Viitattu: 2017-01-24]. Saatavissa: http://www.fibsry.fi/images/TIEDOSTOT/Strateginen_vastuullisuus.pdf

- TAKALA, Tuomo 2000. Yrityksen yhteiskuntavastuun ideologiat v. 2000. Suomalainen yritys globalisoituvassa maailmassa. Liiketaloudellinen aikakauslehti, 4, 598–601.
- TALVIO, Cai ja VÄLIMAA, Mikko 2004. Yhteiskuntavastuu ja johtaminen. Helsinki: Edita.
- TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus.
- UN 1948. Universal Declaration of Human Rights. [Viitattu: 2017-01-22]. Saatavissa: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf
- UN 2017a. About the UN: Overview. [Viitattu: 2017-01-22]. Saatavissa: <http://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html>
- UN 2017b. Declaration on Human Rights Defenders. Legal Character. [Viitattu: 2017-01-22]. Saatavissa: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/Declaration.aspx>
- UN GLOBAL COMPACT 2017. The Ten Principles of the UN Global Compact. [Viitattu: 2017-01-23]. Saatavissa: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>
- UNEP 2017. About UN Environment. Who are we: Overview. [Viitattu: 2017-01-22]. Saatavissa: <http://web.unep.org/about/who-we-are/overview>
- YMPÄRISTÖMINISTERIÖ 2016-11-16. Pariisin ilmastopöytäkirja. [Viitattu: 2017-01-25]. Saatavissa: <http://www.ym.fi/pariisi2015>
- Yritysten on pakko alkaa vastuullisiksi, salailu ei enää onnistu 2016. Kauppalehti 2016-09-05. [Viitattu 2017-01-19]. Saatavissa: <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/yritysten-on-pakko-alkaa-vastuullisiksi--salailu-ei-ena-annistu/hFGgWYnq>
- Yritysten yhteiskuntavastuusta: tilivelvollinen, avoin ja vastuullinen yritystoiminta sekä kestävä kasvu 2013. Euroopan Parlamentin mietintö (2012/2098(INI)) 2013-01-28. [Viitattu: 2017-02-06]. Saatavissa: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0017+0+DOC+XML+V0//FI>

VERTAILUSSA KÄYTETYT RAPORTIT

- FRANKE GROUP 2015. Franke Group Sustainability Report 2015. [Viitattu: 2017-02-06]. Saatavissa: https://www.franke.com/content/dam/frankegroup/pdf/publications/sustainability_report/en/Franke_Sustainability_Report_2015.pdf
- LUJATALO 2015. Kasvua rakentamassa: Vuosi 2015. [Viitattu: 2017-02-06]. Saatavissa: <http://static.globalreporting.org/report-pdfs/2016/9bd99b9619282aeebc31c8ce2504728e.pdf>
- MARTELA 2015. Martela Responsibility Report 2015. [Viitattu: 2017-02-06]. Saatavissa: <http://static.globalreporting.org/report-pdfs/2016/e14c7d12730357472dc9f44ca9a5374f.pdf>
- NOBIA 2015. Annual Report 2015. [Viitattu: 2017-02-06]. Saatavissa: <http://static.globalreporting.org/report-pdfs/2016/76b175f3edae823397598504f42fb248.pdf>
- SATO 2015. SATO's report 2015. [Viitattu: 2017-02-06]. Saatavissa: <http://static.globalreporting.org/report-pdfs/2016/a2947d8cf46e29e2881acd11b2ea4191.pdf>

LIITE 1: G4-YHTEISKUNTAVASTUURAPORTIN SISÄLTÖ

Yleistason standardit ja tunnusluvut	
<i>Strategia ja analyysi: yritysvastuun merkitys</i>	<i>Sidosryhmävuorovaikutus*</i>
G4-1* - G4-2	G4-24 - G4-27
<i>Organisaation kuvaus*</i>	<i>Raportin kuvaus*</i>
G4-3 - G4-9	G4-28 - G4-33
G4-10	<i>Hallinto</i>
G4-11	
G4-12 - G4-16	
<i>Tunnistetut olennaiset näkökohdat ja rajat*</i>	<i>Eettisyys ja lahjomattomuus</i>
G4-17 - G4-23	G4-56* - G4-58
Erityistason standardit ja tunnusluvut	
<i>Johtamiskäytäntöjen yleinen kuvaus</i>	
G4-DMA	
Taloudellinen vastuu (9 tunnuslukua)	
G4-EC1 - G4-EC4	Taloudellinen suorituskyky
G4-EC5 - G4-EC6	Markkinanäkyvyys
G4-EC7 - G4-EC8	Välilliset taloudelliset vaikutukset
G4-EC9	Osto- ja hankitatominta
Ympäristövastuu (34 tunnuslukua)	
G4-EN1 - G4-EN2	Materiaalit
G4-EN3 - G4-EN7	Energia
G4-EN8 - G4-EN10	Vesi
G4-EN11 - G4-EN14	Luonnon monimuotoisuus
G4-EN15 - G4-EN21	Päästöt
G4-EN22 - G4-EN26	Jätevedet ja muut jätteet
G4-EN27 - G4-EN28	Tuotteet ja palvelut
G4-EN29	Sääntöjen noudattaminen
G4-EN30	Kuljetus
G4-EN31	Kokonaisuus
G4-EN32 - G4-EN33	Toimittajien ympäristövastuun arviointi
G4-EN34	Ympäristöasioihin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit

* vaaditut standardit molemmissa, suppeissa ja laajoissa raporteissa

Sosiaalinen vastuu (48 tunnuslukua)	
Henkilöstö ja työolosuhteet	
G4-LA1 - G4-LA3	Työvoima
G4-LA4	Työntekijän ja työnantajan suhteet
G4-LA5 - G4-LA8	Työterveys ja -hyvinvointi
G4-LA9 - G4-LA11	Koulutus
G4-LA12	Monimuotoisuus ja mahdollisuudet
G4-LA13	Naisten ja miesten tasa-arvo
G4-LA14 - G4-LA15	Toimittajien työolosuhteiden arviointi
G4-LA16	Työoloihin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit
Ihmisoikeudet	
G4-HR1 - G4-HR2	Investoinnit
G4-HR3	Syrjinnän vastaisuus
G4-HR4	Järjestäytymisoikeudet
G4-HR5	Lapsityövoima
G4-HR6	Pakkotyö
G4-HR7	Turvallisuuskäytännöt
G4-HR8	Alkuperäiskansojen oikeudet
G4-HR9	Arviointi
G4-HR10 - G4-HR11	Toimittajien ihmisoikeuksien arviointi
G4-HR12	Ihmisoikeuksiin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit
Yhteiskunta	
G4-SO1 - G4-SO2	Paikallisyhteisöt
G4-SO3 - G4-SO5	Korruptio
G4-SO6	Poliittinen vaikuttaminen
G4-SO7	Kilpailunvastainen toiminta
G4-SO8	Määräysten noudattaminen
G4-SO9 - G4-SO10	Toimittajien vaikutukset yhteiskuntaan ja arviointi
G4-SO11	Yhteiskunnallisiin vaikutuksiin liittyvien epäkohtien valitusmekanismit
Tuotevastuu	
G4-PR1 - G4-PR2	Asiakkaiden terveys ja turvallisuus
G4-PR3 - G4-PR5	Tuotteiden ja palveluiden merkinnät
G4-PR6 - G4-PR7	Mainonta
G4-PR8	Asiakkaiden yksityisyydensuoja
G4-PR9	Määräysten noudattaminen

* vaaditut standardit molemmissa, suppeissa ja laajoissa raporteissa

LIITE 2: PUUSTELLI GROUP OY:N TALOUDELLINEN VASTUU

Taloudellinen vastuu

Vuonna 2015 Puustelli Group Oy:n liikevaihto oli 72,4 miljoonaa euroa ja se jakoi 55,3 miljoonaa euroa taloudellista lisäarvoa sidosryhmilleen. Liikevaihto koostuu asiakkaiden myyntituloista, ja taloudelliseen lisäarvoon sisältyy ostot tavarantoimittajilta, henkilökunnalle maksetut palkat, omistajille maksetut osingot sekä maksetut verot.

Investoinnit

Bruttoinvestoinnit aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin vuonna 2015 olivat noin 1,4 miljoonaa euroa. Ne kohdistuivat pääsääntöisesti myymälänäyttelyihin, mutta sisälsivät myös investointeja tuotantokoneisiin ja ATK-järjestelmiin ja -laitteisiin.

EC1 Puustelli Group Oy:n toiminnan taloudellisia vaikutuksia vuonna 2015 on eritelty tarkemmin alla olevassa taulukossa

Sidosryhmä	Suora vaikutus 2015	
Asiakkaat	Liikevaihto 72,4 M€	Puustellin merkittävimpiä asiakasryhmiä ovat kotitaloudet ja rakennusliikkeet.
Henkilöstö	Maksetut palkat ja palkkiot 8,7 M€	Puustellin palveluksessa työskenteli vuonna 2015 keskimäärin 267 henkilöä (työsuhteiset).
Yhteistyökumppanit	Materiaalit ja palvelut 46,6 M€	Puustelli hyödyntää raaka-aineiden ja palveluiden ostossa sekä paikallisia että kansainvälisiä yhteistyökumppaneita.
Osakkeenomistajat	Tilikaudelta 2015 ei maksettu osinkoa.	
Rahoituskulut	Korko- ja muut rahoituskulut 0,7 M€	

Verojalanjälki

Verojalanjäljellä tarkoitetaan yrityksen toiminnasta yhteiskunnalle kertyviä verotuloja ja veronluontoisia maksuja.

Verojalanjäljessä on välittömien ja välillisten verojen lisäksi avattu henkilöstöön liittyvät veronluontoiset maksut ja työntekijöiden palkoista pidätetyt ennakonpidätykset. Puustelli Group Oy:n verojalanjälki vuonna 2015 oli yhteensä 5,8 miljoonaa euroa. Tästä verojen osuus oli 1,7 miljoonaa euroa, henkilöstöön liittyviä veronluontoisia maksuja oli 2,0 miljoonaa euroa ja työntekijöiden ennakonpidätyksiä yli 2,0 miljoonaa euroa. Puustelli Group Oy:n verorasitus oli 1,7 miljoonaa euroa, josta suurin osa liittyi arvonnalisäveroihin. Arvonnalisäveron lisäksi yritys on maksanut kiinteistöveroa.

Useamman sadan suomalaisen työllistämisen kautta, on yrityksen välillinen vaikutus valtion verotuloihin merkittävä. Ennakonpidätysten lisäksi, vuoden 2015 aikana, Puustelli maksoi lakisääteisiä eläkemaksuja 1,5 miljoonaa euroa ja muita henkilösivukuluja lähes 0,5 miljoonaa euroa.

Viennin osuus liikevaihdosta vuonna 2015 oli 19,8 %, josta suurin vientimaa on Ruotsi. Puustelli Group Oy:n panostus vientiin näkyy yli viiden prosenttiyksikön nousuna vuoteen 2013 verrattuna, jolloin liikevaihdosta viennin osuus oli 14,5 %. Yritys on rekisteröitynyt arvonlisäverovelvolliseksi myös Ruotsissa ja vuonna 2015 arvonlisäveroja maksettiin noin 2,3 miljoonaa euroa. Puustelli Group Oy ei ole maksanut voittoja, osinkoja, korkoja tai konserniavustuksia ulkomaille.

Kuten edellisinäkin vuosina, vuonna 2015, Puustellin asiakkaat saivat miljoonia euroja kotitalousvähennystä henkilökohtaisessa verotuksessaan, edesauttaen kalusteasentajien työllistymistä erityisesti Suomessa ja Ruotsissa.

